

TÜRKİYE 2020
İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ
KARNESİ

ADO
Alevi Düşünce Ocağı

ADİP | ANADOLU DİN ve İNANÇLARI PLATFORMU
ARBİP | ANATOLIAN RELIGIONS and BELIEFS PLATFORM

TÜRKİYE 2020 - İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ KARNESİ
2022

ISBN 978-625-

Yayına hazırlayan
DOĞAN BERMEK

Grafik Tasarım
YEŞİM BALABAN

Baskı
Milli Basım ve Yayın
Davutpaşa Cad. Güven İş Merkezi, C Blok No: 230
Topkapı - İstanbul
Sertifika No: 48936

ADO Alevi Düşünce Ocağı Derneği
ADO Alevi Philosophy Center Association
İstiklal Caddesi. No 67 Kat 4/13
Beyoğlu – İSTANBUL 34435
www.aleviocagi.org

ANADOLU DİN ve İNANÇLARI PLATFORMU
ANATOLIAN RELIGIONS and BELIEFS PLATFORM

www.adipanadolu.org

“Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca ADO-Alevi Düşünce Ocağı Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği’nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

İÇİNDEKİLER

Önsöz	5
AVRUPA KOMİSYONU TÜRKİYE 2020 RAPORU - Türkçe https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf	6
AVRUPA PARLAMENTOSU 2019-2020 TÜRKİYE RAPORLARI European Parliament 2019-2020 Reports on Turkey https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0243_EN.pdf	11
AVRUPA BİRLİĞİ İNANÇ POLİTİKALARI - Makale Policy on Religion in the European Union - Piotr Mazurkiewicz https://www.mdpi.com/2077-1444/11/10/534	15
ABD DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI DİNİ ÖZGÜRLÜKLER RAPORU 2020 - Türkçe https://tr.usembassy.gov/tr/uluslararası-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye-2020/	19
ABD SENATOSU ULUSLARARSI İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ KOMİSYONU - USCIRF USCIRF 2021 YILLIK RAPOR (Türkçe) https://www.uscifr.gov/countries/turkey	40
USCIRF AYASOFYA’NIN STATÜSÜNDEKİ DEĞİŞİKLİĞİ ELEŞTİRİYOR. USCIRF DECRIES DECISION TO CHANGE STATUS OF THE HAGIA SOPHIA https://www.uscifr.gov/news-room/releases-statements/uscifr-decries-decision-change-status-hagia-sophia	47
USCIRF - HEYBELİ RUHBAN OKULU’NUN KAPATILIŞININ 50. YILINDA SÖYLEŞİ: https://www.uscifr.gov/news-room/uscifr-spotlight/50-years-and-counting-continued-closure-halki-seminary-turkey	50
AVRUPA KONSEYİ İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ UYGULAMA DAİRESİ TÜRKİYE ÜLKE BİLGİLERİ (Kayda Değer Davalar) TURKEY COUNTRY FACTSHEET https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_TUR.pdf AİHM Basın Bürosu Ülke Görünümü sayfalarından: https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_TUR.pdf (ENG Son güncelleme: 2019) https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_ENG.pdf (TUR Son güncelleme: Eylül 2021	56
AVRUPA AİHM KARARLARI UYGULAMALARINI TAKİP AĞI – TÜRKİYE Sayfaları EIN European Implementation Network for ECtHR Judgments: TURKEY pages https://www.einnetwork.org/turkey-echr ABD İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ ENSTİTÜSÜ – RFI https://www.religiousfreedominstitute.org/mission	60

FORIS – Toplumlar ve İnanç Özgürlükleri Projesi Mayıs 2021 POLİTİKA BELGESİ NEFRET SÖYLEMİ ve KURUMSAL İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ keşişimleri üzerine: Mısır,Endonezya,Pakistan ve Türkiye FORIS Policy Report May 2021 - The Intersection of Blasphemy Laws & Institutional Religious Freedom: Egypt, Indonesia, Pakistan, and Turkey https://static1.squarespace.com/static/57052f155559869b68a4f0e6/t/60b038f02ff5745470dce12d/1622161653878/FORIS+2_Blasphemy_ONLINE.pdf	63
ALEVİ KÜLTÜREL MİRASININ YÖNETİMSELLİKLERİ: ÇAĞDAŞ TÜRKİYE’DE TANINMA, GÖZETİM VE “EVCİLLEŞTİRİLMİŞ ÇEŞİTLİLİK” ÜZERİNE - Makale – Benjamin Weineck Governmentalities of Alevi cultural Heritage: on recognition, Surveillance, and “domesticate diversity in contemporary Turkey - Benjamin Weineck https://archiv.ub.uni-marburg.de/ep/0003/article/view/2164/3127	68
TACSO – EU TECHNICAL ASSISTANCE to CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS TACSO – AB SİVİL TOPLUM’A TEKNİK DESTEK KURULUŞU. – 2020 SİVİL TOPLUM DEĞERLENDİRME RAPORU https://tacso.eu/just-out-civil-society-assessment-report-for-2020/	82
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI YÜKSEK KOMİSERLİĞİ “HAKLAR ve İNANÇLAR” Beyrut Deklarasyonu (F4R) – Türkçe http://religioustrack.com/assets/beirutdeclarationonfaithforrights_tr.pdf	89
AGİT - Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı https://www.osce.org DİN VEYA İNANÇ TOPLULUKLARININ TÜZEL KİŞİLİKLERİ HAKKINDA KILAVUZ İLKELER – Norveç Helsinki Komitesi https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/202766.pdf	98
DÜNYA DİNLERİ PARLAMENTOSU PARLIAMENT OF THE WORLD’S RELIGIONS https://parliamentofreligions.org/home TOWARDS A GLOBAL ETHIC KÜRESEL ORTAK AHLÂK’a DOĞRU https://parliamentofreligions.org/program-areas/global-ethic	104

Değerli okuyucu,

Türkiye son yüzyılda büyük değişimler geçirmiş ülkeler arasında öncelikli bir konuma sahip. Zengin etnik ve dinsel çeşitliliğin, büyük bir hızla yer değiştiren grupların devinimleri ülkemizde önemli izler bırakmakta bütün bu hareketliliğin üzerine, ülkemizde yaşanan büyük siyasal değişimler, sosyal ve idarî yapıları, yaşam alışkanlıklarımızı ve geleneklerimizi büyük ölçüde zorlamaktadır.

20. yüzyılın son çeyreğinden buyana hızla gelişen dijital iletişim ve bilgi aktarım ortamları da henüz bu kargaşayı düzenleyici değil, bazı hallerde daha da arttırıcı roller almaktadır. Toplumsal hafızamız, doğru ve belgelere dayalı zamansal akış (Kronoloji) alanındaki bilgi yoksunluğu veya çelişik bilgiler nedeni ile, birçok konuda büyük ölçüde tutarsızlıklar ve kararsızlıklar içinde kalmaktadır. Hemen hemen her konuda iddiaları olanların bulup ortaya koyduğu bazı küçük deliller, kadim geleneklerden geliyormuşçasına büyütülmekte, kısa bir süre öncenin güncel politik iddiaları aniden âdetâ kutsal hadis saygınlığına yüceltmeye çalışılmakta, basit bir alışkanlık ya da çok yeni bir gelenek vahiy önemine tırmandırılmakta ve bu eğilimlerin sonucunda birçok sosyal olayın irdelenmesinde zaman kırılmalarına, gerçeğe çok aykırı yorumlamalara giderek daha fazla rastlanmaktadır.

Bu sorunların süregitmesi olası değildir. Gerek dijital dünyadaki gelişmeler gerekse giderek artmakta olan toplumsal hafıza konulu akademik ve sivil toplum çalışmaları bu yanıltıcı ve kafa karıştırıcı ortamları kısa sürede düzenleyeceklerdir kanısında ve dileğindeyiz.

Elinizdeki kitapçık dünyamızın düzenli olarak gözlem yapan ve kaydeden önemli sosyal ve idari kurum ve yapılarının TÜRKİYE ile ilgili 2020 raporlarını bir araya getiren bir çalışmadır. Bu çalışmanın iki veya dört yıl aralıkla sürmesini dilemekteyiz. Böylece hiç değilse günümüzden ileriye doğru zaman kırılmalarının önüne geçmek, olayların sadece yurt içinde değil, dünyada yarattığı etki ve gelişmeleri gerçekçi bir biçimde yorumlamak için farklı ülke veya toplulukların Türkiye'yi o günlerde nasıl gördüklerini, olaylardan nasıl etkilendiklerini daha kolayca izleyebilecek bir öncü çalışmayı başlatmış oluyoruz.

Mutlaka bu çalışmaya alamadığımız önemli başka raporlar da vardır. Özellikle Orta Doğu ve Asya ülkelerinin bu alandaki çalışmalarına uzağız. Bu nedenle daha çok Avrupa ve Batı dünyasından gelen raporları sunabiliyoruz. Umarız bizden sonra bu çalışmaları sürdürecektir kuruluşlar Türkiye'nin dünyadaki konumunu daha geniş bir perspektiften irdeleyen çok daha kapsamlı çalışmalar yapacaklardır.

Böyle bir çalışmanın sizlere ulaşmasını katkıda bulunan tüm dostlara ve özellikle AB- ETKİNİZ programı yöneticilerine şükranlarımızı sunarız.

Saygılarımızla

Dogan Bermek

ADO Yönetim Kurulu Başkanı

AVRUPA
KOMİSYONU

Gayriresmî tercüme

Brüksel, 6.10.2020
SWD(2020) 355 nihai

**Avrupa Parlamentosuna, Konseye,
Avrupa Ekonomik ve Sosyal Komitesine ve Bölgeler Komitesine Sunulan Komisyon
Bilgilendirmesi**

AB Genişleme Politikasına İlişkin 2020 Bilgilendirmesi

{COM(2020) 660 nihai} - {SWD(2020) 350 nihai} - {SWD(2020) 351 nihai} -
{SWD(2020) 352 nihai} - {SWD(2020) 353 nihai} - {SWD(2020) 354 nihai} -
{SWD(2020) 356 nihai}

dokümanına ekli

KOMİSYON İÇ ÇALIŞMA DOKÜMANI

2020 Türkiye Raporu

**Bu metin, AB Komisyonunun 2020 Türkiye Raporu'nun gayriresmî tercümesidir.
Metindeki görüş, değerlendirme ve ifadeler AB Komisyonuna ait olup yayımlanması
Başkanlığımızca kabulü anlamına gelmemektedir.**

Avrupa Komisyonu Türkiye 2020 Raporu - Türkçe

https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf

Avrupa Komisyonu Türkiye 2020 Raporu - Türkçe

2015 ve 2016'da, Hasar görmüş kültürel, tarihi ve dini miras alanlarında hükûmet tarafından finanse edilen inşaat projeleri devam etmiştir. Bu projeler aleyhindeki davalar devam etmektedir. Aleviler için kutsal olmasının yanı sıra, ulusal parkın bir parçasını oluşturan Tunceli dağlarındaki madencilik projesi gibi, kültürel ve çevresel açıdan yıkıcı nitelikli projelerle ilgili yeni gerginlikler yaşanmıştır. Hasankeyf'teki Dicle Nehri üzerinde yer alan Ilisu Barajı'nın, doğal yaşam alanlarına, tarımsal ve tarihi mirasa zarar verme riski oluşturacak şekilde doldurulmasına karşı protestolar gerçekleşmiştir.

(eng:17, tr:19)

s.35-36

Düşünce, vicdan ve din özgürlüğü konusunda, ibadet özgürlüğüne büyük ölçüde saygı gösterilmeye devam edilmiştir. Ancak, Venedik Komisyonu'nun Türkiye'deki dini cemaatlerin statüsü ile ilgili tavsiyeleri henüz uygulanmamıştır. Ortodoks Patriğinin "ekümenik" unvanını kullanabilme hakkı da buna dâhildir. İstanbul'daki Süryani cemaati tarafından talep edilen kilisenin inşaat çalışmaları başlatılmıştır. Hristiyanlara ve Musevilere yönelik nefret söylemi ve nefret suçları bildirilmeye devam etmiştir (bkz. aşağıda- Azınlıklar). Türk makamlarının, Ayasofya Müzesi'ni yeniden camiye dönüştürme kararı uluslararası tepkiye neden olmuş ve 13 Temmuz'da Dış İlişkiler Konseyi tarafından açıkça kınanmıştır. 29 Mayıs 2020 tarihinde müezzinler, müze içinde ezan okumuşlardır. Vicdani redde ilişkin olarak, bir dizi AİHM kararı (35-36) hâlen uygulanmamaktadır. Türkiye, AİHM'in cemevleri ve zorunlu din dersleri ile ilgili vermiş olduğu kararların uygulanması ile ilgili olarak 2016'da Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine sunduğu eylem planını uygulamamıştır. Tüm din ve inanç gruplarına yönelik ayrımcı unsurların tamamının ortadan kaldırılması amacıyla okul kitaplarının gözden geçirilmesi gerekmektedir. 1971'den beri kapalı durumda olan Heybeliada Rum Ortodoks Ruhban Okulunun açılması konusunda adım atılmamıştır. Sümela Manastırı'ndaki restorasyon çalışmaları nedeniyle 5 yıldır ara verilen yıllık ayinler, 15 Ağustos itibarıyla yeniden düzenlenmeye başlamıştır. Gayrimüslim cemaatlerin tüzel kişiliğinin olmaması ciddi bir mesele olmayı sürdürmektedir. Avrupa standartları ile uyumlu kapsamlı bir yasal çerçeveye yönelik ihtiyaç devam etmektedir ve zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri, kimlik kartlarında din hanesinin bulunması ve Alevilerin ibadet mekânları ile ilgili olarak AİHM'in verdiği kararların uygulanması için gereken özen gösterilmelidir. Aleviler nefret suçları ile karşı karşıya kalmaya devam etmektedir ancak soruşturmalar şimdiye kadar etkisiz kalmıştır. Kasım 2019'da Diyarbakır'da yabancı uyruklu protestan bir papazın öldürülmesi ve son 2 yıl içinde aralarında protestan papazların da bulunduğu 60 kilise çalışanının sınır dışı

edilmesi endişe konusudur. Diyanet İşleri Başkanlığı çalışmaları kamusal yaşamın her alanına yayılmış ve kurumun 2020 bütçesi kayda değer düzeyde artırılmıştır.

Mülkiyet hakları ile ilgili olarak, Olağanüstü Hâl İşlemleri İnceleme Komisyonunun, karar almakta yavaş hareket etmesi ve şeffaflıktan yoksun olması nedeniyle el koymalarda hâlen etkili bir çözüm yolu bulunmamaktadır. Güneydoğu’da, kültürel ve dini mirasın restorasyonu ve kentsel konut inşaatı devam etmekle birlikte 2016’da Sur’daki kamulaştırmaya ilişkin davalar da sürmektedir. Vakıflar Kanunu’nun azınlıklara uygulanması ile ilgili olarak, mülkiyet iadesine ilişkin olarak reddedilen talepler ile ilgili itirazların büyük bir bölümü, yerel mahkemede veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde beklemektedir. Mayıs 2019’da AİHM, Mor Gabriel Manastırı Süryani Ortodoks Kilisesi Vakfının, Manastırın dış duvarları içinde kalan orman arazisi ile ilgili başvurusunu reddetmiştir. Manastır Vakfı, bu karara karşı AİHM Büyük Dairesi’ne itirazda bulunmuştur. Mor Gabriel Manastırı’nın arazi mülkiyeti ile ilgili diğer davalar devam etmektedir. Gayrimüslim vakıfların mülkiyet haklarının ihlali hâlinde tazminat öngören Vakıflar Kanunu kapsamına girmeyen Antakya’daki Hristiyanlar ve Yahudiler ile ilgili belirli endişeler ele alınmamıştır. Avrupa Konseyi’nin mülkiyet ve eğitim haklarının korunmasına ilişkin tavsiyelerinin hâlâ tam olarak uygulanması gerekmektedir. Gökçeada (İmbros) ve Bozcaada’daki (Tenedos) mülkiyet haklarına ilişkin olarak, Avrupa Konseyi’nin 1625 (2008) sayılı İlke Kararı’nın tam olarak uygulanması gerekmektedir. Gayrimüslim azınlıkların mülkiyet haklarına ilişkin mevzuatın ve mülkiyet haklarına ilişkin tüm hususları kapsayan mevzuatın hâlâ gözden geçirilmesi gerekmektedir.

(eng: 38, tr:41)

Lezbiyen, eşcinsel, biseksüel, transseksüel ve interseks bireylerin (LGBTİ) temel hakları konusunda ciddi endişeler bulunmaktadır. Eşcinselliği, “psikoseksüel bir rahatsızlık/hastalık” olarak tanımlayan askerî disiplin sistemi ya da TSK Sağlık Yeteneği Yönetmeliği’nde herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Tüm güvenlik personelinin “anormal/ahlaksız” eylemler nedeniyle işten çıkarılmasını öngören güvenlik güçlerine yönelik disiplin hükümlerine ilişkin kanunun uygulanmasının izlenmesi gerekmektedir. LGBTİ sivil toplum kuruluşlarına yönelik olarak toplanma ve örgütlenme özgürlüğü ile ifade özgürlüğü kısıtlanmaya devam etmektedir. Hükûmet yanlısı medyada karalama kampanyaları ve Diyanet İşleri Başkanı, Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kamu Denetçiliği Kurumu ve Türkiye Kızılay Derneği Başkanı da dâhil olmak üzere üst düzey hükûmet yetkililerinin nefret söylemi, hükûmetin LGBTİ bireylere/haklarına karşı bakış açısını yansıtmaktadır. LGBTİ bireylerine karşı nefret söylemi, etkili şekilde kovuşturulmamaktadır ve hükûmet, LGBTİ bireylerine karşı ayrımcı uygulamaları ve olayları önleme ve bunları cezalandırmak ve sona erdirmek üzere harekete geçme konusunda isteksizdir. Türkiye, trans birey cinayet oranlarının en yüksek olduğu ülkeler arasında yer almaktadır. Bu tür suçların ele alınmasına yönelik özel bir mevzuat bulunmamaktadır. Tehdit edilen LGBTİ kuruluşlarına sınırlı koruma sağlanmaktadır.

(eng: 40, tr: 43-44)

Azınlıklara yöneltilen nefret söylemleri ve tehditler ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Bu durum medyada, ulusal, etnik ve dini grupları hedef alan nefret söylemlerini de içermektedir. Ayrıca, ders kitaplarında kalan ayrımcı atıfların silinmesi için bu kitapların gözden geçirilmesi gerekmektedir. Azınlıkların ibadethanelerine yönelik saldırı veya tahrip eylemleri devam etmektedir; bunlar hakkında soruşturma başlatılması gerekmektedir. Haziran 2019’da AİHM, Süryanice soyadı alınması ile ilgili Aktaş v. Türkiye davasında, 8. maddenin ihlal edildiğine hükmetmiştir. Azınlık vakıflarıyla ilgili olarak, 2013’ten bu yana gayrimüslim azınlık vakıflarının seçim usullerine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Bu konuda bir düzenlemenin olmaması sebebiyle, söz konusu vakıflarda kurul üyelerinin seçimi yapılamamakta, üyeler seçme ve seçilme haklarını kullanamamaktadır. İçişleri Bakanlığı Ermeni Patriği’nin seçim sürecine müdahale etmeye devam etmiş ve seçim yönetmeliğini değiştirmiştir; bu durum Ermeni cemaatinde güçlü olumsuz tepkilere yol açmıştır. Temmuz 2019’da Anayasa Mahkemesi, Ermeni Kilisesinin Patrik seçim sürecine müdahalelerle ilgili bir başvuruda kararını yayımlamış; idarenin, patrik seçimlerine müdahale için yasal dayanağı bulunmadığı ve dolayısıyla devletin, son yıllarda Ermeni Patriği’nin seçilmesine müdahale ederek ve bunu engelleyerek din özgürlüğünü ihlal ettiğinin altını çizmiştir. Aralık 2019’da yeni bir Ermeni Patriği seçilmiştir. İstanbul’da Mor Efrem Süryani Ortodoks Kilisesi’nin inşası, 10 yılı aşkın bürokratik sürecin ardından Ağustos’ta İstanbul’da başlamıştır. Ocak 2020’de, Mardin’de, aralarında bir rahibin de bulunduğu 3 Süryani Hristiyan terör örgütüne yardım ve yataklık suçlamasıyla gözaltına alınmıştır. Azınlık okullarına yönelik devlet destekleri azalmıştır ve düzenli değildir. Basın İlan Kurumu (BİK); Ermeni, Rum ve Musevi cemaati üyeleri tarafından yayımlanan gazetelere hâlihazırda sağlanan finansmanı artırmaya karar vermiştir. Ermeni gazeteci Hrant Dink’in öldürülmesi ile ilgili kamu görevlileri aleyhindeki dava devam etmiştir. Azınlıklar ile ilgili olarak, Avrupa standartlarına uygun şekilde, dil, din, kültür ve temel haklara saygı gösterilmesi ve bunların korunması henüz tam olarak sağlanamamıştır. Gayrimüslim azınlıkların mülkiyet hakları ve mülkiyet haklarına ilişkin tüm hususları kapsayan mevzuatın gözden geçirilmesi konusu hâlen çözümlenmemiştir. Venedik Komisyonu’nun 2010’da vurguladığı üzere, Türkiye reform sürecine devam etmeli ve tüm gayrimüslim cemaatlerin tüzel kişilik kazanmalarına imkân verecek yasal düzenlemeleri çıkarmalıdır.

(eng: 41, tr: 44)

https://www.ab.gov.tr/siteimages/trkiye_raporustrateji_belgesi_2020/turkey_report_30.10.2020.pdf

[illegible]

European Parliament

2019-2024

TEXTS ADOPTED

P9_TA(2021)0243

2019-2020 Reports on Turkey

European Parliament resolution of 19 May 2021 on the 2019-2020 Commission Reports on Turkey (2019/2176(INI))

AVRUPA PARLAMENTOSU 2019-2020 TÜRKİYE RAPORU

European Parliament 2019-2020 Reports on Turkey

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0243_EN.pdf

Avrupa Parlamentosu,

● AB Genişleme Politikasına ilişkin 6 Ekim 2020 tarihli Komisyon bildirimini (COM(2020)0660) ve beraberindeki Türkiye 2020 Raporunu (SWD(2020)0355) göz önünde bulundurarak,

● Akit tarafların taraf oldukları her davada Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) nihai kararlarına uymayı taahhüt ettiklerini belirten Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 46. maddesini ve dolayısıyla Türkiye'nin AİHM de dahil olmak üzere Avrupa mahkemelerinin tüm kararlarını uygulama yükümlülüğü,

● UNESCO'nun 10 Temmuz 2020 tarihli Ayasofya, İstanbul bildirisini göz önünde bulundurarak,

B. özellikle kuvvetler ayrılığı ve yolsuzluk ve organize suçla mücadele, örgütlenme özgürlüğü ve barışçıl protesto özgürlüğü, ifade özgürlüğü ve etnik azınlıkların hakları dahil olmak üzere hukukun üstünlüğü ve uluslararası hukuk ilkelerine saygı ve diğer azınlıklar ve topluluklar, AB ile Türkiye arasındaki iyi ilişkilerin temel bir bileşenidir;

Katılım sürecinin genel değerlendirmesi;

8. Türk ve AB Üye Devlet toplumları arasındaki karşılıklı bilgi ve anlayışı güçlendirme ve derinleştirme, kültürel büyümeyi, sosyo-kültürel alışverişi teşvik etme ve sosyal, dini, etnik veya kültürel önyargı ve hoşgörüsüzlüğün tüm tezahürleriyle mücadele etme iradesini ifade eder; Avrupa Birliği ve Üye Devletlerinin, Türkiye'nin ve AB'nin derin ticari, kültürel ve tarihi bağları paylaştığı Türkiye halkının her şeyden önce dostları ve ortakları olduğunu kuvvetle yineler; Geleceğin getireceği koşullar ve ilişkiler çerçevesinde Türkiye'nin bağımsız sivil toplumunu desteklemeye devam etme taahhüdünü ifade eder; Bununla birlikte, katılım sürecinin Türkiye Hükümeti üzerinde normatif baskı ve yapıcı diyalog uygulamak için hala en güçlü araç olduğuna ve aynı zamanda Türk toplumunun demokratik ve Avrupa yanlısı isteklerini sürdürmek ve yakınlaşmayı teşvik etmek için en iyi çerçeve olduğuna inanmaktadır. AB ve Üye Devletleri ile temel haklar ve demokratik değerler de dahil olmak üzere politikalar ve standartlar hakkında; Tamamen işlemsel bir ilişkinin Türkiye'nin daha demokratik bir modele doğru ilerlemesine pek katkı sağlamayacağını ve bu modelin en üst düzeyde siyasi irade gerektireceğini vurgular;

45. Türkiye Hükümetini, kadınlar ve çocuklar, LGBTİ bireyler, mülteciler, Romanlar gibi etnik azınlıklar, Rum ve Ermeni kökenli Türk vatandaşları ve Hristiyanlar, Yahudiler veya Aleviler gibi dini azınlıklar dahil olmak üzere azınlıkların ve savunmasız grupların haklarını korumaya çağırır; Bu nedenle Türkiye'yi, etnik köken, din, dil, vatandaşlık, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılığın yasaklanması ve ırkçılık, homofobi ve transfobiye karşı önlemler dahil olmak üzere kapsamlı bir ayrımcılık karşıtı mevzuatı acilen uygulamaya koymaya çağırır;

48. Ayasofya tarihi-dini anıtının önceden diyalog yapılmadan camiye dönüştürülmesinden, Türkiye'nin de imzası olduğu UNESCO Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına İlişkin Sözleşme'yi ihlal etmesinden derin üzüntü duymaktadır; Türkiye Hükümetini, başta UNESCO dünya mirası alanları olmak üzere kültürel ve dini anıtların ve sembollerin tarihi ve kültürel karakterine tam olarak saygı göstermek için bu kararı yeniden gözden geçirmeye ve tersine çevirmeye çağırır; Ayasofya'nın tüm topluluklara ve dinlere açık bir yer olduğunu hatırlatır ve UNESCO'yu bu Dünya Mirası Alanını korumak için gerekli önlemleri almaya çağırır; Ayasofya kararının dini topluluklar arasındaki diyalog ve işbirliği çabalarını ve Türkiye'nin çoğulcu, çok kültürlü sosyal dokusunu baltaladığını vurgular; Moni tis Choras/Chora Kilisesi'nin de geçtiğimiz aylarda müzeden camiye çevrilmiş olmasına üzülmüyor;

49. Türk makamlarını, dini toplulukların tüzel kişilik kazanmasını sağlayarak ve Venedik Komisyonu'nun dini toplulukların statüsüne ilişkin tavsiyelerini, ilgili tüm AİHM kararlarını uygulayarak düşünce, vicdan ve din özgürlüğü alanında olumlu ve etkili reformları teşvik etmeye çağırır. Gökçeada (İmbros) ve Bozcaada (Tenedos) adalarındaki Rum Ortodoks nüfusu da dahil olmak üzere Avrupa Konseyi kararları; Türkiye'nin güneydoğusundaki Mor Gabriel manastırlarına ve diğer manastırlara yönelik eylemlerden üzüntü duyar. Türkiye'ye, Ekümenik Patrikhane'nin tüm dünyadaki Ortodoks Hristiyanlar için önemine saygı duymaya, tüzel kişiliğini tanımaya ve Patrikhane'nin kamusal kullanımını tanımaya çağırısını yineler. Ekümenik

Patriğin dini unvanı; Din adamlarının eğitimi, atanması ve halefiyeti üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması, Heybeliada Ruhban Okulu'nun yeniden açılmasına izin verilmesi ve düzgün işleyişinin önündeki tüm engellerin kaldırılması gereğini vurgular;

50. Türkiye'yi, yasa dışı ticareti ve kültürel mirasın yok edilmesini önlemek ve bunlarla mücadele etmek için başta Avrupa Konseyi olmak üzere ilgili uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmaya çağırır; kültürel ve dini mirasın korunması konusunda ilgili uluslararası kuruluşlar ve AB ile diyalogun sürdürülmesinin önemini vurgular;

Kurumsal çerçeve;

58. Ülkedeki siyasi yelpazede yaygın olarak paylaşılan aşırı milliyetçi ve kışkırtıcı bir anlatının yönetici seçkinler arasında her zamankinden daha sık kullanılmasından derin endişe duymaktadır, çünkü bu giderek artan bir şekilde AB'ye karşı düşmanca yaklaşımlara yol açmaktadır. Devletler ve diğer komşu ülkeler; Türkiye siyasetinin yeni başkanlık sistemi tarafından vurgulanan derin kutuplaşmasından ve Türkiye toplumunu daha da bölen ve partiler arası diyalog ve uzlaşmayı engelleyen kutuplaştırıcı popülist anlatıların artan kullanımından endişe duyuyor; ülkenin köklü laik geleneğinin aksine, siyasi hayatta dini muhafazakarlığın artan nüfuzundan endişe duyuyor; bu anlamda, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın (Diyanet) eğitim de dahil olmak üzere Türkiye kamu yaşamının tüm alanlarında ve ayrıca Avrupa'daki önemli bir varlığı da dahil olmak üzere yurtdışında artan rolü ve kaynakları konusunda endişe duymaktadır;

https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0243_EN.pdf

NOTLAR

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 evenly spaced horizontal blue lines across its entire width. The background is a solid off-white color, typical of standard notebook paper. There are no margins, text, or other markings present.

AVRUPA BİRLİĞİNDE İNANÇ POLİTİKALARI (Makale) (Policy on Religion in the European Union) - Piotr Mazurkiewicz

<https://www.mdpi.com/2077-1444/11/10/534>

https://www.academia.edu/44327813/Policy_on_Religion_in_the_European_Union

2020’de yayınlanmış olan bu makale, AB’nin bir inanç Politikası oluşturarak dinler ve inançlar ile ilgili uygulamaları bir çeşit evrime, entegrasyona tabi tutma eğilimi olduğunu iddia etmektedir. Daha çok AB içinde ve Katolik kilisesi görüşleri ile hazırlanmış olan makalenin özetini ve din politikaları konusunda daha önce tartışılmamış girişimleri incelemektedir. Okuyucuya biraz bilgi verebilmek amacı ile makalenin “İnançlar konusundaki yenilikler ve AB Politikaları” ara başlıklı 8. bölümünün özet çevirisini de ekliyoruz. Makalenin tümüne yukarıdaki bağlantıdan erişilebilir.

Avrupa Birliği’nde Din Politikaları Piotr Mazurkiewicz

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Enstitüsü, Kardinal Stefan Wyszyński Üniversitesi,
01-815 Varşova, Polonya; p.mazurkiewicz@uksw.edu.pl

Yayınlanma: 19 Ekim 2020

Özet: Makalenin ana fikri, AB’nin dini konularda hiçbir yetkisi olmadığı halde, şimdi gözlemleyebildiğimiz kadarı ile, din üzerine çok özel bir politikanın yaratılmasıdır. (1) Bu makalede, AB’nin dinle neden ilgilendiği ve konu ile ilgili yetkinliğini nasıl geliştirdiğiyle ilgileniyor. Çoğunlukla, AB yetkileri kapsamına giren dini konuların laiklikle ilgili konulara dönüştürülmesiyle bu

konuda ilerlemeler elde edilmiştir. AB'nin dini meseleleri, birincil ve ikincil hukukunda nasıl ele aldığı ve ardından göç ve katılım politikalarının topluluğun dini yapısındaki etkilerinin sonuçları açısından analiz edilmektedir. Daha sonra, AB dış politikasında din konusu kısaca incelenmiş ve AİHM ve Avrupa Adalet Divanı—AAD içtihatlarının dini topluluklar üzerindeki etkisi incelenmektedir. Son olarak, AB'nin dine yaklaşımında bir *res novae* (daha önce hiç tartışılmamış) tanımlamamız var. Makale hem antropoloji hem de kurumsal açıdan konuyu Katolik bakış açısından irdelemektedir. (2) Makalede kullanılan yöntemler analitik-sentetik ve yasal metinlerin analizidir. (3) AB'nin halen gelişmekte ve biçimlenmekte olan (*statu nascendi*) din politikaları üye devletler düzeylerinden daha farklı bir seviyede oluşmaktadır. (4) AB politikacıları yaklaşımlarını meşrulaştırmak için kiliselere ve dini toplulukların katılımına, inançları ve inanç önderlerini “evcilleştirmeye”, bir anlamda inancı kendi içinden değiştirebilmeye ihtiyaç duymaktadırlar. Bu yöntemlerle, siyaset dünyası, din dünyasını kontrolü altına alarak, bir çeşit yasal yeniden kutsallaştırma ve yeni bir din politikası oluşturmayı amaçlamaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: din; Avrupa Birliği; Katolik kilisesi; din politikaları; TFUE'nin 17. maddesi

8. Din ve AB Politikası Alanında Yenilikler bölümünden üç alıntı:

AB kurumları ile kiliseler ve dini dernekler arasındaki karşılıklı ilişkilerin yoğunluğu sürekli olarak artmakta, ancak aynı zamanda AB politikasında bu dinleri kendi eylemleriyle içeriden değiştirmeye yönelik bir eğilim de var. Bu konuyu örneklendirmek için, Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin 27 Nisan 2016 tarihli (AB) 2016/679 sayılı Tüzüğünü (AB) alıntılarla bir fikir vermektedir.

Kişisel verilerin işlenmesi ve serbest dolaşımı konusunda gerçek kişilerin korunması (Avrupa Birliği Resmi Gazetesi 2016). Madde 91 (1) kiliselere ve dini derneklere özerk bir kişisel veri koruma sistemini elinde tutma hakkını bıraksa da, bu yalnızca AB hukukunda kutsal kabul edilen veri koruma modelini kilise hukuku sistemine aktarılması da sağlanmaktadır. Bu durumda politikacılar, kiliselerde bu verilerin korunması için standartları belirlemektedir. Ayrımcılık ve cinsel istismar konusunda devam eden tartışmalarda da benzer bir analogi görülebilir. Siyasi ve medya baskısının etkisi altında, kiliseler genellikle laik tartışmadan yalnızca duyarlılığı (ki bu kendi içinde iyidir) değil, aynı zamanda kişilerin, özellikle de küçüklerin korunmasına ilişkin terminoloji ve standartları da yükümlenmektedir. Bu saptama, böyle bir uygulamayı kınamak amacı ile değil, müdahallerin farkında olma ihtiyacı ile yapılmıştır.

Politikacıların dine yeni yaklaşımının bir başka örneği de birçok ulusal Avrupa hükümetinin COVID 19 salgınıyla bağlantılı olarak uyguladığı prosedürler, kiliseler ve dini topluluklar üzerindeki kısıtlamalardır. Bu uygulamaların bazılarında devlet, bazılarında piskoposlar kendi kararlarını verdi, bir kısmı da hükümet ve piskoposluk arasındaki diyalog ile ulaşılmış ortak kararlar oldu. Bununla birlikte, hemen hemen her zaman inananların katılımına getirilen kısıtlamalar hizmetlerde, örneğin, günlük alışveriş yapmaktan daha kısıtlayıcıydı. Kendi içinde bu, maddi ihtiyaçların manevi ihtiyaçlardan daha önemli olduğu anlamına gelmektedir.

Örneğin Fransa’da, Danıştay bu kısıtlamaları “dini törenlerin düzenlenmelerine genel ve mutlak bir yasak” olarak değerlendirdi ve kaldırılmasını emretti. Ancak bu karar törenlerden (Sugy 2020) iki ay (Sugy 2020) sonra verilebildi. İlginç bir şekilde, Avrupa Parlamentosu Araştırma Servisi tarafından yayınlanan bilgi notlarında pandemi sürecinde dini konular hakkında hiç bir bilgi verilmemektedir (Avrupa Parlamento Araştırma Servisi 2020).

9.Bölüm: Hukuk ve Politikanın yeniden kutsallaştırılması riski:

Belki de günümüz dünyasında sadece AB politikasında değil, dana önce de değinmiş olduğumuz gibi Platon tarafından vaaz edilmiş olan dini gözardı ederek etkili bir devlet yönetiminin ancak diktatörlük olabileceği kanaatini doğrulayan başka politikalar da görülmektedir. Bu nedenle siyasi iktidarın sürdürülmesi ve en azından toplumdaki egemen dinin siyasi elitin kontrolü altında olması bir gereklilik olmaktadır. Bu gereklilik saldırgan bir laiklikle veya herhangi bir dine doğrudan düşmanlıkla değil, ancak dinin yumuşak kontrolünü sağlama ve fiili dinin reel siyaset yoluyla dönüştürülmesine bağlıdır. Bu bağlamda özellikle din ve inanç özgürlüklerinin titizlikle korunması, her türlü siyasi otorite, yerel hükümetler veya AB tarafından din ve dokunulmaz etik ilkelerin gasp girişimlerine karşı sürekli olarak uyanık kalınması gereklidir.

<https://www.mdpi.com/2077-1444/11/10/534>

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 evenly spaced horizontal blue lines across its entire width, set against a plain white background. There are no margins, text, or other markings present.

ABD Dışişleri Bakanlığı Dini Özgürlükler Raporu 2020 - Türkçe

<https://tr.usembassy.gov/tr/uluslararasi-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye-2020/>

Yönetici Özeti

Anayasa, ülkeyi laik bir devlet olarak tanımlamakta ve vicdan, dini inanç, kanaat, ifade ve ibadet özgürlüğünü öngörmekte ve dini gerekçelerle ayırım gözetilmesini yasaklamaktadır. Bir devlet kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı (Diyanet), İslam'la ilgili dini konuları idare ve koordine etmekte olup görevleri, İslam'ı uygulamak, dini eğitim vermek ve dini kurumları yönetmektir. Yargıtay'ın, Ocak ayında Ermeni bir vatandaşa Peygamber Hazreti Muhammed'i eleştirmek suretiyle kin ve düşmanlığa tahrik suçlamasıyla verilmiş olan 13 buçuk aylık hapis cezasını onadığı haberi basında yer aldı. Hükümet, gayrimüslim azınlıkların, özellikle de sadece Ermeni Apostolik Kilisesi'ne mensup Ortodoks Hristiyanları, Musevileri ve Rum Ortodoks inancına sahip Hristiyanları kapsayan 1923 yılına ait Lozan Antlaşmasının devlet tarafından yorumlanması çerçevesinde tanınmayan gayrimüslimlerin haklarını kısıtlamaya devam etti. Medya kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan Protestan cemaati önderlerine yönelik ülkeye giriş yasaklarının ve sınır dışı etme faaliyetlerinin hızla arttığını bildirdi. Hükümet, dini azınlık gruplarının kendi din adamlarını eğitmesine kısıtlamalar getirmeye devam etti ve Heybeliada'daki Rum Ortodoks Ruhban Okulu'nun kapalı olma durumu sürdü. Dini azınlıklar; ibadethane açmak veya işletmek, arazi ve mülkiyetle ilgili anlaşmazlıkları ve arazileri daha evvel hükümet tarafından kamulaştırılmış kiliselerin karşılaştığı hukuki sıkıntıları çözüme kavuşturmak, azınlık vakıfları için yönetim kurullarında seçim yapmak ve okullardaki zorunlu din derslerinden muaf olmak gibi konularda zorluklarla karşılaştıklarını ifade etti. Dini azınlıklar,

özellikle de Alevi cemaati mensupları, kamusal eğitim sistemindeki dini içerik ve uygulamalara bir kez daha itirazlarda bulundu. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İstanbul'da bulunan ve ilk başta bir Ortodoks Kilisesi olan, sonrasında ise önce camiye ardından yine müzeye dönüştürülmüş olan Ayasofya Müzesini Temmuz ayında yeniden camiye dönüştürerek Müslümanlar için ibadete açtığını duyurdu. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ağustos ayında benzer bir şekilde Kariye Müzesi'nin de yeniden camiye dönüştürülmesine karar verdi. Süryani Ortodoks Metropolitiği'nin bildirdiğine göre İstanbul Süryani Ortodoks Kilisesi'nin inşaatına devam edildi.

Basında yer alan bir habere göre Katolik Keldani Kilisesi Papazının annesi Şimoni Diril eşyle birlikte kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldı ve iki ay sonra 20 Mart günü Diril'in cansız bedeni yakınları tarafından bulundu. Medyada yer alan haberlere göre ibadethanelere ve mezarlıklara yönelik münferit vandalist eylemler devam etti. Mayıs ayında bir kişinin İstanbul'daki bir Ermeni kilisesini yakmaya teşebbüs etme görüntüleri güvenlik kameralarına takıldı. Polis, şüpheliyi göz altına alırken yetkililer şahısla ilgili vandallık suçlamasında bulundu. Diğer medyada kuruluşları da Ankara'da yer alan Ortaköy Hristiyan mezarlığında 20 mezar taşının tahrip edilmesi de dahil olmak üzere mezarlıklarında vandallık olaylarının arttığını bildirdi. Bir habere göre 1938 yılında öldürülen Alevilerin anısına yapılmış olan anıt, Haziran ayında kimliği belirsiz kişilerin saldırısına uğradı. Yahudi karşıtı söylemler ve nefret söylemleri yazılı basında ve sosyal medyada yer almaya devam etti; Mart ayında çeşitli sosyal medya sitelerinde COVID-19 salgınının Yahudilerle ilişkilendiren Yahudi karşıtı söylemlerin olduğuna dair basında ve Yahudi yayın kuruluşu Avlaremaz'da haberler yer aldı.

ABD Büyükelçisi, Türkiye'yi ziyaret eden Amerikalı yetkililer ve diğer konsolosluk ve büyükelçilik yetkilileri, dini çeşitliliğe saygı duyulmasının ve kanun çerçevesinde herkese eşit muamele yapılmasının taşıdığı önemi hükümet yetkilileri nezdinde vurgulamaya devam ettiler. ABD Hükümet yetkilileri, hükümeti dini gruplara uyguladığı kısıtlamaları kaldırmaya ve mülklerin sahiplerine iadesi hususunda ilerleme kaydetmeye davet etti. Dışişleri Bakanı da dahil üst düzey ABD hükümet yetkilileri, hükümeti Heybeliada Ruhban Okulu'nun açılmasına izin vermeye ve ülkede yaşayan tüm cemaatlerin ruhban sınıfı mensuplarının eğitimine izin vermeye davet etmeyi sürdürdü. Haziran ayında Uluslararası Din Özgürlüğü Özel Elçisi, hükümete Ayasofya'nın müze statüsünde kalması çağrısında bulundu. 25 Haziran'da Twitter üzerinden yaptığı paylaşımda "Ayasofya, dünyanın dört bir yanında farklı inançlara sahip milyarlarca inanan için muazzam manevi ve kültürel öneme sahiptir. Ayasofya'nın bugünkü statüsünde müze olarak herkesin erişilebilirliğinin sürdürülmesi ve @UNESCO Dünya Mirası sit alanı olarak devamı yönünde #Türkiye hükümetine çağrıda bulunuyoruz" dedi. Temmuz ayında Dışişleri Bakanı, hükümeti "ülkenin inanç geleneklerine saygı taahhüdünün bir örneği olarak Ayasofya'nın bir müze olarak kalmaya devam etmesini sağlamaya" çağırı. ABD Dışişleri Bakanı, ABD'nin tüm dünya genelinde dini özgürlükler konusundaki güçlü duruşunu vurgulamak üzere Kasım ayında İstanbul'a yapmış olduğu ziyarette Ekümenik Patrik 1. Bartholomeos ve Vatikan Büyükelçisi Başpiskopos Paul Russel ile bir araya geldi. Dışişleri Bakanı, Fener Rum Patrikhanesi'nin ardından Rüstem Paşa Camisi'ni de ziyaret etti. Elçilik ve konsolosluk yetkilileri, dini özgürlüğün ve dinler arası hoşgörünün önemine vurgu yapmak ve dini grupların mensuplarına karşı ayrımcılığı kınamak

üzere Rum Ortodoks, Yahudi, Ermeni Apostolik Ortodoks, Roma Katolik, Protestan, Alevi, Süryani Ortodoks ve Keldani Katolikleri de dahil olmak üzere pek çok azınlık cemaatinin ruhani lideriyle de bir araya geldi.

I. Kısım – Dini Demografi

ABD hükümeti, (2020 yıl ortası tahminlerine göre) toplam nüfusun 82.0 milyon olduğunu tahmin etmektedir. Türkiye hükümetine göre nüfusun yüzde 99'u Müslüman'dır ve bunun yaklaşık yüzde 77.5'i Sünni, Hanefi mezhebine mensuptur. Diğer dini grupların temsilcilerinin sayısının, nüfusun yüzde 0.2'sine denk geldiği tahmin edilirken son zamanlarda yapılan ve Ocak 2019'da Türk araştırma şirketi KONDA tarafından yayımlanan kamuoyu anketlerine göre nüfusun yaklaşık yüzde 3'ü kendisini ateist olarak tanımlarken yüzde 2'si de herhangi bir dine mensup olmadığını belirtmektedir.

Alevi cemaati liderleri, Alevilerin toplam nüfusun yüzde 25 ila 31'ini oluşturduğu tahmininde bulunmaktadır. Pew Araştırma Merkezi, Türkiye'de yaşayan Müslümanların yüzde beşinin kendilerini Alevi olarak tanımladığını belirtmektedir. Şii Caferi cemaatiyse toplam nüfusun yüzde 4'ünü oluşturduğu tahmininde bulunmaktadır.

Gayrimüslim dini gruplar, çoğunlukla İstanbul'da ve diğer büyük şehirler ile güneydoğuda toplanmış bulunmaktadır. Gayrimüslim dini gruplara ilişkin net rakamlar mevcut bulunmasa da bu gruplar kendi sayılarını (Ermenistan'dan göç edenler de dahil olmak üzere) yaklaşık olarak 90,000 Ermeni Apostolik Ortodoks Hristiyan; (Afrika ve Filipinler'den göç edenler de dahil olmak üzere) 25,000 Roma Katolik ve 16,000 Musevi şeklinde bildirmektedir. Bunun yanında yaklaşık 25,000 Süryani Ortodoks (Süryaniler olarak da bilinirler), (ikamet iznine sahip çoğu Rusya göçmeni olan) 15,000 Rus Ortodoks Hristiyan ile 10,000 Bahai de bulunmaktadır.

Diğer dini gruplara ilişkin tahminlere göre ise 7,000 ila 10,000 Protestan mezhebi mensubu, 5,000 Yehova Şahidi, 3,000'den az Keldani Hristiyan ve 2,500 kadar Rum Ortodoks Hristiyan ile 1,000'den az Ezidi bulunmaktadır. Bunların haricinde küçük ve sayısı bilinmeyen Bulgar Ortodokslar, Nasturiler, Gürcü Ortodoks, Ukraynalı Ortodoks, Süryani Katolik, Ermeni Katolik, Keldani Katolik ve Maruni Hristiyanlar da bulunmaktadır. İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi (İsa Mesih'in Kilisesi) mensuplarının 300 kişi olduğu tahmin edilmektedir.

II. Kısım- Hükümetin Dini Özgürlüklere Saygı Gösterilmesi Konusundaki Yaklaşımı

Yasal Çerçeve

Anayasa, ülkeyi laik bir devlet olarak tanımlamakta ve vicdan, dini inanç, kanaat, ifade ve ibadet özgürlüğünü öngörmektedir. Anayasa, bireylerin dini törenlere katılmaya ya da dini inançlarını açıklamaya zorlanmamasını ve ibadetlerin "devletin bütünlüğüne" yönelmediği sürece serbestçe yerine getirilmesini garanti altına almaktadır. Anayasa, dini gerekçelerle ayrımcılığı yasaklamakta ve "dinin veya dini duyguların yahut dince kutsal sayılan şeylerin" istismar edilmesini veya kötüye kullanılmasını ya da devlet düzenini "kısmen de olsa" din kurallarına dayandırmayı yasaklamaktadır.

Anayasa, devletin İslam’la ilgili konuları koordine ettiği Diyanet kurumunu tesis etmektedir. Yasaya göre Diyanet’in görevi özellikle Sünni İslam’a ağırlık verecek şekilde İslam inancını, uygulamalarını ve İslam’ın ahlaki ilkelerine imkân sağlamak ve teşvik etmek, halkı dini konularda eğitmek ve camilerin idaresini sağlamaktır. Diyanet, Cumhurbaşkanlığı’na bağlı bir kuruluş olarak din adamlarının ve üniversitelerin ilahiyat fakültelerinde görev yapan öğretim görevlilerinden oluşan 16 kişilik bir kurul tarafından idare edilmektedir. Diyanet bünyesinde, yüksek kurullar adıyla da bilinen Din İşleri, Hac ve Umre Hizmetleri, Eğitim, Dini Yayınlar ve Halkla İlişkiler şeklinde beş ana birim yer almaktadır. Kanunca şart koşulmuş olmasa da kurul üyelerinin tamamı Sünni Müslümanlardan oluşmaktadır.

Dini değerlere hakareti yasaklayan bir kanun olmasa dahi Ceza Kanununda dini değerlere alenen saygısızlık da dahil olmak üzere “halkı din ve düşmanlığa tahrik etmekle” ilgili suçlar için ceza öngörülmektedir. Kanun, “dine göre kutsal sayılan değerlerin aşağılanması” suç kabul etmektedir. Dine hakaret edilmesi, altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır.

Ceza kanunu, imam, rahip ve haham gibi din adamlarının görevlerini yerine getirdikleri sırada devlet idaresini ya da kanunlarını “takbih veya tezyif” edecek hareketlerde bulunmasını yasaklamaktadır. Bu yasağın ihlal edilmesi halinde bir aydan bir yıla kadar hapis cezası ya da suç, başkalarını kanuna uymamaya tahrik fiilini içeriyorsa üç aydan iki yıla kadar süreyle hapis cezası verilebilmektedir.

Dini grupların faaliyetlerini yerine getirebilmeleri için devlet nezdinde tescilli olmalarına gerek bulunmasa da ibadethanelerin kanunen tanınması şarttır. Bir ibadethanenin kanunen tanınması için, yeni ibadethanenin inşaatı veya tespitine yönelik olarak belediyelerden izin alınması gerekmektedir. Merkezi hükümet tarafından ibadethane olarak tanınmamış olan yerlerde ibadet yapılması kanuna aykırıdır; devlet, kanunu ihlal edenlere para cezası kesebilmekte ya da kanuna aykırı yerleri kapatabilmektedir.

Bir dini grubun ibadetine müdahale edilmesi, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasıyla; dini mülkiyete zarar verilmesi üç aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla ve dini mülkün tahrip ya da imha edilmesiyle bir yıldan dört yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılmaktadır. İbadethane olarak tescil edilmemiş yerlerde ibadet yapılması yasadışı olduğundan, uygulamada bu hukuki yasaklamalar sadece tanınan dini gruplar için geçerlidir.

Her ne kadar hükümet genellikle bu kısıtlamaları uygulamasa da kanun, Sûfi ve diğer dini tarikatları ve cemaatleri yasaklamaktadır.

Erkekler için askerlik hizmeti zorunludur; vicdani retle ilgili bir hüküm bulunmamaktadır. Hükümet tarafından uygulanan bir politikaya göre kişilerin belirlenen ücreti ödeyerek askerlik hizmetinden muaf olmasına izin veriliyor olsa da bu ücreti ödeyen kişilerin de üç haftalık temel eğitim programını tamamlaması şarttır. Zorunlu askerlik hizmetine dini gerekçelerle karşı çıkanlar, askeri ve sivil mahkemelerde yargılanabilmekte ve hüküm giymeleri halinde iki ay ila iki yıl arasında değişen hapis cezalarına çarptırılabilir.

Dini cemaatlerin yönetimi ve idari yapıları tüzel bir kişilik gerektirmediğinden cemaatler doğrudan mülkiyet satın alamamakta ya da mülkiyet hakkını elinde bulunduramamakta ya da

mahkeme nezdinde bu mülkler için hak iddia edememektedir. Cemaatler, varlık ve mülklere sahip olmak ve yönetmek için tek tek kurulların yönetimindeki ayrı vakıf ya da derneklerin desteğiyle varlıklarını sürdürebilmektedir.

1935 yılına ait bir kanun, mensuplarının dini ya da etnik kökenini temel alan vakıfların kurulmasını yasaklamış olsa da bu kanunun kabulünden önce var olan vakıflara muafiyet tanımaktadır. Uzun süredir varlığını sürdürmekte olan bu vakıflar gayrimüslim vatandaşlar tarafından yönetilmektedir; bunlardan 167'si varlığını sürdürmekte olup çoğunluğu Rum Ortodoks, Ermeni Ortodoks ve Musevi cemaatleriyle bağlantılıdır. Uygulamada ise 1935 yılında çıkan yasanın ardından kurulan dini bir grup, beyan ettiği amacının dini olmaktan ziyade hayır, eğitim veya kültürel amaçlı olması kaydıyla dernek ya da vakıf olarak tescil edilmek üzere başvuruda bulunabilmektedir. 6 Protestan vakfı (bunların dördü 1935 Vakıflar Kanunu'nun kabulünden önce mevcuttu), 36 Protestan derneği ve bu derneklerle ilişkili 30'u aşkın temsilcilik bürosu bulunmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM), tüm vakıfların faaliyetlerini ve vakıflara bağlı mülkleri düzenlemekte ve vakıfların beyan edilen hedef ve kuruluş tüzükleri dahilinde faaliyet gösterip göstermediğini değerlendirmektedir. 1935 yılında çıkan kanunun öncesinde var olan dini cemaat vakıfları da dahil olmak üzere birçok vakıf kategorisi bulunmaktadır.

Bir vakfın faaliyetlerine son vermesi durumunda, devlet söz konusu vakfın artık faal olmadığına tespiti ve vakfın tüm varlıklarının devlete devri hususunda mahkemelere dilekçe verebilir. Hükümetin, kararnamelerle vakıf kapatabildiği olağanüstü hâl dışında hangi kategoride olursa olsun vakıflar ancak mahkeme kararıyla kapatılabilmektedir.

Vakıflar, şirketler ve kira geliri sağlayan mülk ve bağışlar yoluyla gelir elde edebilir. Vakıf kurma süreci, dernek kurma sürecinden daha uzun ve pahalıdır ancak derneklerin yerel düzeyde vakıflara nazaran daha az yasal hakkı bulunmaktadır.

Çok sayıda dini topluluk, kendilerine uygun dernekleri resmi olarak tescil ettirmiş bulunmaktadır. Dernekler, kâr amacı gütmemek ve sadece bağış şeklinde mali destek almak zorundadır. Bir derneğin tescili için bir grubun dernek iç tüzüğü ve kurucu üyelerinin adının yer aldığı bir listenin de içinde bulunduğu destekleyici belgelerle ilgili ilin valiliğine başvuruda bulunması gerekmektedir. Yabancı bir derneğin ya da kâr amacı gütmeyen kuruluşun kurucu üye listesinde yer alması durumunda grubun İçişleri Bakanlığı'nın iznini alması gereklidir; söz konusu grubun kurucu üyeleri içinde yabancı olması halindeyse o kişilerin oturma izinlerinin birer örneğini ibraz etmeleri gerekmektedir. Valiliğin söz konusu iç tüzüğü kanuna ya da anayasaya aykırı bulması halinde, derneğin yasal koşulları karşılamak amacıyla iç tüzüğünde değişiklik yapması gerekir. Kanun gereği valilik, kuruluşun iç tüzüğünü ihlal ettiğine kanaat getirdiği faaliyetleri için dernek yetkililerini para cezası ya da diğer cezalara çarptırabilmektedir. Bir dernek, mahkeme emriyle kapatılabilir ve İçişleri Bakanlığı bir dernek veya vakfı geçici olarak kapatabilir ve kapatılması kararı için 48 saat içinde mahkemeye müracaat edebilir. Aksi halde hükümet, vakıfları ve dernekleri ancak olağanüstü hallerde kararnameyle kapatabilmektedir. Medeni kanun, derneklerin din, etnik köken veya ırka dayalı ayrımcılık yapmamasını şart koşmaktadır.

Kanun gereği mahkumların dini inançlarının gereğini hapiste yerine getirme hakkı bulunmaktadır; ancak tüm hapisanelerde ibadet yeri bulunmamaktadır. Kanuna göre cezaevi yetkilileri, mahkûmun dini inancının bir parçası olarak din görevlilerinin kitap ve diğer materyalleri sağlamalarına izin vermek zorundadır.

Anayasa, devlet okullarının ve özel okulların dördüncü sınıflarından itibaren tüm sınıflarda içeriği Cumhurbaşkanlığı'nın yetki alanına giren Millî Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen zorunlu din ve ahlak dersi verilmesini öngörmektedir. Öğrencilere, dördüncü sınıftan on ikinci sınıfa kadar haftada iki saat din dersi verilmektedir. Sadece kimliklerinde "Hristiyan" ya da "Musevi" ibaresi yer alan öğrencilerin din derslerinden muaf olmak için başvuruda bulunma hakkı vardır. Ateistler, agnostikler, Aleviler ya da diğer Sünni olmayan Müslümanlar, Bahailer, Ezidiler ya da kimliklerinde din ibaresinin yer aldığı bölümü boş bırakan kişiler, din derslerinden nadiren muaf tutulmaktadır. Ortaokul ve lise öğrencileri, normal okul saatleri sırasında haftada iki saat olacak şekilde seçmeli ek İslam dini eğitimi alabilmektedir.

Hükümet, kişinin mensubu olduğu dini inancı gösterir özel bir bölümün yer almadığı çipli kimlik belgelerini dağıtmaya devam etmektedir. Kişinin dini mensubiyetine ilişkin bilgiler çipte kaydedilmekte ve yetkili kamu görevlileri bu bilgileri "nitelikli kişisel veri" şeklinde görebilmekte ve bu veriler özel bilgi olarak korunmaktadır. Eskiden düzenlenmiş olan kimlikler halen geçerli olup bu kimliklerde kişinin mensubu olduğu dini inancın yer aldığı bir bölüm bulunmaktadır ve bu kişi bu bölümü boş bırakılabilmeyi tercih edebilmektedir. Bu eski kimlik kartlarında seçenek olarak şu dini kimlikler yer almaktaydı: Müslüman, Rum Ortodoks, Ortodoks olmayan Hristiyan, Musevi, Hindu, Zerdüş, Konfüçyüsçü, Taocu, Budist, Dinsiz ya da diğer. Bahai, Alevi ve Ezidi ile ülkede bulunduğu bilinen diğer gruplar kimlik kartlarında yer almamaktaydı.

İş Kanunu'na göre özel sektörde ve kamu sektöründeki işverenler, çalışanlara dine dayalı ayrımcılık yapamaz. Çalışanlar, bu hususta İş Mahkemesi nezdinde işverenlerine karşı dava açabilir. Çalışanların, bu konuda bir ihlal olduğunu kanıtlaması halinde istihdam konusunda verilen kararın bozulmasına ilaveten söz konusu çalışanların dört ay maaşa kadar tazminat hakkı doğar.

Hükümetin Mevcut Uygulamaları

Basında yer alan haberlere göre, Ocak ayında, Yargıtay, sürgüne giden Ermeni kökenli Türk vatandaşı Sevan Nişanyan'ın Hazreti Muhammed'e yönelik kin ve düşmanlığa tahrik edebilecek "hakaret içeren" sözcükler kullanmış olması gerekçesiyle verilmiş olan 13 buçuk aylık hapis cezasını onadı. Mahkeme, kararını ülkenin ceza kanununa dayandırmakla kalmayıp İ.A. yayınevi tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) nezdinde Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine 2005 yılında açılmış olan davada "ucuz saldırı" olarak görülebilecek dini beyanlardan kaçınılması gerektiğine ilişkin kararı da alıntılayarak gerekçelendirmiştir. Karara karşı çıkan bir Yargıtay üyesi ise Nişanyan'ın yazısının Müslümanları aşağıladığını ancak kamu barışını bozan herhangi bir somut olgunun da meydana gelmediğini belirtmiştir.

Medyada yer alan haberlere göre İstanbul'da bir lisede din kültürü ve ahlak bilgisi öğretmeni olan Cemil Kelik, yetkililerce uzak bir şehre atanmasının ardından eski görevine iade edildi ve öğretmenlik yapmaya devam etti. Kelik, ateistlerle deistlerin ahlak anlayışını "kendinden

menkul” Müslümanlarınkiyle karşılaştırıp başörtüsünün İslam’da zorunlu olmadığını söyledikten sonra 2019 yılında görevinden uzaklaştırılmıştı.

20 Mayıs günü, polis, ana muhalefetteki Cumhuriyet Halk Partisi’nin (CHP) eski bir görevlisi olan Banu Özdemir’i, camilerin hoparlörlerinden İtalyanların solcu devrim şarkılarından “Çav Bella” şarkısının çalındığı görüntüleri Twitter üzerinden paylaştığı için göz altına alıp tutukladı ve kendisini “halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etmekle” suçladı. Savcılık, Özdemir hakkında üç yıla kadar hapis istemiyle iddianame hazırladı ve sonrasında kendisi serbest bırakıldı. Aralık ayında mahkeme, Özdemir’in beraatine karar verdi.

16 Temmuz günü muhalefet yanlısı günlük gazete Sözcü, sosyal medyada Peygamber Hz. Muhammed’e yönelik hakaret içerikli karikatür paylaşımında bulunarak halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik ettiği için Muhammed Cevdet S.’nin İstanbul’da tutuklandığı haberini verdi. Yıl sonu itibarıyla konuyla ilgili başka gelişmeler yaşanmadı.

Hristiyan Dayanışma Birliğine (CSW) göre polis, 2018 yılında Mardin’deki 1500 yıllık Mor Yakup Manastırı’nı ziyaret ettiği söylenen terör örgütü Kürdistan İşçi Partisi (PKK) mensuplarına ekmek ve su verdiği için Süryani Ortodoks Rahip Sefer Bileçen (Rahip Aho olarak da bilinir) ile birlikte diğer iki Süryani’yi Ocak ayında tutukladı ve terör örgütüne üye olmakla suçladı. Bir sonraki duruşmanın Ocak 2021’de yapılması bekleniyor.

Hükümet, “gayrimüslim azınlıklara” geniş ölçüde atıfta bulunan 1923 Lozan Antlaşması’nı, münhasıran tanınan üç gruba; Ermeni Apostolik Ortodoks Hristiyanlara, Musevilere ve Rum Ortodoks Hristiyanlara özel hukuki azınlık statüsü verdiği şeklinde yorumlamayı sürdürdü. Hükümet, İstanbul Ermeni Apostolik Patrikliği, İstanbul Ekümenik Patrikliği ve Hahambaşılık gibi Müslüman olmayan azınlıkların yöneticilerini veya idari yapılarını tüzel kişilik olarak tanımadığından bunların mülk satın alma veya sahip olmaları ya da mahkemelerde dava açmaları mümkün olmadı. Diğer dini azınlık cemaatleriyle birlikte bu üç grup, dini mülklere sahip olmak ve bu mülkleri kontrollerinde tutabilmek için ayrı yönetim kurulları ile daha önceden kurmuş oldukları bağımsız vakıflardan yararlanmak zorunda kaldı.

Ocak 2019’da AİHM, Yedinci Gün Adventistleri’nin vakıf kurmasına izin vermemesi sebebiyle hükümetin, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü teminat altına alan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ni ihlal ettiğinde karar kıldı. Mahkeme kararı, İstanbul’daki cemaatin altı mensubuna toplam 8.724 Avro (10.700 Dolar) tazminat ödenmesini gerekli gördü. Söz konusu tazminata hukuki yardım ve avukat ve mahkeme masrafları da dahildi; yıl sonu itibarıyla hükümetin söz konusu altı kişiye tazminat ödeyip ödemediğine dair bir bilgi olmadığı gibi hükümetin ödeme yaptığına dair bir açıklama da bulunmamaktaydı.

Ermeni Apostolik Patrikhanesi ve Rum Ortodoks Ekümenik Patrikhanesi, hukuken tanınabilmek için girişimlerini sürdürdü; cemaatleri de ayrı dini vakıfların üyeleri sıfatıyla faaliyet gösterdi.

İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı, Haziran ayında bir basın duyurusu yaparak “Türkiye’de hizmet eden Protestan yabancı din adamlarının ülkede ikametlerinin gittikçe zorlaştığını” bildirdi. Merkezi Ankara’da bulunan Protestan Kilisesi Vakfı’na göre yıl içinde hiçbir kilise tescil edilmeye çalışılmadı. İki grup da önceki yıllarda yapılan tescil talepleriyle ilgili bir ilerleme kaydetmediler.

Çok sayıda Protestan kilisesi temsilcisi, ibadethanelerin tescil edilmesi konusunda bürokratik güçlüklerle karşılaştıklarını belirtti. Kilise temsilcileri, yerel yetkililerin tescil başvurularını onaylamaması ve camilere uygulanmayan asgari alan ihtiyacı gibi imar standartlarını kiliselere uygulamaya sürdürmesinden dolayı ibadetlerini yapabilmek için tescil edilmemiş yerlerde toplanmaya devam ettiklerini belirtti. Yetkililer, bu şartı alışveriş merkezlerine, havalimanlarına ve diğer küçük yerlere cami yapmalarına izin verdiği Sünni Müslüman cemaatlerine uygulamadı. Buna ilaveten bazı Protestan kiliseleri, yerel yetkililerin binalarının dışında haç asıp göstermelerine izin vermediğini belirtti.

Haziran 2019'da Bursa'daki yerel bir mahkeme, Bursa'da Protestan bir cemaatin vakıf kurma başvurusunu onayladı. Yıl sonu itibarıyla hükümet, Protestan vakfının 2018 yılında kamu kaynaklarından yararlanılarak renove edilen bir kilisenin uzun dönemli kullanılmasına ilişkin talebine halen cevap vermemişti. Roma Katolik, Ortodoks ve Türk Protestan cemaatleri, VGM'nin 10 yılı aşkın süredir sahibi olduğu binayı paylaşmaya devam etti.

Devlet, büyük hapishanelerde Sünni Müslümanlar için mescit (küçük cami) ve Sünni din görevlisi imkânı sağlamaya devam etti. Aleviler ve gayrimüslimlereyse hapishanelerde kendi inançlarının gereğini yerine getirme konusunda din adamı imkânı sağlanmamaktadır. Buna karşılık, diğer dinlere mensup din adamlarının hapishanelerin güvenliğini tehdit etmemek suretiyle cumhuriyet savcısının izniyle kendi dinlerine mensup kişilere dini hizmet sağlamak üzere bulundukları hapishanelere girmelerine izin verildi.

Hükümet, Alevi İslam anlayışına heterodoks bir İslam "mezhebi" muamelesi yapmaya devam etti ve Yargıtay'ın cemevlerinin ibadethane olduğuna ilişkin 2018 yılında verdiği karara rağmen Alevilerin ibadethanelerini (cemevlerini) tanımadı. Mart 2018'de Diyanet İşleri Başkanı, camilerin gerek Aleviler gerekse Sünniler açısından uygun ibadet yerleri olduğunu belirtti. 13 Ocak günü İzmir Büyükşehir Belediye Meclisi, yedi cemevinin ibadethane statüsüne alınmasına karar verdi. 16 Ocak günü İstanbul Büyükşehir Belediye (İBB) Meclisi toplantısında diğer belediye ve hükümetlerin cemevlerini ibadethane olarak görmesiyle aynı doğrultuda cemevlerine ücretsiz hizmet verilmesi hususu onaylandı.

Kasım ayında muhalefet partisi Halkların Demokratik Partisi'nden bir milletvekili, Sivas'ın Hardal köyünde yaşayan Alevilerin, Alevi yazıtlarının bulunduğu ve Alevi toplumuna ait olan tarihi bir konağın camiye çevrilmesine ilişkin hükümet planlarına itiraz ettiklerini bildirerek Kültür ve Turizm Bakanlığına soru önergesi verdi. Bakanlık ise yıl sonu itibarıyla soru önergesine yanıt vermemişti.

VGM, Diyarbakır'ın Sur İlçesi'nde bulunan Surp Giragos Ermeni ve Mar Petyun Keldani Kiliselerinin restorasyonuna devam etti. Yıl boyunca hükümet, PKK ile gerçekleşen çatışmalarda zarar görmüş mülklerin kamulaştırılması sebebiyle dini grupların doğan zararını karşılamadı ve herhangi bir tazminat ödemedi.

Yıl boyunca hükümet, daha önceki yıllarda el konulan mülkleri iade etmedi; hükümet 2018 yılında 56 mülkü Süryani cemaatine iade etmişti. Muhtelif cemaat temsilcileri, uygun hukuki yollarla ve hükümet kanallarından mülklerinin iadesinin takibini yapmaya devam ettiklerini

söyledi. Mülklerinin iadesi için daha önce başvuruda bulunan Rum Ortodoks, Ermeni Ortodoks, Musevi, Süryani Ortodoks, Bulgar Ortodoks, Gürcü Ortodoks, Keldani ve Ermeni Protestan cemaatleri çözüme ulaştırılmayan bu taleplerin cemaatleri açısından önemli bir mesele olduğunu söylemeyi sürdürdü. Hukuki statüleri nedeniyle tanınmış dini vakıflar, el konulan mülkleri için tazminat almaya hak kazanmıştı ancak vakıfları hukuken tanınmayan kuruluş ve cemaatler bu haktan yararlanamadı.

Dini topluluklar, özellikle de Aleviler hükümetin yürüttüğü birçok eğitim politikasıyla ilgili endişelerini dile getirdiler. Yıl sonu itibarıyla hükümet, AİHM'nin 2013 yılında hükümetin devlet okullarında zorunlu din dersi uygulamasının eğitim özgürlüğünü ihlal ettiğine dair kararına riayet etmemeyi sürdürmekteydi. AİHM, hükümetin 2015 yılında alınan kararla ilgili olarak yaptığı itirazı reddetti ve Alevi toplumunun hükümetin verdiği derslerde Sünni İslam anlayışının özenildiğine ve bunun Alevi toplumunun dini inançlarına aykırı olduğuna dair yasal talebini haklı buldu. AİHM'nin verdiği kararın ardından yetkililer 2011 yılında din dersi müfredatına Alevilikle ilgili materyal ilave etmişse de Alevi grupları bu eğitim materyalinin yetersiz olduğunu ve kimi durumlarda doğru bilgi de vermediğini ifade etti. Alevi grupları ayrıca hükümeti, AİHM kararlarını uygulamaya da davet etti.

Sünni olmayan Müslümanlar ve dinini aktif olarak yaşamayan Müslümanlar, ilk ve orta okullarda zorunlu din eğitiminden muaf tutulma hususunda güçlükle karşılaşmaya devam ettiklerini ve kimliklerinde din ibaresinin olduğu yerde Müslüman yazması sebebiyle sıklıkla Sünni İslam anlayışının farklı bakış açılarına ilişkin seçmeli dersler arasından bir ders seçmek durumunda kaldıklarını belirttiler. Hükümet, zorunlu eğitimin bir dizi dünya dinini de kapsadığını ifade etse de Aleviler ve Hristiyan mezhep mensuplarının da içinde olduğu bazı dini gruplar, verilen derslerin çoğunlukla Hanefi Sünni İslam öğretisini yansıttığını ve Alevi inançlarına mistisizm atfının yapıldığı bazı eğitim metinlerinde görüldüğü gibi derslerde diğer dini gruplarla ilgili olumsuz ve yanlış bilgilerin verildiğini ifade etti. Şubat 2019'da Konya Bölge İdare Mahkemesi, zorunlu din dersi müfredatında yapılan değişikliklerin 2013 yılında AİHM'nin hükmettiği üzere eğitim özgürlüğü ihlallerini ortadan kaldırmadığına karar verdi. Haziran 2019'da İstanbul 12'inci Bölge İdare Mahkemesi, bir Alevi ebeveynin oğlunun zorunlu din dersinden muaf tutulmasına yönelik itirazını kabul etti. Yıl sonu itibarıyla dava halen görülmekteydi.

Diyanet'in verdiği bilgilere göre yıl sonu itibarıyla 128,534 çalışanı olup işgücünün yüzde 18'i kadınlardan oluşuyordu. Diyanet, imamlar gibi Diyanet çalışanlarının her ilde hükümetin yönetiminde bulunan üniversite yurtlarına atanmasına ilişkin olarak 2016 yılında başlatılan pilot programın kapsamını genişletti. 9 Eylül'de Diyanet, devlet üniversitesi yurtlarına 922 çalışan daha tayin etti. Diyanet, görevlilerin yurtlardaki "ahlaki değer" sorunlarını ele almak amacıyla "ahlaki bir rehberlik" sağlayacağını ve Diyanet'in il müftülerine her altı ayda bir performans değerlendirmesi yapacağını ifade etti.

Hükümet, İslam inancının öğretildiği devlet okullarıyla özel ve dini okullara maddi kaynak sağlamaya devam etti. Hükümet, Türk edebiyatı gibi Türkçe verilen eğitimler karşılığında yaptığı maaş ödemesi haricinde Lozan Antlaşması çerçevesinde azınlık okulu olarak kabul edilen okullara bu tür bir maddi kaynak temin etmedi. Dini azınlık grupları, diğer tüm masraflarını kilise

bağışları ve mezunların sağladığı bağışlarla kendileri finanse etti.

Hükümet, Rum Ortodoks, Ermeni Ortodoks ve Musevi cemaatlerine ait vakıfların Millî Eğitim Bakanlığı'nın denetimi altında okullarında eğitim faaliyeti yürütmelerine izin vermeyi sürdürdü. Kayda geçirilmemiş Ermeni göçmenlerle Suriye'den gelen Ermeni mültecilerin çocukları da bu okullarda eğitim alabilmektedir. Hükümet, göçmen ve mülteci çocuklarını hukuken "misafir" olarak sınıflandırmaya devam ettiğinden bu çocukların söz konusu okullardan diploma almaları uygun görülmedi. Bu okulların müfredatlarında sadece anılan üç grubun kültürüne özgü bilgiler yer almakta ve bu bilgiler sadece azınlık gruplarının dillerinde öğretilmektedir. Süryani Ortodoks cemaatinden bir temsilciye göre cemaatleri bir anaokulu işletmeye devam etmekte ancak kreşten 12'inci sınıfa kadar eğitime devam edecek bir okul garantisi vermeye yetecek yaşta çocuk bulunmamaktaydı.

Şubat ayında çıkan haberlere göre veliler, İsmail Tarman Ortaokulu'nun prensipte, hükümet tarafından istihdam edilen imamları yetiştirme amacı güden, mesleki bir din okulu niteliğindeki imam hatip okuluna dönüştürülmesini durdurmak üzere dilekçe verdi. Velilerin, bölgelerinde halihazırda beş imam hatip okulu olduğuna ilişkin iddiaları başarıyla sonuçlandı ve okulun imam hatip okuluna dönüştürülmesinin önlenmesine ilişkin dört mahkeme kararı lehlerine verildi. Ancak Millî Eğitim Bakanlığı, iki yerel idari mahkemesinin ve iki bölge idare mahkemesinin kararlarına uymadı ve okul, yıl sonuna kadar imam hatip okulu olarak çalışmaya devam etti. Basında çıkan haberlere göre bazı öğrencilerin velileri, dini nitelikli olmayan bazı devlet okullarının imam hatip okullarına dönüştürülmesi uygulamasını eleştirdi. Ülkenin genel bütçe içindeki 2020 yatırım programında, hükümetin öncelikleri arasında imam hatip okulları için 460 milyon lira (61.96 milyon dolar) tahsis edilirken yeni açılan fen okullarına ise 30 milyon lira (4.04 milyon dolar) kaynak tahsis edilmektedir.

Üniversitelerin de içinde olduğu çoğu kamu binasında, Müslümanların dua edebileceği mescit bulunmaktaydı. 2017 yılında Millî Eğitim Bakanlığı, açılan her yeni okulda İslami ibadetlerin yapılması için bir oda ayrılmasını gerekli kılan bir yönetmelik yayınladı. Hükümet, Sünni olmayanlar için ibadet yerinin bulunmadığı hükümet binalarında Alevilerin benzer ibadet yerleri kurmalarına izin vermemeyi sürdürdü. Alevi liderler, ülkede sayıları 2500 ila 3000 civarındaki cemevlerinin talebi karşılamaya yetmediğini belirtti. Hükümet, hangi dini düşünce ekolünden gelirse gelsin Diyanet'in finanse ettiği camilerin Alevilere ve tüm Müslümanlara açık olduğunu ifade etmeyi sürdürdü.

Pek çok Alevi vakfı, altı ila on üç yaş arasındaki okul çocuklarının iki haftalık kış tatilinde dini eğitim amacıyla yerel camilere gönderilmesine ilişkin devam etmekte olan bir programın sona erdirilmesi talebini yineledi. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 81 ilden seçilen 50.000 çocuğa yönelik 2018 yılında başlattığı program üçüncü yılında da devam etti; yıl içinde yaklaşık 10.000 çocuk katılım gösterdi. Alevi temsilcileri, programa katılmayan öğrencilerin katılım sağlamadıkları ve diğer öğrencilerden farklı oldukları gerekçesiyle "ayrı muameleye tabi" tutulacağını söyleyerek programa itiraz etti.

12 Ocak'ta siyasi muhalefet ile ilişkili bir gazete olan BirGün, Millî Eğitim Bakanlığı'nın, üç ilde anaokullarında İslam dini eğitim sınıfları pilot programını başlattığı haberini yaptı. Basında

yer alan haberlere göre bu derslerde öğrencilere, kadınların başörtüsü takması gibi İslam geleneklerine uygun görselleri olumlu sıfatlarla eşleştirmeleri, başı açık olan kadınları ise olumsuz sıfatlarla eşleştirmeleri öğretiliyordu. Hükümet, bu konuda verilen örneklerin kapsayıcı olmadığı ve materyali yansıtmadığı şeklinde cevap verdi.

Medyada yer alan haberlere göre Haziran ayında Ekümenik Patrik I. Bartholomeos, ülkede yaşayan Rum Ortodoks din adamlarının eğitime imkân vermek amacıyla hükümeti bir kez daha Heybeliada Ruhban Okulu’nun bağımsız bir kurum olarak yeniden açılmasına izin vermeye davet etti ve Ruhban Okulu’nun kapalı kalmaya devam etmesinin yüzlerce yıl öncesinde manastır olarak faaliyet gösteren okulun eğitim geleneğinin kesintiye uğratılmasına sebep olduğunu belirtti. Anayasa Mahkemesi’nin 1971 yılına ait bir kararıyla, yüksek eğitim veren özel kuruluşların faaliyetleri yasaklanmış ve bunun sonucunda Heybeliada Ruhban Okulu kapatılmıştı. 1982 Anayasası’nda yapılan değişikliklerle özel yüksek öğretim kuruluşlarının kurulmasına izin verilmiş ancak bu kuruluşlar üzerinde ciddi kısıtlamalara gidilmiş ve Ruhban Okulu’nun yeniden açılmasına ve gelenekleri çerçevesinde faaliyet göstermesine de izin verilmemişti.

Sözcü gazetesinin Eylül ayındaki bir haberine göre Diyanet, kapıları kapatılmış olan Heybeliada Ruhban Okulu’yla aynı adada bulunan tarihi bir sanatoryumu İslami eğitim merkezi kurmak amacıyla devraldı.

Hükümet, Sünni Müslüman din adamlarına eğitim vermeye devam ederken diğer dini grupların ülke içinde din adamlarına eğitim vermelerine kısıtlama getirdi. Rum Ortodoks ve Ermeni Ortodoks Patriklikleri, din adamlarına ülke içinde eğitim veremediler. Protestan kiliseleri de ülke içinde din adamlarına eğitim veremediklerini bildirerek bu durumun cemaatlerini yabancı din adamlarına bağlı hale getirdiğini belirttiler. Yerel Protestan kilisesi temsilcileri, hükümetin giderek daha fazla sayıda yabancı din adamını sınır dışı etmesinin, cemaatlerinin yurtdışına seyahat etme imkânı olmayan yerel din adamlarını eğitime olanağını zedelediğini belirtti.

Çoğu raporda bu Protestan cemaatlerinin, din adamlarına ülkede eğitim veremediği ve gerekli hizmeti verebilmek için yabancı gönüllülere ihtiyaç duyduğu ifade edildi. Yerel Protestan grupları, yabancı gönüllülere bağlı olarak hareket etmenin giderek daha zor bir hal alması sebebiyle ve ülkede eğitim yapacak binaları açıp işletemediklerinden Türkiye içinden dini liderler yetiştirmeyi amaçladıklarını ifade etti. Cemaate bağlı kaynaklar yıl boyunca gerçekleşen bazı sınır dışı etmelerin ve ülkeye girişe yönelik yasaklamaların ülkede hukuka uygun şekilde uzun dönemli oturma iznine sahip kişiler olarak yaşamakta olan ve daha önce göçle ilgili sıkıntılar da yaşamayan yabancı ülke vatandaşı olan kişileri hedef aldığını da belirtti. 16 Haziran’da İstanbul Protestan Kilisesi Vakfı bir basın duyurusu yayınlayarak “2019 yılından beri, Türkiye’de hizmet eden Protestan yabancı din adamlarının ülkede ikametlerinin gittikçe zorlaştığını” bildirdi. Cemaat mensuplarına göre bu göç prosedürleri yerel bir cemaatin yerel kiliseler için kaynak bulmasını da etkilemekteydi çünkü yabancı ruhban sınıfı mensupları, bireysel bağışlar ve menşee ülkelerindeki kilise cemaatlerinden destek almaktaydı. Ülkeye giriş yasağına tabi tutulan ya da oturma izinleri reddedilen bazı kişiler, ülkenin hukuk sistemi vasıtasıyla mevcut durumlarının gözden geçirilmesini talep etti. Yıl sonu itibarıyla bu davalardan hiçbirisi sonuçlanmamıştı ve

medyada yer alan haberlere göre adli sistemde mevcut karmaşıklıklar ve birikmiş işler nedeniyle meselenin halli yıllar alabilirdi.

Middle East Concern, International Christian Concern, World Watch Monitor, Mission Network News ve Voice of Martyrs gibi çok sayıda izleme kuruluşt ve medya organı, ülkedeki Protestan kiliseleriyle bağlantılı kişilerin ülkeye girişten men, oturma izinlerinin uzatılmaması ve uzun süredir oturmakta bulunanların sınır dışı edilmesi gibi durumları rapor etmeye devam etti. Aralık 2019’da İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 1 Ocak itibarıyla hükümetin (evlilik, çalışma, eğitim gibi) sebepler dışında bir gerekçeyle oturma izni talebinin bulunmaması halinde uzun dönemdir ülkede oturmakta kişilerin oturma haklarını turistik amaçlarla uzatmayacağını duyurdu. Gözlemciler, oturma izni retleri ve ülkeye giriş menleri de dahil olmak üzere Temmuz ayına kadar askıda bekleyen 54 göç davası olduğunu, bunların 19’unun ise yeni dava olduğunu rapor etti. Ret ve men kararı alınanların çoğu, sıklıkla “milli güvenliğe karşı eylem” ve “milli güvenliğe karşı çalışma izni eylemi” ifadelerinin bulunduğu güvenlik kodlarından bahsetti. Çok sayıdaki dini azınlığa mensup papaz, ülkede turist olarak uzun dönemli oturma hakkı bulunduğu dönemde dini törenleri yürütmüştü. Geçmiş yıllarda bir takım benzer önlemler alınmış olsa da çoğu grup, yıl boyunca ülkeden çıkarılma ve giriş hakkından men edilme gibi uygulamaların sayısında ciddi oranda artış olduğuna söyledi.

Dini cemaat mensupları, vakıf yönetim kurullarına seçim yapamama durumlarının faaliyetlerini sevk ve idare etmelerine bir engel teşkil etmeyi sürdürdüğünü belirtti. Kurul üyeleri öldüğünde, emekli olduğunda ya da ülkeden ayrıldığında vakıf yönetim kurullarının görevlerini yerine getirme konusunda çok sıkıntılı zamanlar yaşadığını ve faaliyet gösterememe riskiyle karşı karşıya kaldıklarını söylediler. Kurullarının faaliyetlerine devam edemeyecek noktaya gelmeleri durumundaysa hükümet vakfı feshetmekte ve vakfın mülklerini ve diğer varlıklarını da devlete devretmektedir.

Hükümet, bu hususta hukuki bir yükümlülük altında olmadığı yönündeki tavrını devam ettirerek, Ekümenik Patrik I. Bartholomeos’u dünyadaki yaklaşık 300 milyon Ortodoks Hristiyan’ın lideri olarak tanınamayı sürdürdü. Hükümet’in, Ekümenik Patrik’in sadece ülkedeki Rum Ortodoks azınlık nüfusunun dini lideri olduğu şeklindeki tutumu devam etti. Hükümet Ekümenik Patrikhane’nin Kutsal Sinod veya patrik seçimlerinde sadece Türk vatandaşlarının oy kullanmalarına ve seçilmelerine izin verme uygulamasına devam etti ancak ileride patrikliğe aday olabilecek kişilerin sayısını artırmak için hükümetin 2011’de bulduğu geçici çözüm çerçevesinde Rum Ortodoks metropolitlerine vatandaşlık verme uygulamasını da sürdürdü. İstanbul’da merkezi hükümeti temsil eden İstanbul Valiliği, Rum Ortodoks (Ekümenik Patrikhane), Ermeni Apostolik Ortodoks ve Musevi cemaati liderlerinin Türk vatandaşı olmaları gerektiğini belirtmeye devam etti.

İsa Mesih Kilisesi’nin kendi gönüllülerini ve uluslararası personelini ülkeden tahliye etme kararı yıl boyunca yürürlükte kaldı. 2018’de Kilise, bu kişilerin ülkeden çıkarılmasının güvenlik endişesi gerekçesiyle yapıldığını açıkladı. Kilise’nin yerel mensuplarına göre Kilise’nin bazı takipçileri, cezalandırılmaktan ve ayrımcılığa tabi tutulmaktan korktukları için Kilise’den uzak kal-

mıştır. Bazıları da kamu sektöründe çalışanlar da dahil olmak üzere inançları nedeniyle işlerini kaybettiğini ve yeni iş bulma konusunda sıkıntı çektiklerini belirtmiştir.

AlHM, Şubat 2019'da hükümetin Alevi Cem Vakfı'na ödemek zorunda olduğu 54.400 Avro (66.700 dolar) tazminatı düşürmek için yaptığı itirazı reddettikten sonra hükümet, 2017 avro döviz kuruna göre 39.010 avro (47.900 dolar) tutarına tekabül eden tazminatı Türk lirası cinsinden kısmi olarak ödedi. Cem Vakfı, tazminatın geri kalanını faiziyle birlikte tahsil etmek için dava açtı. Cem Vakfı, camilerin elektrik faturasının hükümet tarafından ödenmesine karşılık aynı imkânın Alevilerin ibadethanelerine sağlanmaması sebebiyle ayrımcılık yapıldığı gerekçeyle 2010 yılında hükümet aleyhinde AlHM'de dava açmıştı. Hükümet, ödemekle yükümlü olduğu ücretin 23.300 Avro'ya (28.600 dolar) indirilmesi için karara itiraz etmişti. Kasım 2018'de Temyiz Mahkemesi, cemevlerinin ibadethane olduğuna ve bu sebeple de elektrik faturası gibi faturaların ödenmesi de dahil olmak üzere Sünnilere ait camilerle aynı imkanlardan yararlanması gerektiğine hükmetmişti. Alevi örgütleri yıl boyunca hükümeti alınan kararlara uymaya davet etti.

Diyanet, kayıt altındaki tüm camilerin işleyişini düzenlemektedir. Diyanet, en güncel mevcut veriler çerçevesinde yıl sonu itibarıyla 128,469 Sünni personele maaş ödemesi yaparken bu rakam 2019 yılında 104,814 olmuştur. Hükümet, diğer dini gruplara mensup dini liderlere, eğitimcilerle ya da diğer personele ise maaş ödememiştir.

Hükümet, 1453 yılında camiye, sonradan 1935 yılında ise müzeye dönüştürülmüş olan Ayasofya'nın statüsünü 24 Temmuz'da tekrar camiye dönüştürdü ve Ayasofya Camii, 1935 yılından sonra ilk defa yeniden İslam ibadetine açıldı. Temmuz ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan, "Tüm camilerimiz gibi Ayasofya'nın kapıları da Müslim ve gayrimüslim herkese sonuna kadar açık olacaktır. İnsanlığın ortak mirası olan Ayasofya, yeni statüsüyle herkesi kucaklamaya çok daha samimi, çok daha özgün şekilde devam edecektir" dedi. Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın, Ayasofya Cami'ndeki tasvirlerin korunacağını söyledi. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Temmuz ayında televizyonda yaptığı ulusa sesleniş konuşmasında "Ayasofya'yı cami olarak ibadete açarken insanlığın ortak kültürel miras vasfını da koruyacağız" dedi ve "Ayasofya'nın hangi amaçla kullanılacağı Türkiye'nin egemenlik hakkı kullanımından ibarettir" diye de ekledi.

Hükümetin, Ayasofya'nın tekrar camiye dönüştürülmesine ilişkin planını duyurmasının ardından 30 Haziran'da Ekümenik Patrik I. Bartholomeos "Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesi kararı, milyonlarca Hristiyan'ı hayal kırıklığına uğratacaktır" dedi ve Ayasofya'nın müze statüsünün korunması yönünde çağrıda bulundu. 25 Haziran tarihinde Washington Post gazetesinde yayınlanan bir makalede, Ekümenik Patrik'in Ayasofya'nın camiye dönüştürülme niyetinden ötürü "müteessir olduğu ve sarsıldığı" aktarıldı. 20 Haziran'da bir grup Türk Katolik piskopos, "Ayasofya'nın müze statüsünde kalmasını istediklerini" belirtti. Türkiye Ermeniler Patriği Sahak Maşalyan, 13 Haziran'da Twitter hesabından yaptığı bir paylaşımda Ayasofya'nın Hristiyanlara da bir alan tahsis edilerek ibadete açılması fikrini destekledi. 24 Temmuz'da kılınan Cuma namazıyla ibadete açılmasından sonra Ayasofya'ya ücretli giriş düzenlemesi sonlandırıldı ve tüm ziyaretçilere açık oldu.

BM Din ve İnanç Özgürlüğü Özel Raportörü Ahmed Shaheed ve BM Kültürel Hakları Koruma Özel Raportörü Karima Bennouna, 28 Temmuz'da Cumhurbaşkanı Erdoğan'a bir mektup yazarak "Ayasofya'nın camiye dönüştürülmesinin, başka kültürel alanların statüsünde gelecekte yaşanabilecek değişikliklere emsal teşkil edebileceğine ve kültürel hakların dinle uyumu üzerinde olumsuz bir etkisinin olacağına" dair endişelerini dile getirdi ve Ayasofya'nın müzeden camiye dönüştürülmesinin "farklı dinden ve geçmişten kişiler ile dindar olmayan kişilerin kültürel alanlara giriş ve bu alanları kullanım haklarını ihlal edebileceğini" belirtti. Mektupta ayrıca hükümetten "dini azınlıkların tarihi ve kültürel izlerini korumak, geçmişi de kapsayacak şekilde dini ve kültürel çeşitlilik konusundaki hoşgörü ve anlayışı desteklemek ve dini azınlıklara mensup kişiler de dahil olmak üzere eşitliği teşvik etmek" üzere alacağı tedbirleri de açıklaması talebinde bulunuldu.

Danıştay'ın, Kariye Müzesi'nin yeniden cami olarak açılmasına ilişkin Bakanlar Kurulu kararını 2018 yılında kabul etmesi sonrasında 21 Ağustos tarihinde Cumhurbaşkanlığı, Müze'nin 30 Ekim'de yeniden cami olarak açılacağını duyurdu. Cami'deki restorasyonun devam etmesi sebebiyle açılışı geciktirildi ve yıl sonuna kadar gerçekleşmedi. Hristiyan tasvirlerinin yer aldığı mozaikleri ve freskleriyle ünlü olan müze, beşinci yüzyılda Yüce Kurtarıcı Rum Ortodoks Kilisesi adıyla kurulup daha sonra renove edilmiş; daha sonra da 1945 yılında müzeye dönüştürülmenden önce 1511 yılında Kariye Camii'ne dönüştürülmüştü. Hükümet yanlısı Yeni Şafak gazetesinin haberine göre Danıştay, o dönem cami olan yapının sahibi olan vakfın tüzüğünü ihlal etmesi sebebiyle 1945 yılında alınan ve binanın müzeye dönüştürülmesine ilişkin kararın yasadışı olduğuna karar vermişti; söz konusu tüzükte binanın belirsiz bir süre boyunca cami olarak hizmet vereceği ifade edilmekteydi. Bölgede yaşayan Müslümanların çoğu, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın müzeyi yeniden camiye dönüştürme kararını memnuniyetle karşıladı.

Hükümet, Antakya'daki Aziz Petrus Kilisesi, Demre yakınlarındaki Aziz Nikolas Kilisesi, Isparta yakınlarındaki Aziz Paul Kilisesi, Ahtamar Adası'ndaki Surp Harç Kilisesi ile Selçuk yakınlarında bulunan Meryem Ana Evi gibi daha önce devlet müzesine dönüştürülen ve dini açıdan önemli olan alanlarda her yıl anma amaçlı dini törenler düzenlenmesine izin vermeye devam etti. Hükümet, Rum Ortodoks Ekümenik Patrikhanesi'nin Trabzon yakınlarındaki Sümela Manastırı Müzesi'nde 2015 yılında ziyarete kapatılmasının ardından ilk defa 15 Ağustos'ta yıllık ayinini gerçekleştirmesine izin verdi.

2013 yılında İzmit'teki bir Protestan Kilisesine geniş çaplı bir saldırı düzenlemekle ve Kilisenin rahibine yönelik suikast hazırlığında olmakla suçlanan 13 kişinin davası yıl boyunca devam etti.

Türkiye, Uygur kökenli Çinli Müslümanlardan oluşan büyük bir diaspora topluluğuna ev sahipliği yapmaya devam etti. Çin Halk Cumhuriyeti (PRC), bazı Müslüman Uygurların Türkiye'den kendi ülkelerine zorla gönderilmesinin yollarını aramaya devam etti; ancak yerel Uygur cemaati kaynakları, yıl boyunca Çin Halk Cumhuriyeti'ne iade edilmiş bir Uygurlu olduğunu duymadıklarını söylediler. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da dahil olmak üzere hükümet yetkilileri, Uygurların Çin'e iade edilmeyeceğine yönelik taahhütlerini doğruladılar. 31 Aralık tarihinde

Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, “Bugüne kadar Çin’in Türkiye’deki Uygurlara yönelik iade talepleri olmuştur ancak bildiğiniz üzere Türkiye bu konuda adım atmamıştır” ifadesini kullandı.

Türkiye İnsan Hakları Derneği ve çeşitli haber kaynakları, 1993 yılında Sivas’taki Madımak Otelinin yakılması sonucu yaşamını yitiren 33 Alevi aydın ve iki otel personelinin yaşamını yitirdiği olayın anısına 2 Temmuz’da Demokratik Alevi Derneği tarafından düzenlenen gösteriye Ankara polisi tarafından müdahale edildiğini bildirdi. Türkiye İnsan Hakları Derneği’ne göre polis, yedi göstericiyi gözaltına aldıktan sonra serbest bıraktı.

Medyada çıkan haberlere göre Tunceli Valiliği, Alevilik açısından bir ibadet alanı olan Munzur Gözelerini mesire ve ticaret alanına çevirmek istedi. 22 Eylül’de kazı ekipleri sahada inşaat başlandı. Munzur Gözeleri’ni korumaya yönelik bir kuruluş olan Dersim Araştırma Merkezi yaptığı resmî açıklamada “Bu girişimi inanç yerlerimize bir saldırı olarak görüyor, yetkilileri bu yanıltan vazgeçmeye çağırıyoruz” dedi. Temmuz ayında yetkililer, kamuoyundaki tepkilere rağmen Tunceli’nin doğusunda az sayıda bulunan dağkeçilerinin avlanmasına izin verdi. Dersim Araştırma Merkezi temsilcilerinin verdiği bilgiye göre Munzur Vadisi Milli Parkı’na özgü olan dağkeçileri, yöre sakinleri arasında kutsal sayılıyor. Basında yer alan haberlere göre Haziran 2019’da Ovacık Kaymakamlığı, ilçedeki sekiz köyün muhtarına bir yazı göndererek köylerinin “doğal afet bölgesinde bulunması” sebebiyle köylerini en kısa sürede boşaltmaları talimatını verdi. İlçede çok sayıda Alevi ve dini alan yer alıyor. Medyada yer alan haberlere göre Aleviler için manevi bir yer olan ve çok sayıda kutsal alana da ev sahipliği yapan Munzur Milli Parkı’nda maden arama çalışmaları yapma hakkını bir Kanada-Türkiye maden konsorsiyumuna verdiği için köylerin boşaltılması planlanmış bulunuyordu. Yazıda köylerin ne zaman boşaltılacağı tam olarak belirtilmezken yıl sonu itibarıyla bu durumla ilgili kamuoyuyla paylaşılmış güncel bir bilgi bulunmamaktaydı.

Hükümet, Sünnilere yönelik cami yapımı için arazi sağlamaya ve camilerin belediyeler aracılığıyla yapılması için gerekli maddi kaynağı sağlamaya devam etti. Diyanet’in yayınladığı son istatistiklere göre 2018 yılında ülkedeki cami sayısı 88,681 iken 2019 yılında Diyanet tarafından işletilen 89,259 cami bulunuyordu. Alevi grupları yeni cemevleri inşa edebilecek durumda olsa da hükümet çoğu zaman cemevlerinin inşaatı ve bakımı için mali destek sağlamayı reddetti hatta bazı örneklerde bu desteği belediyelerin verdiği görüldü.

İstanbul’da yer alan Yeni Süryani Ortodoks kilisesi Aziz Efrem (Mor Efrem) Kilisesi’nin 2021 yılında tamamlanması beklenen inşaatı devam etti. Kilise, tamamlandığında Türkiye Cumhuriyeti’nin 1923 yılında kuruluşundan bu yana inşa edilen ilk yeni kilise olacak. Bugüne kadar İstanbul’da yaşayan yaklaşık 18.000 Süryani Ortodoks cemaati mensubu dini tören yapmak için mevcut kiliselerine ek olarak diğer cemaatlerin kiliselerinden yararlanmıştır.

Basında yer alan haberlere göre ülkenin doğusunda bulunan Van yakınlarındaki tarihi Ermeni Ahtamar Kilisesinde üç yıl üst üste Ayin düzenlendi; ayin, bu defa yeni seçilen Ermeni Patrik’i tarafından yönetildi. Yetkililer, Türk silahlı kuvvetleriyle PKK arasındaki çatışmalardan kaynaklanan güvenlik endişelerinden dolayı 2015-2017 yılları arasındaki dini törenleri iptal etmişti.

Hükümetlerin, azınlıklar tarafından yayımlanan günlük ve haftalık gazete ve dergiler için sağladığı maddi kaynaklar yıl sonu itibarıyla karara bağlanmadı. 2019 yılında hükümet, azınlık-

lar tarafından çıkarılan yayınlar için toplam 250,000 lira (33,700 dolar) ayırmıştı.

Musevi vatandaşlar, yine Yahudi düşmanlığı ve güvenlik tehditleriyle ilgili endişelerini ifade etti. Cemaatin mensuplarına göre hükümet güvenlik konularında kendileriyle koordinasyon içinde olmayı sürdürdü. Hükümetin aldığı önlemlerin yararlı olduğunu ve hükümetin güvenlik taleplerine karşılık verdiğini belirttiler.

Aralık ayında Cumhurbaşkanı Erdoğan, ülkede yaşayan Musevi vatandaşların ve “tüm dünyadaki Yahudi aleminin” Hanuka Bayramı’nı kutlayan bir açıklama yayınladı. “Her vatandaşın din, dil, ırk, etnik köken ve inanç ayrımına maruz kalmadan kendi inanç ve geleneklerini özgür bir şekilde yaşayabilmelerine” vurgu yaptı. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Ekrem İmamoğlu, video konferans üzerinden Türkiye Musevileri Hahambaşısı ve Musevi cemaati liderlerinin Hanuka Bayramı’nı kutladı.

Nisan ve Eylül aylarında Cumhurbaşkanı Erdoğan, Musevi cemaatine Hamursuz Bayramı ve Roş Aşana’yı kutlayan mesajlar gönderdi. Mesajlarda ülkenin en önemli servetinin “sevgi ve hoşgörünün” sembolü olarak tanımlanan kültürel ve sosyal çeşitlilik olduğu ifade edildi.

İzmir’de bulunan Etz Hayim Sinagogu’nda restorasyon çalışmaları devam etti; aynı zamanda müze olarak da kullanılacak olan sinagogun 2021 yılının başlarında açılması planlanıyor. İzmir’deki Musevi cemaati liderlerine göre sinagog, bazıları halen restorasyon ihtiyacında olan bölgedeki diğer sinagoglarla birleştirilerek projelendirilen “Musevi Müzesinin” bir parçasını oluşturacak. Projenin finansmanı, belediye idari teşkilatı tarafından ve uluslararası bağışlarla gerçekleştirildi.

Ankara Üniversitesi ve Dışişleri Bakanlığı, 31 Ocak günü yerel Musevi cemaati liderleri, diplomatlar, üst düzey hükümet görevlileri, akademisyenler ve öğrencilerin katılımıyla Holokost Anma Günü düzenledi. Kültür ve Turizm Bakanı Mehmet Ersoy, etkinlikte açılış konuşması yaptı. Üniversite rektörünün de katılımıyla hükümet sözcüleri, ülkenin geçmişte Yahudilerin Nazi zulümünden kaçmasına yardımı etmiş olduğuna ve BM’nin 27 Ocak gününü “Uluslararası Holokost Kurbanlarını Anma Günü” olarak ilan etmesine ilişkin 2005 sayılı kararın destekçilerinden biri olduğuna değindi. Türkiye Musevileri Hahambaşısı İshak Haleva ve Musevi cemaatinin diğer liderleri ile lise öğrencileri de etkinliğe katılım gösterdi. Şubat ayında hükümet, Yahudi göçmenleri taşıyan Struma adlı geminin 1942 yılında İstanbul kıyılarında batması sonucu hayatını kaybeden yaklaşık 800 Musevi vatandaş için beşinci kez üst üste anma töreni düzenledi. İstanbul valisi, Hahambaşı İshal Haleva ve Musevi cemaatinin diğer mensupları ile diplomatlar topluluğu üyeleri de anma törenine katılım sağladı.

III. Kısım – Toplumun Dini Özgürlüklere Saygı Gösterilmesi Konusundaki Yaklaşımı

Basında yer alan bir habere göre 20 Mart günü, eşiyle birlikte kimliği belirsiz kişiler tarafından kaçırıldıktan iki ay sonra Keldani Kilisesi Papazının annesi Şimoni Diril’in cansız bedenine ulaşıldı; babası Hürmüz Diril ise halen kayıptı. Diril’in cansız bedeni, Şırnak’ın güneydoğusundaki bir köyün yakınlarında bulundu. Hristiyan Dayanışma Birliği CSW’ye göre çift, bölgede yaşayan Türkler ve Kürtler tarafından tehdit ediliyordu. Bir görgü tanığı, çifti PKK mensuplarının kaçırdığını iddia ederken başkaları da kaçırılmadan hükümetle bağlantılı grupların sorumlu olabileceğini söyledi. Basında yer alan haberlere göre polis, kaçırılma olayını ve Simoni Diril

cinayetini yıl sonuna kadar araştırmaya devam etti. Mart ayında CSW Başkanı Mervyn Thomas, yetkilileri Hürmüz Diril'in bulunmasını sağlamak üzere çabalarını hızlandırmaya ve ayrıca "Türkiye'deki Hristiyan azınlıkların korunması, nefret söylemlerinin, Hristiyanlık karşıtı duyguların ve her türlü dini ayrımcılığın önünün için ek tedbirlerin alınması yönünde" çağrıda bulundu.

İslam'dan ya da Ortodoks Hristiyanlık'tan Hristiyan Protestan gruplara geçiş yaparak dinini değiştiren bazı kişiler, yerel cemaat üyelerinin belirttiğine göre irtibat halinde oldukları kişilerin din değiştirdiklerini keşfetmeleri ardından aileleri içinde, arkadaşları arasında ve işyerlerinde dışlanmayla karşılaştıklarını bildirdi.

15 Ağustos'ta hükümet yanlısı bir haber sitesi A Haber, "Joe Biden kimdir, Yahudi mi?" başlıklı bir makale yayınladı. Haber sitesi bu makaleyi, Biden'ın Aralık 2019'da ülke hakkında yapmış olduğu ve The New York Times'ta yayımlanan röportaja cevaben yayınladı.

An Haber Ajansı adındaki bir haber kaynağı, 18 Haziran'da Arnavutköy Cemevi Başkanı Yüksel Yıldız'ın bir din bilgisi öğretmeninin sarf ettiği nefret söylemleri nedeniyle yaptığı başvuruda savcılığın kovuşturmaya gerek görmediğini bildirdi. Yıldız, Arnavutköy Cumhuriyet Ortaokulundan bir ortaokul öğretmeninin Alevilerin yaptığı yemeğin yenmemesi gerektiğini açıklamayı; sonrasında da bir kimse Alevi elinden yemek yemişse bu durumu imama danışması gerektiğini söylemesi üzerine 2018 yılında suç duyurusunda bulundu. Şüpheli, iddia edilen sözleri kendisinin söylediğini kabul etti ve okulla ilişkisi kesildi. Ancak savcılık, öğretmenin bu eylemlerinde "kamu güvenliği açısından açık ve yakın bir tehlike ortaya çıkmamış olmasından sebep" kovuşturmaya yer olmadığına karar verdi.

28 Eylül'de bağımsız bir haber sitesi olan Duvar, İstanbul Kumkapı'daki Ermeni Apostolik Patrikhanesi önünde bir grubun araçlarla konvoy oluşturup Azerbaycan bayraklarıyla gösteri düzenlediğini bildirdi. Konvoy, Eylül ayında Ermenistan ile Azerbaycan arasında Dağlık-Karabağ nedeniyle başlayan çatışmalar sonrasında gösteri yaptı.

Ekim ayında kimliği bilinmeyen kişiler, Bursa'daki bir Alevi kuruluşu olan Pir Sultan Abdal Derneği Başkanının evinin kapısına "Ölüm vaktin geldi" şeklinde bir not bıraktılar. Polis, olayla ilgili soruşturma başlattı, yıl sonuna kadar halen devam ediyordu.

Medyada yer alan haberlere göre mezar taşları ve ibadet yerlerine yönelik münferit vandallık eylemleri, Hristiyan mezarlıklarına yönelik artan vandallık vakalarıyla beraber devam etti; 2019 yılında hiç vaka bildirilmemişti. Şubat ayında haber kaynakları, Ankara'daki Ortaköy Hristiyan Mezarlığında bulunan 72 mezar taşından 20'sinin tahrip edildiğini bildirdi. Trabzon'da meydana gelen başka bir olayda Santa Maria Kilisesi mezarlığında bir mezar tahrip edildi. Mayıs ayında, İstanbul'da bir Ermeni kilisesine vandallık girişiminde bulunan bir şahıs güvenlik kameralarına yakalandı. Bir habere göre Haziran ayında kimliği belirsiz kişiler, 1938 yılında hayatını kaybetmiş olan Alevilerin anısına yapılmış olan bir anıtı yaktı. Basında yer alan haberlere göre Mayıs ayında kimliği belirsiz bir kişi Kuzguncuk Surp Krikor Lusavoriç Ermeni Kilisesi'nin kapısındaki haçı söktü. Polisin olayla ilgili soruşturma başlattığı bildirildi.

Bazı haber kaynakları, Yahudileri ilgilendiren komplo teorileri yayınladılar ve COVID-19'un çıkması ve yayılması ile ülkenin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılardan ötürü Yahudileri suçladılar. Avlaremos (adını Ladino dilinden alıyor ve "konuşalım!" anlamına geliyor) isimli Yahudi

cemaatine yönelik bir yayın kuruluşunda yer alan bir makalede, Musevi cemaati mensuplarının pandeminin yayılmasında Musevileri suçlayan komplo teorileriyle ilgili endişelerini dile getirildi. Mart ayında Avlaremaz editörü Nesi Altaras, Jerusalem Post gazetesine şunları söyledi: “Pandemi, Türklerde daha önceden de var olan antisemitizmi ve Yahudiler hakkındaki komplo teorilerini iyice körükledi”.

Yahudi karşıtı söylemler, yıl boyu yazılı basında ve sosyal medyada da devam etti. Hrank Dink Vakfı’nın Aralık 2019’da çıkarttığı nefret söylem raporuna göre 2018’deki basılı 899 haberle karşılaştırıldığında 2019 yılında Yahudileri şiddet yanlısı, komplocu ve ülke için tehdit olarak resmeden Yahudi karşıtı 430 haber yer aldı. Vakıf, 2020 yılı için bir rapor çıkarmadı. Yeni Akit gazetesinde yayınlanan bir okur mektubunda İstanbul’da ikamet eden Yahudilerin, sokak köpeklerini Müslümanları ısırması için eğittiği belirtilerek Yahudilere yönelik tarihi kan iftirası suçlamaları yinelendi. Bazı yorumcuları, mektubu gülünç olmakla eleştirirken iktidar partisi olan AKP’den eski Milletvekili Mustafa Yeneroğlu’nun yazının içeriğini “Nazilerin dili” olarak kınaması çok sayıda medya haberinde yer aldı.

18 Mart’ta Ahval gazetesinin haberine göre Yeniden Refah Partisi Genel Başkanı Fatih Erbakan, 6 Mart’ta şu ifadeyi kullandı: “Elimizde kesin bir delil yok ama korona virüsün arkasında Siyonizm olabilir”. COVID-19’un yayılmasından Yahudileri ve İsrail’i sorumlu tutan otobüs yolcularını gösteren bir video da medyada dolaştı.

Kendini muhafazakâr olarak tanımlayan Gerçek Hayat dergisi, 11 Mayıs’ta yayınladığı makalede Türkiye Hahambaşı, Ekümenik Patrik ve Ermeni Apostolik Patrik’ini hükümet tarafından terör örgütü olarak kabul edilen “Fethullah Gülen örgütünün hizmetkarları” olarak bir şema içinde sıraladı. Editörler, aralarında Ekümenik Patrik Bartholomeos, Türkiye Hahambaşı Haleva, eski Ermeni Patrik ve Papa II. John Paul’un da bulunduğu dini azınlık cemaati liderlerinin “Fethullahçı Terör Örgütünün “iş birlikçileri” olduğunu belirtti. Dini liderlerin çoğu bu açıklamaları kınarken bu tür açıklamaların şiddete ve ibadet yerlerine yönelik saygısızlığa yol açabileceği yönünde uyarılarda bulundu.

Eylül ayında hükümet yanlısı günlük gazete Sabah, İsrail, Birleşik Arap Emirleri ve Bahreyn arasında ABD önderliğindeki İbrahim Anlaşmasını eleştiren bir düşünce yazısı yayınladı. Bu makalede, söz konusu anlaşmanın “dünyada kadir-i mutlak devletler tarafından tezgahlandığını” belirten ifadelerin yanı sıra Yahudilik karşıtı pek çok tanımlama yer alıyordu.

Şubat ayında Pew Araştırma Merkezi, ilkbahar 2019 Küresel Tutumlar Anketinde yaptığı görüşmeleri esas alarak 34 ülkede düzenli seçimler, serbest konuşma özgürlüğü ve serbest sivil toplum gibi demokratik ilkelere yönelik tutumlar hakkındaki tespitlerini yayınladı. Araştırma merkezinin tespitlerine göre ankete katılan Türk vatandaşlarının yüzde 82’si din özgürlüğünün “çok önemli” olduğunu düşündüğünü söyledi ve ankete dahil edilen dokuz demokratik ilke arasında önceliği en yüksek olan ilke din özgürlüğü oldu.

IV. Kısım – ABD Hükümeti’nin Mevcut Politikası ve Rolü

Büyükelçi, Büyükelçilik ve konsolosluklarda görevli diğer yetkililer ile ziyaret için gelen diğer ABD’li yetkililer, yıl boyunca Dışişleri Bakanlığı, Diyanet ve VGM de dahil olmak üzere hükümet

yetkilileri ile düzenli olarak görüşmeler yapmaya devam etti. Dini özgürlük, dinler arası hoşgörü ve herhangi bir dini gruba yönelik nefret ve ayrımcı dilin kınanmasının önemini vurguladılar.

ABD’li yetkililer hükümet yetkilileriyle gerçekleştirdikleri özel toplantılarda da dini eğitimi de içeren din özgürlüğü meselelerini pekiştirdiler. Yetkililer, hükümet yetkililerine yerel dini cemaatlerin dile getirdiği dini özgürlük meseleleriyle ilgili özel taleplerine ve dini özgürlüklerin korunması ve dini özgürlüklere saygı gösterilmesi için iki ülke hükümetinin en iyi nasıl iş birliği yapacağına dair görüşlerine ilişkin cevaplar aradı.

25 Haziran’da Uluslararası Din Özgürlüğü Özel Elçisi, hükümete Ayasofya’nın müze statüsünde kalması yönünde çağrı bulunarak Twitter üzerinden yaptığı paylaşımda “Ayasofya, dünyanın dört bir yanındaki farklı inançlara sahip milyarlarca inanan için muazzam manevi ve kültürel öneme sahiptir. Ayasofya’nın bugünkü statüsünde müze olarak herkesin erişebilirliğinin sürdürülmesi ve @UNESCO Dünya Mirası sit alanı olarak devamı yönünde #Türk hükümetine çağrıda bulunuyoruz” dedi. ABD Dışişleri Bakanlığı 1 Temmuz’da yaptığı basın açıklamasında “Ayasofya’nın statüsünün değiştirilmesi kararından hayal kırıklığına uğradıklarını” ve “...mekâna herkesin hiçbir sıkıntıya uğramadan erişimini sağlama planlarını duymayı merakla beklediklerini” belirtti. 24 Temmuz’da Fener Rum Patrikhanesi Amerika Başpiskoposu Elpidophoros’un Ayasofya’nın müzeden camiye dönüştürülmesi konusunda ABD Başkanı ve Başkan Yardımcısıyla yaptığı toplantının ardından, ABD Başkan Yardımcısı şu tweeti attı: “Amerika, Ayasofya’nın her inançtan kişi için esin ve tevekkül kaynağı olarak erişilebilir kalması çağrısının arkasında Rum Ortodoks Kilisesi ile birlikte kararlılıkla duracaktır”.

Amerikalı üst düzey yetkililer, hükümeti, dini grupların üzerindeki kısıtlamaların kaldırılmasını hedefleyen reformları uygulamaya davet etti ve taşınmazların iadesi ve restorasyonu konusunu ortaya attı. Büyükelçilik personeli de Diyarbakır ve Mardin’de kiliseye ait taşınmazların iadesi hususunda baskı yapmaya devam etti.

Dışişleri Bakanı ve ABD Hükümetinin diğer üst düzey görevlileri, hükümet yetkililerini Heybeliada’daki Rum Ortodoks Ruhban Okulu’nu yeniden açmaya ve tüm dini cemaatlerin ülkede din adamı yetiştirmesine izin vermeye davet etti. 30 Temmuz’da Büyükelçi ve Başkonsolos, yeniden açılması konusyla ilgilendiklerini göstermek için Ruhban Okulu’nu ziyaret etti. Ocak ayında Uluslararası Dini Özgürlük Özel Elçisi de Ekümenik Patrikhanesi ve Ruhban Okulu’nu ziyaret etti.

24 Haziran’da Uluslararası Dini Özgürlük Özel Elçisi, Sincan’daki Müslüman azınlıkları baskı altında tutmasından ötürü Türkiye’nin Çin Halk Cumhuriyeti’ne yaptığı çağrıyla haklı buldu. Büyükelçilikten üst düzey yetkililer, Çin baskısı altındaki Uygurlara ülkenin desteğinin devam ettiğini görüşmek üzere yıl boyunca Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle bir araya geldi.

ABD Dışişleri Bakanı, Kasım ayında İstanbul’a yaptıkları bir ziyarette aralarında Ekümenik Patrik I. Bartholomeos ve Türkiye’deki Vatikan Büyükelçisi Başpiskopos Paul Russell’in da bulunduğu dini liderlerle bir araya geldi. Dışişleri Bakanı ayrıca St. George Kilisesi ve Rüstem Paşa Camii’ni de ziyaret etti.

1 ve 3 Aralık günlerinde Uluslararası Dini Özgürlük Özel Elçisi, nefret söylemlerini önlemeye,

kutsal alanları korumaya ve kamuoyunun dostluğunu kazanmaya odaklı Semavi İnançlar Girişiminin ikinci toplantısı için İslam, Hristiyanlık ve Yahudilik dinlerini temsil edilen uluslararasıca tanınmış inanç liderleriyle sanal ortamda bir araya geldi. Toplantıya, ülkenin dini topluluklarının temsilcileri de katılım gösterdi.

Ağustos ayında Büyükelçi, Müslümanlara ve Musevilere ait tarihi yerleri ziyaret etmek ve ABD hükümetinin dini özgürlükler konusundaki kararlılığını göstermek için Edirne'ye bir ziyaret gerçekleştirdi.

31 Ocak'ta Büyükelçi, üst düzey hükümet yetkilileriyle ve ülkenin Musevi cemaatinin liderleriyle beraber Holokost Anma Günü dolayısıyla Ankara Üniversitesi'nde gerçekleştirilen törene katıldı.

COVID-19 pandemisi ve pandemi çerçevesinde ülkeye ve elçiliklere getirilen kısıtlamalar dolayısıyla ABD büyükelçiliğinin ve başkonsolosluğun kıdemli yetkilileri, dini cemaatlerle ve ibadet yerlerindeki fiziki temaslarını sınırlandırmış olsa da endişelerini dinleyip ele almak ve dinler arası diyalogu teşvik etmek amacıyla çok sayıda dini cemaat lideriyle düzenli aralıklarla sanal ortamda ve mümkün mertebe yüz yüze görüştüler. Büyükelçilik ve konsolosluk yetkilileri, ülkedeki diğer inanç temsilcilerinin yanı sıra Rum Ortodoks, Musevi, Ermeni Apostolik Ortodoks Hristiyan, Ermeni Protestan, Ermeni Katolik, Protestan, Alevi, Süryani Ortodoks, Süryani Katolik, Roma Katolik, Keldani ve İsa Mesih'in Son Zaman Azizler Kilisesi mensuplarıyla görüştüler. Büyükelçilik ve Konsolosluklar, ABD'nin dini özgürlüklere ve insan haklarına olan taahhüdünün taşıdığı önemi ortaya koymak ve bu taahhüdün altını çizmek amacıyla belirli günlerde #DiniOzgurluk tabelası altında verilen mesajlarla beraber dini azınlıklara yönelik sosyal içermeye vurgu yapmak üzere Twitter, Facebook ve Instagram'dan istifade ettiler.

<https://tr.usembassy.gov/tr/uluslararasi-dini-ozgurlukler-raporu-turkiye-2020/>

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 horizontal blue lines spaced evenly across the page, typical of standard notebook paper. The lines are thin and light blue, set against a plain white background. There are no margins, text, or other markings on the page.

ABD ULUSLARARASI DİN VE İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ KOMİSYONU

USCIRF Turkey Page

<https://www.uscinfo.gov/countries/turkey>

TURKEY USCIRF–RECOMMENDED FOR SPECIAL WATCH LIST 1 USCIRF | ANNUAL REPORT

2021 ABD Uluslararası Dini Özgürlükler Komisyonu (USCIRF), ABD dışındaki din veya inanç özgürlüğüne ilişkin evrensel hakları denetleyen bağımsız, çift partili bir ABD federal hükümet komisyonudur. 1998 Uluslararası Dini Özgürlükler Yasası (IRFA) çerçevesinde kurulmuş olan USCIRF, ABD dışındaki din veya inanç özgürlüğü ihlallerini gözlemlemek üzere uluslararası standartları kullanmakta ve Devlet Başkanı, Dışişleri Bakanı ve Kongre’ye politika önerilerinde bulunmaktadır. USCIRF, ABD Dışişleri Bakanlığı’ndan ayrı faaliyet gösteren bağımsız bir kuruluştur. 2021 Yıllık Raporu, dünya üzerindeki ihlalleri dokümanle etmek ve ABD hükümetine bağımsız politika tavsiyelerinde bulunmak bakımından Komisyon Üyelerinin ve profesyonel kadronun bir yıllık çalışmalarının sonucunu temsil etmektedir. 2021 Yıllık Raporu, 2020’nin Ocak ile Aralık aylarında geçen dönemi kapsamaktadır; bununla birlikte, bazı durumlarda, bu zaman diliminden önce veya sonra meydana gelen önemli olaylara da yer vermektedir. USCIRF hakkında daha fazla bilgi edinmek için buraya tıklayarak web sitesine erişim sağlayabilir veya 202--523-3240 numaralı telefonu arayarak doğrudan USCIRF ile iletişim kurabilirsiniz.

TEMEL BULGULAR

2020 yılında, Türkiye’de dini özgürlük şartları kaygı verici bir yönde ilerlemeye devam etmiştir. Temmuz ayında, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, birçok kişinin Türkiye’deki dini azınlıklara karşı ayrımcı ve hasmane tavrından ötürü kınadığı bir hareketle, ünlü bir müze olarak faaliyet gösteren eski bir kilise olan Ayasofya’yı tekrar camiye dönüştüren bir kararname yayımlamıştır. Hükümet bir diğer eski kilise olan Kariye Müzesini tekrar camiye dönüştürmek için benzer adımlar atmış olsa da, bu teşebbüslere ara verildiği ifade edilmektedir. Ayrıca, hükümet süregelen dini özgürlük meselelerini ele almak için neredeyse hiç gayret göstermemiştir ve ülke genelinde dini azınlıkların hedef gösterilmesini ve vandalizmi görmezden gelmiştir. Dini azınlıkların gayrimüslim vakıfları için yönetim kurulu üyesi seçmek için defalarca izin talebinde bulunmasına rağmen, hükümet yıl boyunca bu seçimlerin düzenlenmesine izin vermemiştir. Benzer şekilde, hükümet Rum Ortodoks Heybeliada Ruhban Okulu’nun tekrar açılmasına yönelik çağrıları dikkate almamıştır ve tüm dini topluluklara tüzel kişilik verilmesini reddetmeye devam etmiştir. İktidar partisinin ve koalisyon ortağının üyeleri Alevi cemevlerinin ibadethane olarak tanınması yönündeki gayretlere karşı çıkmıştır ve hükümet, Aleviler ve diğer topluluklar ile ilgili olarak, zorunlu din derslerine ve diğer eğitim politikalarına yapılan itirazlar gibi diğer dini özgürlük kaygılarına çözüm getirmeyi reddetmiştir. Yetkililer bazı dini azınlık liderleri ile görüştüklerine değinseler de hükümet bu toplantı sonrasında ilgili toplulukların kaygılarını ele almaya yönelik başka bir adım atmamıştır. Aralık ayında, Türkiye Büyük Millet Meclisi,

dini grupları da kapsayan sivil toplum kitlelerini internet üzerinden fon toplama konusunda daha sıkı denetime ve yeni sınırlamalara tabi tutan, insan hakları gruplarının sivil toplum üzerindeki hükümet kontrolünü artıracığı konusunda uyarılarda bulunduğu bir yasayı kabul etmiştir. Devlet dışı aktörlerin neden olduğu veya devletin doğrudan baskısına bağlı olaylar ile bağlantılı olarak birçok dini azınlık tehdit altında hissetmeye devam etmiştir. Alevi, Ermeni ve Protestan toplulukları ve örgütleri ölüm tehditleri aldıklarını raporlarken, Yahudiler, antisemitizmde büyük ölçüde COVID-19 pandemisi ile bağlantılı bir artış ifade etmiştir. Süryaniler, Süryani Ortodoks rahip Sefer Bileçen'in (diğer adıyla Rahip Aho) PKK üyelerine yiyecek ve içecek temin ettiği iddiasıyla tutuklanarak yargılanmasından ve biri sonradan ölü bulunan yaşlı bir Keldani çiftin kaçırılmasından derin rahatsızlık duymuştur. Türkiye hükümeti, "milli güvenlik tehdidi" teşkil ettiği iddiasıyla yabancı Protestanları sınır dışı etmeye veya ülkeye girişlerini yasaklamaya devam etmiştir. Yetkili makamlar yıl boyunca siyasi gerekçelerle şahıslar ve gruplar aleyhine dini değerleri aşağılama suçlamasıyla dava açarken, resmi görevlerde bulunan diğer kişiler, ateistleri ve lezbiyen, gey, biseksüel, transseksüel ve interseks (LGBTİ) topluluğunun fertlerini aşağılayan, nefret söylemi niteliğinde bir dile başvurmuştur. İbadethaneler ve mezarlıklar gibi dini yerler vandalizme, hasara ve bazı durumlarda tahribata maruz kalmış olup, hükümet bunları düzenli olarak önlememekte ve cezalandırmamaktadır. Ocak ayında, bilinmeyen şahıslar İstanbul'daki Pir Sultan cemevi'ne zorla girerek binanın içine tehditkar mesajlar yazmıştır. Mayıs ayında, bir şahıs "koronavirüsü getirdiği için" bir Ermeni kilisesini ateşe vermeye teşebbüs etti ve aynı ay içinde başka bir kişi başka bir Ermeni kilisesinin kapısındaki haçı söktü. Başka durumlarda ise, bilinmeyen kişiler Mardin ilindeki bir Ezidi mezarlığını tahrip etti ve Trabzon'daki bir Katolik mezarlığına hasar verdi. Bursa'daki yerel yetkililer, uzun zamandır bakımsız kalan bir Rum Ortodoks kilisesini yıktılar.

ABD HÜKÜMETİ'NE ÖNERİLER

- Türkiye'nin Uluslararası Dini Özgürlükler Yasası (IRFA) çerçevesinde dini özgürlüklere yönelik şiddetli ihlaller gerçekleştirilmesi veya bunlara müsamaha göstermesi nedeniyle ABD Dışişleri Bakanlığının Özel İzleme Listesine alınması;
- Rum Ortodoks Heybeliada Ruhban Okulu'nun tekrar açılmasının ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) din veya inanç özgürlüğü hakkındaki kararlarına tamamen uyulmasının Türkiye hükümeti yetkilileri ve medyası ile yapılan tüm toplantılarda en üst düzeylerde gündeme getirilmesi;
- Ankara'daki ABD Büyükelçiliği ile İstanbul ve Adana'daki Konsolosluklara dini azınlıkların ibadethaneleri ve ruhani, kültürel veya tarihi öneme sahip diğer dini alanların açılmasına, geri alınmasına, yenilenmesine ve korunmasına yönelik gayretlerini takip etme ve bu alanların korunmasını sağlamak üzere Türkiye hükümeti ile çalışma talimatı verilmesi; ve
- Eskiden veya halihazırda Türkiye Cumhuriyeti'nde ikamet eden dini ve etnik azınlıkların dini ve kültürel mirasını teşkil eden nesnelerin Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye arasındaki karşılıklı bir kültür varlıkları anlaşması çerçevesinde ithalat kısıtlamalarına tabi özel bir listeye

alınmasına yönelik kapsamlı bir inceleme talep edilmesi ve bu toplulukların tarihlerini ve katkılarını vurgulayan kültürel ve eğitsel alışverişlerin yapılması.

ABD Kongresi şunları yapmalıdır:

- Türkiye'nin dini azınlıklara yaptığı muamelenin ve daha geniş kapsamlı insan hakları meselelerinin ABD-Türkiye arasındaki ikili ilişkilere dair sürekli değerlendirme kapsamında ele alınması, örneğin 1961 tarihli Dış Yardım Yasasının 502B(c) sayılı maddesi uyarınca Türkiye hükümetinin insan hakları uygulamalarına dair bilgi talep eden 755 sayılı Senato Kararının geçirilmesi.

Genel Bilgiler:

ABD Hükümeti, Türkiye'nin nüfusunun yaklaşık 82,5 milyon olduğunu tahmin etmekte olup, bu nüfusun %99,8'i Müslüman ve tahmini olarak yaklaşık %77,5'i Sünnidir. 10 milyon ila 25 milyon kişi, kendini hükümetin çoğunluğu oluşturan Sünnilerden ayrı tutmayı büyük ölçüde reddettiği Alevi topluluğu ile özdeşleştirmektedir. Kalan %0,2 ise ateist, Ermeni Apostolik, Bahai, Bulgar Ortodoks, Keldani Katolik, Rum Ortodoks, Yehova Şahitleri, Yahudi, Protestan, Roman Katolik, Rus Ortodoks, Süryani Katolik, Süryani Ortodoks, Ezidi ve diğer dini gruplardan meydana gelmektedir.

Anayasa, ülkeyi laik bir devlet şeklinde tanımlayarak vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetini teminat altına almaktadır. Bununla birlikte, hükümet hem çoğunluğu oluşturan Müslüman hem de gayrimüslim topluluklar üzerinde ya İslam uygulamalarının gözetimini elinde bulunduran Diyanet İşleri Başkanlığı ya da diğer dini toplulukları düzenleyen Vakıflar Genel Müdürlüğü aracılığıyla yoğun bir kontrol uygulamaktadır.

Türkiye hükümeti, Temmuz 2016 darbe girişiminden bu yana gittikçe daha baskıcı hale gelmiş olup, raporlara göre ABD'de bulunan vaiz Fethullah Gülen ile ilişkili (ya da ilişkili olmakla suçlanan) 292.000 kişiyi de kapsayacak şekilde çok sayıda gazeteciye ve siyasi muhalif olarak algılanan kişileri tutuklamıştır. Türkiye aynı zamanda 2020 yılı boyunca sınırları ötesinde çok sayıda askeri operasyona aktif olarak katılmış veya destek vermiştir. Yıl sonunda, Çin Komünist Partisi'nin Türkiye ile karşılıklı olarak suçluların iadesi anlaşması yapma teşebbüsleri nedeniyle, Türkiye'de bulunan geniş Uygur diasporasının fertleri Çin'e sınırdışı edilme olasılığı karşısında endişelenmiştir.

Hükümetin Antisemitizmi ve Azınlıklara Karşı Söylemi

Yıl boyunca, hükümetin çeşitli düzeylerde dini azınlıkları ve ateistleri hedefleyen söylemleri artış gösterdi ve hem bu toplulukları dışlayan hem de bunlara karşı nefret suçlarını teşvik etme riski alan bir "fetih zihniyeti"ni teşvik etti. Örneğin, Kasım ayında Diyanet İşleri Başkanı Ali Erbaş'ın bir caminin açılış töreninde "ahirete inancı olmayanların her türlü kötülüğü yapabileceğini" ifade etmesi sonrasında, Türkiye Ateizm Derneği "ateistleri hedeflediği" için bir suç duyurusunda bulundu. Yıl boyunca yaşanan en antisemit olaylardan biri olarak değerlendirilen Ocak ayındaki bir konuşmasında, Cumhurbaşkanı Erdoğan, İsrail ile ilişkilerini normalleştiren ve

bunu “başlarında kipalarla” kutlayan, Müslüman çoğunluğun yaşadığı ülkelere tepki gösterdi.

Temmuz ayında, bir mahkeme bu tarihi eserin müze statüsünü kaldırdıktan sonra, bunu yapacağına yönelik ipuçları veren ve birden fazla defa tehditte bulunan, Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ayasofya’yı tekrar camiye dönüştüren bir kararname imzaladı. Eski Rum Ortodoks katedralinde kılınan ilk Cuma namazı sırasında, Diyanet İşleri Başkanı Erbaş’ın “fetih sembolü” olarak bir kılıç kaldırması, Türkiye’deki dini azınlıklara verdiği ötekileştirici mesaj nedeniyle birçok kişi tarafından kınandı.

Siyasi Gerekçeleri Bulunan Dini Değerleri Aşağılama Suçlamaları

Yetkililer Ceza Kanununun “halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılama”yı cezalandıran 216(3) sayılı Maddesi çerçevesinde dini değerleri aşağılama ile suçlama tehditlerine veya davalarına devam etti. Nisan ayında, yetkililer sosyal medya gönderilerinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın COVID-19 bağış toplama kampanyasını eleştirmek üzere dini kelime oyunları kullanan eski editör Hakan Aygün’ü gözaltına aldı; rapor döneminin sonunda davası henüz sonuçlanmamıştı. Aynı ay içinde, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, Diyanet İşleri Başkanı Erbaş’ın LGBTİ karşıtı ifadelerini nefret söylemi olarak nitelendiren Ankara Barosu’na bir soruşturma açarak misilleme yaptı. Mayıs ayında bilgisayar korsanlarının İzmir’deki camilerin minarelerinden “Çav Bella” şarkısını çaldığı bir olay sonrasında, yerel makamlar olayın videolarını sosyal medyada paylaşma ve “övme” yoluyla “dini değerleri aşağılama” suçundan birkaç kişiyi tutukladı. Tutuklananlar arasında, olay hakkında tweet atan, muhalif parti bünyesindeki eski bir siyasetçi olan Banu Özdemir de yer alıyordu. Yıl içerisinde, yetkililer dini değerleri aşağılayan bir karikatürü internet üzerinden paylaştığı için gazeteci Enver Aysever hakkında soruşturma ve kovuşturma başlattı.

ABD’NİN TEMEL POLİTİKASI

Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye, Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO) üyeleri olarak müttefiktir ve uluslararası güvenlik endişeleri hakkında işbirliği yapmaktadır. Ancak, bu işbirliğine rağmen, ABD’nin Türkiye’nin Rus S-400 füze sistemini satın alması konusundaki endişeleri gibi çeşitli sorunlar, ikili ilişkilere zarar vermeye devam etmiştir. Bu endişeler Kongre Üyelerinin Amerika’nın Hasımlarına Yaptırım Yoluyla Karşı Koyma Yasası (CAATSA) çerçevesinde Türkiye’ye yaptırımlar uygulanmasını gerektiren bir yasa çıkarmasına neden olmuştur ve Amerika Birleşik Devletleri Aralık ayında Türkiye Savunma Sanayii Başkanlığı’na yaptırım uygulamıştır.

ABD hükümeti Türkiye’deki dini özgürlük hususlarını düzenli olarak dile getirmiştir ve Türkiye’deki dini azınlıkların temsilcisi ile sıklıkla irtibata geçmiştir. Temmuz ayında, dönemin Dışişleri Bakanı Michael R. Pompeo Türkiye’ye Ayasofya’nın müze statüsünün korunması çağrısında bulunmuştur. Hükümetin alanı bir camiye dönüştürme kararı üzerine, dönemin Başkan Yardımcısı Michael R. Pence Ayasofya’nın herkese açık kalması için tekrar bir çağrıda bulunmuştur. Ekim ayında, Avrupa ve Avrasya İlişkileri Bürosu başkanı Büyükelçi Phillip T. Reeker Türkiye’yi

ziyaret ederek İstanbul Ekümenik Patriği I. Bartholomeos ile görüşmüştür. Kasım ayında, dönemin Dışişleri Bakanı Pompeo da dini özgürlükleri tartışmak üzere Türkiye'yi ziyaret ederek Patrik Bartholomeos ile buluşmuştur, Rüstem Paşa Camiini gezmiştir ve Vatikan Büyükelçisi Başpiskopos Paul Fitzpatrick Russell ile bölgesel dinler arası barış çabalarını görüşmüştür. Raporlama dönemi sonrasında, Ocak 2021'de, Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye kültür varlıklarının yağmalanmasını ve kaçakçılığını önlemek üzere karşılıklı bir kültür varlıkları anlaşması imzalamıştır.

ÖNEMLİ USCIRF KAYNAKLARI VE FAALİYETLERİ • Etkinlik: USCIRF ile Görüşme: Türkiye'de Din Özgürlüğü • Basın Bülteni: USCIRF, Ayasofya'nın Statüsünü Değiştirme Kararını Kınadı • Yazar Görüşü Makalesi: ABD'nin Yöneticileri Türkiye'nin Kuzey Suriye'deki Mezalimine Karşı Durmalı (Newsweek) • Suriye Hakkındaki Yıllık Rapor Bölümü: Türkiye'nin ve Türkiye'nin desteklediği güçlerin Suriye'de işgal ettikleri alanlarda işlediği dini özgürlük ihlalleri hakkında bilgi için.

<https://www.uscirt.gov/countries/turkey>

[illegible]

USCIRF Decries Decision to Change Status of the Hagia Sophia

ABD ULUSLARARASI DİN VE İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ KOMİSYONU (USCIRF) - AYASOFYA'nın Camiye çevrilmesini kınadı.

<https://www.uscirtf.gov/news-room/releases-statements/uscirtf-decries-decision-change-status-hagia-sophia>

10.Temmuz.2020

USCIRF, Ayasofya'nın Statüsünü Değiştirme Kararı Alınmasını Kınıyor

Washington, DC – ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu (USCIRF), ülkenin en yüksek idari mahkemesi olan Türkiye Danıştay'ın (Danıştay) tarihi Ayasofya'nın müze olan mevcut statüsünden yeniden Cami'ye dönüştürülmesine izin verme kararını kınadı.

USCIRF Başkan Yardımcısı Tony Perkins, "USCIRF, uzun süredir çok bir tarihin ve zengin çeşitliliğin aziz bir izi olarak ayakta duran bir mimari harikası Ayasofya'nın politize edilmesini şiddetle kınamaktadır.1985 yılında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO) Dünya Mirası Listesi'ne alınmasıyla insanlık için evrensel değeri bir kez daha teyit edilen Ayasofya'ya hem Hristiyanlar hem de Müslümanlar büyük bir kültürel ve manevi önem atfetmektedirler."

Altıncı yüzyılda inşa edilen Ayasofya, Osmanlı Padişahı II. Mehmet'in 1453'te Konstantinopolis'in fethinden sonra camiye dönüştürmesinden önce yaklaşık 1000 yıl Rum Ortodoks katedrali olarak hizmet vermiştir. Türkiye Cumhuriyetin kurulmasının ardından 1935'te müze olmuştur.

USCIRF Komiseri Nury Türkel, "Türk hükümetinin bu adımları atması ve kendi dini azınlık topluluklarının duygularını bu kadar göz ardı etmesi üzücü" dedi. "Bu karar, kiliselere yönelik son saldırılar ve dini ve etnik azınlıklara yönelik diğer tehditler nedeniyle artan korku ve güvensizlik döneminde alınmıştır ve sadece Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan hükümetinin yönetiminde azınlık gruplarının marjinalleşme duygularını artıracaktır."

USCIRF, 2020 Yıllık Raporunda, Dışişleri Bakanlığı'nın Türkiye'yi ciddi din özgürlüğü ihlallerine karışması veya bunlara müsamaha göstermesi nedeniyle Özel İzleme Listesine almasını tavsiye etmişti.

ABD Uluslararası Din Özgürlüğü Komisyonu (USCIRF), yurtdışında din özgürlüğüne yönelik tehditleri izlemek, analiz etmek ve raporlamak için ABD Kongresi tarafından kurulmuş bağımsız, iki taraflı bir federal hükümet kuruluşudur. USCIRF, dini zulmü caydırmak ve din ve inanç özgürlüğünü teşvik etmek amacıyla Başkana, Dışişleri Bakanına ve Kongreye dış politika tavsiyelerinde bulunur. Bir Komisyon Üyesi ile röportaj yapmak için lütfen media@uscirf.gov adresinden USCIRF veya dashbahian@uscirf.gov adresinden Danielle Ashbahian ile iletişime geçilebilir.

<https://www.uscirf.gov/news-room/releases-statements/uscirf-decries-decision-change-status-hagia-sophia>

[illegible]

50 yıldır kapalı olan Heybeliada Ruhban Okulu ile ilgili bir söyleşi

ABD ULUSLARARASI DİN VE İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ KOMİSYONU (USCIRF) - HEYBELİADA RUHBAN OKULUNUN KAPATILMASININ 50. YILINDA SÖYLEŞİ DÜZENLEDİ

Türkiye hükümetinin, Halki Ruhban olarak da bilinen Heybeliada Rum Ortodoks İlahiyat Okulu'nu kapatmasının üzerinden 50 yıl geçti. Okul, nüfusu giderek azalan bir Rum Ortodoks topluluğuna sahip bir ülkede din adamlarını eğitememeye veya yetiştirememeye devam ediyor. Halki Ruhban Okulu'nun kapalı kalmaya devam etmesi, bu topluluğun Türkiye içinde yaşamasına engel teşkil ediyor.

ABD başkanları ve ABD ve Avrupa'dan üst düzey yetkililer de dahil olmak üzere uluslararası toplum, Ekümenik Patrikhane'nin talebini destekleyerek Türk hükümetine defalarca Heybeli Ruhban Okulu'nu yeniden açması için çağrıda bulundu. Türk yetkililer zaman zaman ruhban okulunun yeniden açılmasına onay verecek gibi görünseler de, bugüne kadar hiçbirinin okulun tekrar açılması için somut bir adım atmadı.

Bu hafta Amerika Rum Ortodoks Başpiskoposluğu başkanı Ekselansları Başpiskopos Elpidophoros ile bugün Türkiye'de Ekümenik Patrikhane'nin karşılaştığı engelleri görüşmek üzere bir araya gelerek bir söyleşi yaptık.

19 dakikalık söyleşiyi alttaki bağlantıdan dinleyebilirsiniz. (QR code eklenecek)

<https://blubrry.com/uscirf/77446939/50-years-and-counting-the-continued-closure-of-halki-seminary-in-turkey/>

<https://www.uscirf.gov/news-room/uscirf-spotlight/50-years-and-counting-continued-closure-halki-seminary-turkey>

Çeviri:

DB: USCIRF Spotlight programına hoş geldiniz. Ben Dwight Bashir, bugün Halki Ruhban Okulu olarak da bilinen Halki Rum Ortodoks İlahiyat Okulunun kapalı kalmaya devam etmesini tartışacağız. Türk hükümeti bu ilahiyat okulunu yaklaşık 50 yıl önce kapattı ve bu süre zarfında okul, sayıları azalan tarihi Rum Ortodoks cemaatinin olduğu bir ülkede din adamlarını eğitemez ve yetiştiremez durumda kaldı. Türk hükümeti, Marmara denizinde, İstanbul’a uzak olmayan Heybeliada’da bulunan ruhban okulunu, özel yüksek öğrenim kurumlarının faaliyetini yasaklayan anayasal bir kararı esas alarak kapattı. Ekümenik Patrikhane, ruhban okulunun kapalı kalmaya devam etmesinin Türkiye’deki bu topluluğun hayatta kalması için oluşturduğu engeli göz önünde bulundurarak bu konuyu Türk hükümetiyle düzenli olarak gündeme getirdi. ABD başkanları ve ABD ve Avrupa’dan diğer üst düzey yetkililer de dahil olmak üzere uluslararası toplum, benzer şekilde okulun yeniden açılması için çağrıda bulundularsa da maalesef bu çağrılar bir sonuca ulaşmadı. Türk yetkililer zaman zaman ruhban okulunun yeniden açılmasını desteklemeye meyilli görünse de, hiçbiri bunu yapmak için somut bir adım atmadı. USCIRF, Halki Ruhban Okulunun kapalı kalmaya devam etmesini ülkede uzun süredir devam eden bir din özgürlüğü ihlali olarak düzenli şekilde belirtti. Türk hükümetine, ruhban okulunun derhal yeniden açılmasına izin vermesi ve Ermeni Apostolik ve Protestan Hristiyanlar da dahil olmak üzere Türkiye’deki tüm dini toplulukların eğitim, öğretim ve hükümet müdahalesi olmaksızın din adamlarını atama gibi haklarını genişletmesi için defalarca çağrıda bulundu. Daha geçen ay yayınladığımız son yıllık raporumuzda USCIRF, ABD hükümetinin Türk yetkililerle ve basınla yaptığı tüm en üst düzeyde görüşmelerde Rum Ortodoks Halki Okulu’nun yeniden açılması için açıklama yapmasını bir kez daha tavsiye etti. Bugün Amerika Rum Ortodoks Başpiskoposluğunun başı olan Başpiskopos Elpidophoros’un aramıza katılmasından dolayı çok şanslıyız. Hoş geldiniz sayın başpiskopos.

BE: Teşekkürler Bay Bashir, sizinle olmak benim için bir keyif.

DB: Tekrar teşekkürler. Dinleyicilere Halki Ruhban Okulu’nun Ekümenik Patrikhane için önemini ve son 50 yılda kapatılmasının Türkiye’deki Rum Ortodoks cemaati ve daha geniş anlamda küresel Ortodoks Kilisesi üzerindeki etkisini açıklayabilir misiniz? Sizce patrikhanenin ve liderliğinin geleceği için neye işaret ediyor?

AE: Sadece Türkiye’deki Ekümenik Patrikhanesi için değil, tüm dünyadaki Ekümenik Patrikhanenin ve tüm Ortodoksların yetki alanı için çok önemli olan Halki İlahiyat Okulu meselesini ele aldığınız için teşekkür ederiz. Halki İlahiyat Okulunun önemi, Ekümenik Patrikhanenin Ortodoks Kilisesi içindeki öneminden ve yerinden kaynaklanmaktadır. Ekümenik Patrikhane’nin tüm dünyadaki Ortodoks kiliselerinin protokolünde ilk sıradaki kilise olduğunu biliyorsunuz. Dolayısıyla tüm dünyada ortodoksluğun merkezi olan böyle bir kurumun kendi din adamlarını ve müstakbel piskopos ve rahiplerini yetiştirme imkânından mahrum kalması, sadece patrik-

hane için değil, Ekümenik Patrikhane ve patrikhanenin burayı, ABD'yi de kapsayan yetki alanı için de büyük bir kayıp demektir. Ve bu kapanmanın etkisi, sizin dediğiniz gibi 50 yıl oldu ve bu yıl kapanmasının 50. yılını yaşıyoruz, bu demek oluyor ki Sayın Bashir, Ekümenik Patrikhanenin İstanbul'daki tek okulunda yetişecek olan iki kuşak rahibi, din adamını ve piskoposunu kaybettik. İki kuşak kaybı büyük bir kayıptır ve bu kaybın diğer bir önemi de, her kilise gibi Ekümenik Patrikhanenin de kendi geleneğine, kendi zihniyetine ve düşünce yapısına sahip olmasıdır. Rahiplerinizi, müstakbel din adamlarınızı ve piskoposlarınızı kendi zihniyetiniz ve düşünce yapınızla yetiştiremezseniz, o zaman dünyanın her zaman geleneğinizle uyumlu olmayan diğer bölgelerinden etkileniyorsunuz. Bunların arkasında yatan din özgürlüğünün insan hakları ihlallerinden bahsetmiyorum, bu başka bir konu, bu kapatmanın hesaba katmamız gereken o kadar çok boyutu var ki. Ekümenik Patrikhanenin geleceği ve liderliği için Türk hükümeti son yıllarda çok olumlu adımlar attı ve bu adımlar ikinci vatandaşlık olarak Türk vatandaşlığına sahip olmak isteyen Ekümenik Patrikhane piskoposlarına Türk vatandaşlığı verilmesini sağlıyor. Ancak bu sorunu çözmiyoruz çünkü İstanbul'da birçok kültürün, dinin ve dilin bir arada yaşaması ve bu deneyimin kilisemizin gelecekteki liderleri için ifade ettiği anlamı sadece vatandaşlık olarak edinemezsiniz. Demek istediğim, Türkiye, Ekümenik Patrikhane'ye İstanbul'da gelecekteki rahiplerini yetiştirmek için bu fırsatı vermeyerek, orada yaşayarak, barış içinde bir arada yaşama, tüm uluslarla, dillerle ve dinlerle sevgi ve iş birliği geleneği olan Ekümenik Patrikhane zihniyetini ve geleneğini edinerek çok şey kaybediyor. Yani Türkiye, bütün milletlerle ve dillerle barış içinde bir arada yaşama ve iş birliği geleneği olan Ekümenik Patrikhane zihniyeti ve geleneğiyle İstanbul'da yaşayacak olan müstakbel rahiplerini yetiştirmek için bu fırsatı Ekümenik Patrikhaneye sağlamamakla çok şey kaybediyor demektir. Bu, Türk vatandaşlığı olarak size miras kalacak bir şey değil.

DB: Bu açıklama için teşekkürler. Türk hükümetinin bunca yıl önce okulu kapatma kararının arkasında ne olduğunu ve Cumhurbaşkanı Erdoğan yönetimindeki mevcut hükümetin bugüne kadar kapalı kalmasını nasıl haklı çıkarmaya devam ettiğini söyleyebilir misiniz? Demek istediğim, zaman zaman, bildiğiniz gibi Cumhurbaşkanı Erdoğan da dahil olmak üzere Türk yetkililerin Halki Ruhban Okulunun yeniden açılmasını Yunanistan'ın karşılıklı jestlerine dayandırıldığını gördük. O halde, Türkiye'nin neden kendi vatandaşlarının din özgürlüğünü bu karşılıklılık ilkesine bağladığını da açıklar mısınız?

BE: 1971'deki resmi açıklama, girişinizde dediğiniz gibi, bu okul da diğer birçok okul gibi devlet yüksek okulu kategorisine girmediği için kapatıldı. 50 yıl önce Türk hükümeti, yükseköğretim kurumlarının özel değil, doğrudan kamu ve hükümet altında olması gerektiğine karar verdi. Aralarında ruhban okulumuz da olmak üzere özel olan daha birçok yüksek öğretim okulu kapatıldı. Ama bu arada Türkiye'de o kadar çok özel üniversite var ki, tek istisna olarak ruhban okulunun 50 yıl sonra hala kapalı olması, 1971'de Ekümenik Patrikhaneye uygulanan kanun dışında başka sebepler olduğunu gösteriyor. Türk hükümetinin bugün Halki İlahiyat Okulunu açma beklentisi, Yunanistan ile karşılıklılık ve Yunanistan ile ilişkilere dayanmaktadır. İşte Türk hükümetinin ilahiyat okulumuzu kapatma kararının arkasındaki gerçek sebep de burada ve size

hatırlatırım ki 1971’de -50 yıl sonra bugün bile olduğu gibi- Kıbrıs sorunu Türk-Yunan ilişkilerinin merkezindeydi ve büyük bir gerginliğe sebep oluyordu. Ve tabii ki bu tür durumlarda azınlıklar, etnik ve dini azınlıklar acı çeker ve biz İstanbul Rumları ve Türkiye Rumları iki ülke arasındaki bu gerginlikten dolayı acı çektik. Rumlar olarak ödediğimiz bedel ruhban okulunun kapatılmasıydı, tabi ki ödenen tek bedel bu değildi. Ve şimdi Türkiye’nin okulu açmak için beklentisi karşılıklı bir eylem, karşılık olarak Yunanistan’dan şunu veya bunu bekliyorlar. Birkaç nedenden dolayı bu karşılıklılık fikrini gerçekten anlamıyorum. Her şeyden önce, insan hakları ve din özgürlüğü konularında argümanlarınızı karşılıklılık üzerine kuramazsınız. Bir komşu ülkenin insan haklarını ve din özgürlüğünü veya o komşu ülkedeki bazı azınlıkların hakkını ihlal ettiğini düşünüyorsanız, bu aynısını kendi ülkenizde kendi vatandaşlarınızla yapmanız için bir neden değildir, ve şu anda olan da tam olarak bu. Ama şu anda bir Amerikalı olarak, tüm Yunan-Amerikalıları ve Amerikalıları temsilen konuşuyorum çünkü Amerikalılar olarak Türkiye’de gördüğümüzü anlayamıyoruz. Ana kilisemizin dini hak ve özgürlüklerine ilişkin beklentilerimizi veya saygımızı ifade ediyoruz ve bunun neden Yunanistan’ın Atina’da veya ülkenin başka yerlerinde yaptıklarıyla veya yapmadıklarıyla ilgili olduğunu anlamıyoruz. Biz Amerikalılar özgürlük ve insan haklarını sunuyoruz, buradaki tüm vatandaşlar bundan tamamıyla yararlanıyor ve ülkede en geniş Ortodoks yetki alanına sahip olan Amerika Başpiskoposluğunun ana kilisesini bulunduran bir ABD müttefikinden, ana kilisemize buradaki Müslüman ve diğer dinlerden insanların yararlandığı hakları sunmasını bekliyoruz. Dolayısıyla, karşılıklılık argümanı bu insan hakları meseleleriyle ilgili değildir ve uygulanamaz. İkinci olarak, Türkiye’de kilisemizin saygı görmesi için başka herhangi bir üçüncü ülkenin bir şeyler yapmasını bekleyemeyiz.

DB: Daha önce de belirttiğim gibi USCIRF, elbette ABD hükümetinin Türk yetkililerle yaptığı tüm görüşmelerde Halki Ruhban Okulu’nun yeniden açılmasını gündeme getirmesini düzenli olarak tavsiye etti ve önceki yönetimin konuyu gündeme getirdiğini biliyoruz. Başkan Biden’ın, başkan yardımcısı olduğu dönemde Türk yetkililerle Halki’yi gündeme getirmesi düşünüldüğünde, mevcut Biden yönetiminin de buna devam edeceğine inanmak makul. Ancak ABD hükümeti, Halki’nin yeniden açılması için baskı yapmak ve Türkiye’deki Ekümenik Patrikhaneyi ve diğer dini azınlıkları desteklemek için sizce başka ne yapmalı?

BE: Amerika Birleşik Devletleri’ndeki tüm siyasi partilerin tüm yönetimlerinin, Türk hükümetleriyle yaptıkları müzakerelerde, ABD hükümetinin beklentisinin ülkedeki din özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerektiği ve Ekümenik Patrikhanenin tarihsel olarak hak ettiği tüm hak ve özgürlüklerden yararlanması gerektiği konusunda her zaman çok net oldukları doğrudur. Şimdiki yönetimin de bu yönde aynı politikayı sürdüreceğine inancımız tamdır. Tabi, Türkiye’nin neden yanıt vermediğini ve ABD hükümetiyle olan müzakerelerinde Yunanistan örneğini öne sürdüğünü ya da Yunanistan ve Türkiye arasındaki sorunları ülkedeki Rum azınlığa karşı olan tutumlarını haklı çıkarmak için – eğer insan haklarına ve din özgürlüğüne karşı eylemler haklı çıkarılabilirse – kullandığını anlamıyoruz. Ve herkese hatırlatmak isterim ki Türkiye’deki Rum azınlığı bir yerden gelen göçmenler değildir, daha sonra göç edip yerleşen insanlar değildir ve en az 17 asırdır orada bulunan yerel bir halktır, yani eşit Türk vatandaşları olarak insan haklarına, din özgürlük-

lerine saygı gösterilmesini beklerler. Ayrıca son 80 yılda İstanbul'da ve Türkiye'nin her yerinde Rum azınlığın sayılarının bu kadar düşmesi, bir şeylerin yolunda gitmediğinin göstergesidir.

DB: Evet, kesinlikle ve açıkçası Halki Ruhban Okulunun kapalı kalmaya devam etmesi, Türk hükümetinin ülkedeki dini ve dini toplulukları kontrol etmek için kullandığı bir dizi kısıtlama ve diğer sınırlamalardan sadece biri. Halki'ye odaklandığımızı biliyorum ama Ekümenik Patrikhanenin bugün Türkiye'de var olma ve işlev görme çabalarında karşı karşıya olduğu yüksek öncelikli olarak görebileceğiniz diğer engellerden biraz bahseder misiniz?

BE: Halki İlahiyat Okulunun daha önce bahsettiğim diğer nedenlerle kapatılmasının anakronik olduğu, hepimizin paylaştığı ve Türk halkının da paylaştığı modern değerlere uymadığı konusunda hepimiz hemfikiriz. Dolayısıyla, bugünkü dünyadaki modern toplumla ilgisi olmayan başka bir bağlamda alınmış bir karardır. Elbette başka meseleler de var, Ekümenik Patrikhanemizin karşı karşıya olduğu çok önemli meseleler. Birincisi, Türkiye'de her geçen gün düşen inanan sayısı ve bu azınlıklara yönelik bir dizi önlem olarak alınan, yakın zamanlı olmayan devlet politikalarından kaynaklanıyor. Ülkede Hristiyan olan veya Müslüman olmayan her şeye olan düşmanlık, ülkedeki diğer dinleri veya başka herhangi bir azınlığı tehdit eden milliyetçi veya oldukça İslamcı çevrelerin güç kazanması, Müslüman olmayan azınlıklara güvende oldukları ve hoş karşılandıkları hissini vermiyor. Daha spesifik olmak gerekirse, Türkiye Ortodoks Kilisesi'nin en yüksek kurumu olan Ekümenik Patrikhanenin yasal olarak mevcut olmadığını elbette unutmamamız gerekiyor. Türkiye'deki bu kurumun Ekümenik Patrikhane olarak veya başka bir isim altında tüzel bir kişiliği yoktur. Yani Türkiye'de Ekümenik Patrikhane hukuken yoktur, sadece fiiliyatta vardır ve bu bir paradoks, çok yakında ele almamız gereken başka bir anakronizm. Elbette mülk sorunları da var. El konulan başka mülkler de var, bazıları geri verildi ama yine de el konulan çok sayıda kilise mülkü var ve bu mülkler arasında manastırlar bulunuyor. Devlet tarafından el konulan manastırlar, yasal sahipleri olan Ekümenik Patrikhaneye geri verilmedi.

DB: Çok teşekkür ederim ve size şunu söyleyebilirim ki USCIRF, bugün gündeme getirdiğiniz birçok zorluğu belgelemeye kesinlikle devam edecektir. Ne yazık ki zamanımız kalmadı, ancak bugün bize katılan ve Türkiye'deki bu önemli ve kritik meseleler hakkındaki görüşlerini paylaşmaya zaman ayıran saygıdeğer Başpiskopos Elpidophoros'a teşekkür etmek istiyorum. www.uscirtf.gov adresinden Türkiye'deki din özgürlüğü sorunları hakkında daha fazla bilgi edinebilir ve USCIRF'in politika tavsiyelerini bulabilirsiniz.

Halki: <https://www.uscirtf.gov/news-room/uscirtf-spotlight/50-years-and-counting-continued-closure-halki-seminary-turkey>

[illegible]

AVRUPA KONSEYİ İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

UYGULAMA DAİRESİ

TURKEY COUNTRY FACTSHEET

AİHM Basın Birliği Ülke Görünümü

https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_TUR.pdf

Kaydadeğer davalar ve verilen kararlar

WWW.COE.INT HUMAN RIGHTS DEMOCRACY RULE OF LAW EXPLORE English Connect

COUNCIL OF EUROPE

Department for the Execution of Judgments of the European Court of Human Rights

Home News General information Activities Cases Factsheets Reference documents

You are here: Department for the Execution of judgments of the Court > Factsheets > Country Factsheets

Turkey

Turkey and the Council of Europe

Membership of the Council of Europe: 13 April 1950

Entry into force of the European Convention on Human Rights: 18 May 1954

First case under supervision of execution: *Erdoğan* (17128/90) Judgment final on 8 April 1993

CLOSED CASES PENDING CASES

USEFUL LINKS European Convention on Human Rights

Press Unit
Unité de la Presse
Press country profile
Fiche pays pour la presse
Son güncelleme: Temmuz 2019

Türkiye

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini 1954'te Onayladı

Ulusal hâkim: Saadet Yüksel
Hâkimlerin Özgeçmişleri AİHS'nin internet sitesinde mevcut

Önceki hâkimler: Kemal Fikret Arık (1959 -1965), Suat Bilge (1966-1972), Ali Bozer (1973-1977), Feyyaz Gölcüklü (1977-1998), Rıza Türmen (1998-2008), Işıl Karakaş (2008-2019)

[1959'den bu yana Mahkeme hâkimlerinin listesi](#)

Mahkeme, 2018 yılında Türkiye'ye ilişkin 7,109 başvuruyu ele aldı. Bu başvuruların 6,789'u kabul edilemez bulundu ya da kayıttan düşürüldü. Verilen 146 kararın (320 başvuruya ilişkin) 140'ında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin en az bir kez ihlal edildiğine karar verildi.

İşlem gören başvurular	2017	2018	2019*
Adli oluşumlara iletilen başvurular	25938	6700	3406
Hükümet'e bildirilenler	1005	805	829
Kabul edilemez bulunan ya da kayıttan düşürülen başvurular:	31053	7109	2738
- Kabul edilemez bulunan veya kayıttan düşürülen (Tek Hâkim)	29556	5669	2276
- Kabul edilemez bulunan veya Kayıttan düşürülen (Komite)	424	1086	251
- Kabul edilemez bulunan veya kayıttan düşürülen (Daire)	83	34	49
- Karar verilen başvurular:	990	320	162

* Ocak - Temmuz 2019

Mahkeme'nin adli oluşumuna ve usule ilişkin bilgi için, bakınız Mahkeme'nin internet sitesi. Geçici tedbirlerle ilgili istatistiklere [buradan](#) ulaşabilirsiniz.

01/07/2019 itibarıyla Mahkeme önünde bekleyen başvurular	
Bekleyen toplam başvuru*	8530
Adli oluşumlar önünde bekleyen başvurular	
- Tek hâkim	625
- Komite (3 hâkim)	4199
- Daire (7 hâkim)	2905
- Büyük Daire (17 hâkim)	1

*tamamlanmış başvuru formlarının henüz teslim edilmediği başvurular dâhil

Türkiye ve ...

Yazı İşleri

Yazı İşleri'nin görevi, Mahkeme'nin yargısal görevlerini yerine getirmesinde hukuki ve idari destek sunmaktır. Avukatlar, idari ve teknik personeller ve çevirmenlerden oluşmaktadır. Halihazırda Yazı İşleri'nde 643 kişi çalışmaktadır.

Düşünce, vicdan ve din
özgürlüğüyle ilgili davalar
(Madde 9)

9. Maddenin ihlali

Leyla Sahin / Türkiye

10.11.2005 (Grand Chamber)

Büyük Daire kararı (bakınız sayfa 3)

Sinan Isik / Türkiye

02.02.2010

Başvurucunun nüfus cüzdanındaki inancını gösteren "İslam" kelimesinin "Alevi" olarak değiştirilmesi isteğinin reddedilmesi.

Arslan ve Diğerleri / Türkiye

23.02.2010

Dini inançlarını yansıtmak amacıyla inançlarına mahsus kıyafetler giyen dini bir grubun üyelerine ceza verilmesi.

Güler ve Uğur / Türkiye

02.12.2014

Bir siyasi partinin binasında güvenlik güçleri tarafından öldürülen yasadışı örgüt üyesi (PKK) üç kişinin anısına düzenlenen cenaze törenine katılan başvurululara

Yehova Sahitleriyle Dayanışma Derneği ve Diğerleri / Türkiye

24.05.2016

Dava, Mersin ve İzmir'deki Yehova Şahitlerinin ibadet edecek uygun bir yer bulmalarının mümkün olmamasına ilişkindir.

Vicdani retle ilgili davalar

Ülke / Türkiye

24.01.2006

Bay Ülke, pasifist olduğu için askerlik hizmetini yapmayı reddetmiş ve kamuya açık basın açıklamasında askerlik celbini yakmıştır. Önce askerleri askerlik hizmetinden kaçırmaya teşvik ettiği ve daha sonra nakledildiği askeri birlikte defalarca askeri üniforma giymeyi reddettiği için ceza almıştır. Neredeyse iki yıl cezaevinde kalmış, sonra yetkililerden kaçmıştır.

3. maddenin ihlali (insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele yasağı)

Ercep / Türkiye

22.11.2011

Yehova Şahidi ve vicdani retçi olan başvurunun vicdani sebeplerle askerlik yapmayı reddetmesi.

9. maddenin ihlali

6. maddenin ihlali (adil yargılanma hakkı)

Türkiye, vicdani retçilerle ilgili yasal düzenleme yapmaya ve alternatif hizmet biçimleri oluşturmaya davet edilmiştir.

Savda / Türkiye

12.06.2012

Askerlik hizmetini yerine getirmeyi reddeden vicdani ret hakkını tanıyan yasal düzenlemenin yapılmaması.

3. (aşağılayıcı muamele yasağı) ve 9. maddelerin ihlali

Askeri mahkemelerin tarafsız ve bağımsız olmaması nedeniyle Madde 6 § 1 ihlali

9. Maddeyle (düşünce, inanç ve din özgürlüğü) bağlantılı olarak 14. Madde ihlalleri

Cumhuriyetçi Eğitim ve Kültür Merkezi Vakfı / Türkiye

02.12.2014

Türk hukukunda ibadet yerlerinin elektrik faturası ödemekten muaf tutulması ve başvuru vakfa bu ayrıcalığın tanınmasının reddedilmesi.

1 Numaralı Protokol'ün 2. maddesiyle (eğitim hakkı) bağlantılı olarak 14. madde ihlalleri

Çam / Türkiye

23.02.2016

Dava, kör olduğu başvuruçunun Türk Ulusal Müzik Akademisi'ne öğrenci olarak kabul edilmemesine ilişkindir.

Enver Sahin / Türkiye

30.01.2018

Dava, olanakların yetersizliği sebebiyle belden aşağısı felç olan kişinin eğitimi amacıyla üniversite binasına erişiminin mümkün olmamasıyla ilgilidir.

Eğitim hakkıyla ilgili davalar (1 Numaralı Protokol'ün 2. maddesi)

1 Numaralı Protokol'ün 2. Maddesinin

ihlali

Zengin / Türkiye

09.10.2007

Devlet okulu öğrencisinin ağırlıklı olarak İslam'ın Sünni mezhebi üzerine eğitim veren zorunlu "din kültürü ve ahlak bilgisi" derslerinden muaf olmasına izin verilmemesi.

Temel ve Diğerleri / Türkiye

03.03.2009

Kürtçe dil dersleri verilmesini talep eden on sekiz öğrencinin iki dönem üniversiteden uzaklaştırılması.

Mansur Yalçın ve Diğerleri / Türkiye

16.09.2014

Alevi inancına sahip başvuruçular, okullarda verilen zorunlu din ve ahlak derslerinin kapsamının İslam'ın Sünni anlayışına dayanmasından şikâyet etmektedir.

Mehmet Reşit Arslan ve Orhan Bingöl / Türkiye

18.06.2019

Dava, hükümlü iki mahpusun eğitim haklarına ilişkindir.

https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_TUR.pdf

https://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_ENG.pdf (ENG Son güncelleme: Mayıs 2022)

[illegible]

EIN- AVRUPA AİHM Kararları UYGULAMA AĞI

EIN European Implementation Network for ECtHR Judgments

EIN hakkında:

Avrupa Uygulama Ağı (EIN), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarının tam ve zamanında uygulanmasını savunmak için Avrupa Konseyi bölgesindeki üyeler ve ortaklar - avukatlar, sivil toplum kuruluşları ve topluluklar - ile birlikte çalışır. Strasbourg'da bulunan EIN, Avrupa sivil toplum kuruluşları için bir merkez görevi görür ve Avrupa Konseyi yapıları ile etkileşimi kolaylaştırır.

EIN, diğer faaliyetlerin yanı sıra, insan hakları kararlarının uygulanmasını denetleyen Bakanlar Komitesi ile düzenli olarak STK brifingleri düzenlemektedir.

Kırmızı ile gösterilen ülkeler, bir EIN üyesi veya ortak kuruluşu olan veya STK brifinglerinde ele alınan bir karara konu olan ülkelerdir. Brifingler ve tartışılan tüm vakalar hakkında ayrıntılı bilgi 'STK brifinglerinde' bulunabilir.

Vizyon, Misyon ve Hedefler

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, insan haklarının geliştirilmesi ve korunmasında ve insan hakları ihlallerinin giderilmesinde çok önemli bir araçtır. Bu amaçla, Avrupa Uygulama Ağı (EIN), Avrupa Mahkemesi kararlarının tam, tutarlı ve etkili bir şekilde uygulanmasını öngörmektedir.

EIN'nin misyonu, avukatların, STK'ların ve toplulukların Avrupa Konseyi'nin bu kararların daha iyi uygulanmasına katkıda bulunabilecek her bölümüne erişme yeteneklerini geliştirmek ve güçlendirmek; belirli davaların tam olarak uygulanmasını savunmak; ve uygulamayı kolaylaştıran daha sağlam yapıları desteklemek.

EIN, kararların daha iyi uygulanmasına katkıda bulunabilecek Avrupa Konseyi'nin her bölümü ile yapıcı bir şekilde ilişki kurmaya çalışan ve aynı zamanda güçlü bir ulusal düzeyde uygulama savunuculuğu peşinde koşan daha geniş bir Avrupa STK ağı için bir merkez ve kaynak olarak hizmet eder. Bu amaçla, Ağın üç uzun vadeli hedefi vardır:

İyileştirilmiş yapılar ve süreçler, artırılmış şeffaflık ve sivil toplumun daha fazla katılımı yoluyla kararların etkili bir şekilde uygulanmasını savunmak;

STK'ların ve sivil toplumun hem Avrupa Konseyi'nde hem de ulusal düzeyde uygulama süreçlerine etkin bir şekilde katılma kapasitesini geliştirmek;

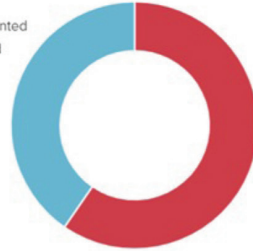
EIN'nin ortakları ve Avrupa Konseyi arasında bilgi alışverişini kolaylaştırmak için; ve EIN ortaklarının Avrupa Konseyi karar alıcılarına erişimini artırmak.

- Number of leading judgments pending implementation: **146**
- Average time leading cases have been pending: **7 years, 10 months**
- Percentage of leading cases from the last 10 years still pending: **60%**

Percentage of leading cases from the last 10 years still pending

■ Not Implemented
■ Implemented

Uygulanmayı bekleyen önemli kararların sayısı : 146

Önemli davaların ortalama uygulanma süreleri : 7 yıl, 10 ay

Son 10 yılda halen uygulanmamış önemli davaların yüzdesi: % 60

Önemli dava (Leading case) terimi içtihat özelliği taşıyan ve başka davaların dosyalarını da etkileyen davalar için kullanılmaktadır.

<https://www.einnetwork.org/turkey-echr>

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

FORIS Policy Report

May 2021

*America's International
Religious Freedom Policy Must
Account for Competing Local
Definitions of Religion and the
Common Good*

*Freedom of Religious
Institutions in Society Project*

FORIS – ABD’de saygın bir Sivil Toplum Kuruluşu İNANÇ ÖZGÜRLÜKLERİ ENSTİTÜSÜ

<https://www.religiousfreedominstitute.org/publication/foris-policy-report-americas-international-religious-freedom-policy-must-account-for-competing-local-definitions-of-religion-and-the-common-good>

Amerika’nın Uluslararası Din Özgürlüğü Politikası, Din ve Ortak Değerlerin Yerel Tanımları ile uyum içinde yürütülmelidir.

Yazarlar: Chad Bauman, Robert Hefner, Timur Kuran ve Thomas Berg

John Templeton Vakfı’ndan sağlanan fon desteği ile hazırlanan bu politika raporu, ABD dışişleri yetkililerini din ve kamu yararı kavramlarının ülkeler arasında nasıl değiştiğini değerlendirmeye çağırmaktadır. ABD’li diplomatlar, politika yapıcılar ve din özgürlüğü savunucuları, toplumlar arasındaki farklılıkların farkında değillerse veya konular ile temel sorunları ele almadan yalnızca politika düzeyinde ilgilenmeye çalışırlarsa daha az etkili olacaklardır.

Devletin ilericisi, politik olmayan ve/veya ortodoks din olarak tanımladığı kavramlar lehinde müdahale ettiği ülkelerde, yasal olarak hoş görülmemeyen grupların kurumları ayrımcılığa veya diğer kötü muamelelere karşı özellikle savunmasızdır ve özel olarak dikkate alınmayı hak ederler. Bu kurumlar toplumda girişimlerde bulunurlar ve onlara karşı da girişimler yapılır. Doğaları gereği kaçınılmaz olarak görünür ve kamusalırlar ve bu nedenle hem son derece karmaşık hem de zorlayıcı davranışlarla din özgürlüğünün sınırlarını zorlarlar

“Ortak değerler” yerel tanımları, dini özgürlük üzerindeki sınırları etkiler. Farklı insanlar, özgür toplumu farklı şekilde hayal eder ve bu tür farklılıklar, özgürlük ve sosyal uyum gibi beklentilerin nasıl dengelenmesi gerektiği konusunda birbirleriyle çelişen sonuçlara yol açar.

Raporumuz, diplomatları, politika yapıcılarını ve dini özgürlük savunucularını mümkün olan en fazla sayıda dini birey, topluluk ve kurum için din ve inanç özgürlüğünün korunması ve sınırlarının genişletilmesi için cesurca savunmaya teşvik ederken, aynı zamanda en az müdahaleci ve en az zorlayıcı dini sınırlamalar için gayret edilmesini öneriyor ve yaklaşımlarla, sosyal uyumun en az dini özgürlükler kadar değerli ve önemli olduğu kültürel bağlamlarda bile düzenlemelerin mümkün olduğuna işaret ediyor.

Yayın Tarihi: Mayıs 2021

Yönetici Özeti

ABD dışişlerinde çalışan din özgürlüğünün savunucuları, din ve kamu yararı kavramlarının ülkeler arasında nasıl farklılık gösterdiğini dikkatlice değerlendirmelidir. ABD’li diplomatlar, politika yapıcılar ve din özgürlüğü savunucuları, toplumlar arasındaki bu farklılıkların farkında değillerse veya bu daha temel sorunları ele almadan yalnızca politika düzeyinde ilgilenmeye çalışırlarsa daha az etkili olacaklardır. Ayırt edici yerel din anlayışları, hükümetlerin iç politikalarında din işlerine farklı amaçlarla müdahale biçimlerini açıklamaya yardımcı olur: 1) ilericisi (gerici veya

radikal değil) din anlayışlarını teşvik etmek, 2) dini aktörlerin siyasi faaliyetlerini, devletli zayıflatıcı ve rekabet edici eğilimlerini sebep göstererek kısıtlamak, 3) Dini ortodoksiyi (köktencililiği) pekiştirmek. Devletin ilerici, politik olmayan ve/veya ortodoks din olarak tanımladığı gruplar lehinde müdahalede bulunduğu ülkelerde, yasal olarak tercih edilmeyen gruplara ait kurumları özellikle savunmasızdır. Ayrımcılık veya diğer kötü muamelelere karşı, özel ilgiyi hak ederler. Bu kurumlar toplumda etkindirler ve kaçınılmaz olarak görünürler, doğaları gereği kamusaldirilar ve bu nedenle, hem son derece karmaşık hem de acil bir şekilde din özgürlüğünün sınırlarını durmaksızın zorlarlar. “Ortak değerlerin” yerel tanımları, aynı zamanda, dini özgürlüğün doğasına ve sınırlarına ilişkin kavrayışları da etkiler. Farklı insanlar, iyi (özgür) toplumu farklı şekilde hayal ederler ve bu farklılıklar, özgürlük ve sosyal uyum gibi kavramların nasıl dengelenmesi gerektiği konusunda birbiriyle çelişen sonuçlara yol açar. Sosyal bir ideal olarak dini uyumu amaçlayan ülkeler, dini konularda Amerika Birleşik Devletleri’ndeki nispeten açık din ve inanç özgürlüğü uygulamaları ile tutarlı olmayan şekillerde düzenlemeye meyillidir. Aşağıdaki kılavuz ilkeler, dini özgürlüklerin devletlerce düzenlemelerini sınırlayarak veya yönlendirerek kültürel farklılıklar karşısında din özgürlüğünün desteklenmesine yardımcı olabilir. Buna göre, dini düzenlemeler:

- Eşit ve şeffaf bir şekilde kurgulanmalı ve uygulanmalıdır.
- Dini kurumlarda somutlaşan dinlerin bir kamu ortak değeri olduğu ilkesinden kaynaklanmalıdır.
- Genel olarak dinin iç işlerine müdahale etmekten kaçınmalıdır.
- Din özgürlüğünün temel bir insan hakkı olarak (bir dizi diğer temel hak arasında sayılmaktadır) resmen tanınması ve dindar bireyler ve kurumlara maksimum özgürlüğün sağlanması hedefi ile takviye edilmelidir.

RAPORDAN TÜRKİYE İLE İLGİLİ BAZI ALINTILAR:

<https://www.religiousfreedominstitute.org/publication/foris-policy-report-americas-international-religious-freedom-policy-must-account-for-competing-local-definitions-of-religion-and-the-common-good>

Raporun tamamına yukarıdaki bağlantıdan erişilebilir.

Türkiye’de Diyanet İşleri Başkanlığı (RAD), Türk Müslümanlarının yaklaşık altıda biri olan Alevileri Türk İslam’ın ayrı bir kolu veya mezhebi olarak tanımayı reddetmektedir. Alevi inanç sistemi ortodoks Sünni Müslümanlardan farklıdır (oruç tutmazlar, hacca gitmezler, beş vakit namazı kılmazlar vb.) ve ibadetlerini Cami’de değil Cemevi’nde yaparlar, ancak Diyanet İşleri Başkanlığı onları ayrı olarak tanımayı reddetmektedir. Devlet okulları, Alevilerin çocuklarına bile Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Sünni İslam versiyonunu öğretmektedir. S.9.

Örneğin Türkiye’de on iki milyon Alevi kendi inanç sistemlerine uygun ve yasal olarak tanınan ibadethaneler kurmakta veya kendi İslam inançlarına uygun eğitim kurumları kurmakta özgür değilken, yüz bin Türk Hristiyan on beş tanınmış kilise arasında serbestçe dolaşabiliyor, ayinlerini istedikleri gibi yürütebiliyor ve kendi eğitim kurumlarını tercih edebiliyorlar.

Aradaki fark, Hristiyanların hükümetin duruşunu tehdit etmemesi, Alevi özerkliğinin ise Türk Sünni İslam'ındaki bölünmeleri teşvik edebilmesi ve muhafazakar Sünni çevrelerde bir tepki yaratabilmesidir. Bu örneklerin gösterdiği gibi, çoğu zaman bir ülkenin baskın dinindeki dini azınlıklar, diğer dinlerin mensuplarından daha ciddi şekilde kısıtlanabilir. O halde, din özgürlüğünün savunulması, zorunlu olarak, dini çoğunlukların içindeki azınlıkların savunulmasını da gerektirir. S.17

<https://www.religiousfreedominstitute.org/publication/foris-policy-report-americas-international-religious-freedom-policy-must-account-for-competing-local-definitions-of-religion-and-the-common-good>

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 evenly spaced horizontal blue lines across its entire surface, typical of standard notebook or primary school writing paper. The background is a uniform off-white color.

Governmentalities of Alevi Cultural Heritage: On Recognition, Surveillance, and “Domesticated Diversity” in Contemporary Turkey

Benjamin Weineck

Governmentalities of Alevi cultural Heritage: on recognition, Surveillance and “domesticated diversity” in contemporary Turkey

Alevi Kültürel Mirasının Yönetimsellikleri: Çağdaş Türkiye’de Tanınma, Gözetim ve “Evcilleştirilmiş Çeşitlilik” Üzerine

https://scholar.google.com.tr/scholar?q=governmentalities+of+alevi+cultural+heritage&hl=tr&as_sdt=0&as_vis=1&oi=scholart

Benjamin Weineck, Bayreuth ve Heidelberg Üniversitelerinde araştırmacıdır. Mainz, Ankara ve Heidelberg’de Ortadoğu Çalışmaları okudu ve burada Osmanlı Tarihi alanında yüksek lisansını 2013’te aldı. Şu anki araştırması Aleviliğin hem tarihi hem de güncel konularına ve Alevilerin Osmanlı ve Türk devleti ile ilişkisine odaklanıyor.

e-posta: benjamin.weineck@ori.uni-heidelberg.de

Kültürel Miras terimi, güvenli koruma ve insan yaratıcılığı gibi kavramları bir araya getiren oldukça olumlu bir çağrışım taşısa da, eleştirel araştırmalar, bu terime kazınmış çeşitli stratejik, ekonomik ve politik rasyonelitenin altını çizmektedir.

2010 yılında UNESCO, Alevi ritüel dizisini, Semah’ı Somut Olmayan Kültürel Miras olarak sınıflandırdı ve bu unsurlar, Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri’ne dahil edildi, ancak Aleviler genellikle Sünni-Türkist anlayış nedeniyle Türk devleti tarafından marjinalleştirilmektedir. Bir Alevi ritüelinin Türkiye’nin “kültürel çeşitliliğini” zenginleştirici bir unsur olarak kabul edilebilmesi, bu nedenle resmi tanınma, süregelen siyasi gözetim ve devreye alınmış çok

özel çeşitlilik kavramları arasındaki gerilimle uzlaşmaya varan analitik bir yaklaşımı gerektirdi. Foucault'nun (ve Rose'un) güncel yönetimi "yönetim zihniyeti" olarak analizine göre, Kültürel Miras, yönetsel ve zihinsel özgürleşmeyi birlikte içeren ikircikli (ama illa ki çelişkili olmayan) bir kavram olarak algılanabilir. Bu nedenlerle makale, kimlik oluşumu ve aynı zamanda yasal tanınma ve yönetim politikaları ilişkisi içinde Kültürel Miras hakkındaki analitik düşünce ölçeğini genişletmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aleviler; Türkiye; Çeşitlilik; Miras; yönetsellik; ritüel

Giriş: Kültürel Mirasın Yönetsel Özellikleri.

UNESCO, insanlığın Kültürel Mirasını koruma çabaları kapsamında bin yılın başlangıcından bu yana bir dizi yeni önlem almıştır. UNESCO'nun Kültürel Mirasla ilgili eski faaliyetleri yalnızca "somut" kültürel ve "doğal" alanlara yönlendirilirken, sözlü gelenekler, ritüeller veya ritüeller, geleneksel el sanatları gibi Somut Olmayan Kültürel Miras (veya SOKM - Intangible Cultural Heritage ICH) unsurları hakkında farkındalığı artırmak için daha yeni adımlar atıldı. Anıtsal mirasa ve doğal alanlara daha önce odaklanılması, bilim adamları ve uygulayıcılar tarafından, çeşitli uygulamalar ve geleneklerde ifade edilen çeşitli ve çoklu insan yaratıcılığı biçimlerine çok az ilgi göstermekle eleştirildi (Coombe 375). Buna göre SOKM - ICH: Toplulukların, özellikle yerli toplumların, grupların ve bazı durumlarda bireylerin, somut olmayan kültürel mirasın üretiminde, korunmasında, bakımında ve yeniden yaratılmasında önemli bir rol oynadığını kabul etmeye, böylece kültürel çeşitliliği ve insan yaratıcılığını zenginleştirmeye yardımcı olur. (UNESCO Sözleşmesi)

UNESCO'nun Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşmesi, belirli geleneklerin taşıyıcılarını ilgili koruma faaliyetinin merkezine yerleştirir - bu, Merkel'e göre, "onların güçlendirilmesine ve güçlenmesine katkıda bulunmaya yönelik samimi bir girişim olarak anlaşılabilir. Önceki seçkinci yaklaşımları düzeltir" (68). Diğer akademisyenler, grup kimliklerinin oluşumu ve güvencesi için ICH'nin önemini (Wulf 86) ve "yerel" grupların "kişinin kendi dünyasında etkin bir şekilde davranabilme" (Brosius ve Polit 2) ortamlarında şekillenmesini sağlamaya katkı kapasitesinin altını çiziyor.

2010 yılında, cem-ritüeli'den bir dizi olan Alevi semah1-dansı ICH olarak ilan edildi ve Türkiye Somut Olmayan Kültürel Miras Ulusal Envanteri'ne "Türkiye'nin geleneksel müzik kültürünü beslemek ve zenginleştirmek" olarak kaydedildi (UNESCO Adaylık dosyası) 6). Aleviler, Türkiye nüfusunun yaklaşık %15 ila %30'unu oluşturuyorlar, ancak Sünni-Türkist aidiyet kavramları Türk siyasetinin ve siyasetinin birçok alanında hakim ve hâlâ da belirgin olduğundan, yasal olarak kendi başlarına bir dini topluluk olarak tanınmıyorlar. Bir Alevi ritüelinin Kültürel Miras olarak tanınması, Türkiye'nin "kültürel çeşitliliğini" zenginleştiren bu nedenle, Alevilerin tanınma isteklerini güçlendirebilecek, hükümetin ulusçuluk ve çoğulculuk anlayışlarının ve bunların karşılıklı ilişkilerinin altında yatan nedenlerle analitik bir yaklaşıma ihtiyaç duymaktadır.

Bu nedenle, bu makale Kültürel Mirası yönetim ve "çeşitlilik yönetimi"nin bir araya getirilmesi için bir araç olarak analiz etmektedir.

Miras politikalarının ortaya çıkardığı kültürel farklılıkla ilgili özel (ve büyük olasılıkla milliyet-

çi) kavramların yanı sıra koruma ve yetkilendirmenin hem yönünü kavramak için, topluma karşı özgürleştirici ve sınırlayıcı siyasi müdahale biçimlerine bir oranda başvuran bir hükümet olgusunu irdelemenin yararlı olduğunu düşünüyorum. Merhum Michel Foucault ve halefleri, özellikle Nikolas Rose, çağdaş hükümetleri kanunla veya disiplinle yönetim açısından yeterince analiz etmediler. Siyasal iktidar uygulamasını tahakkümden ayırarak, (neo)liberal davranış biçimlerinin, bireyin kendi üzerinde eylemde bulunma kapasitesini tanıyarak ve güçlendirerek nüfusları nasıl şekillendirdiğini, yönlendirdiğini, yönettiğini veya yönettiğini vurgularlar (Foucault, Biopolitik 97). Liberalizm öznenin bireysel özgürlüğünü gerektirdiğinden, hükümetin sorumluluğu bazı öznelilik biçimlerini bastırmak değil, teşvik etmektir: Buna göre, bırakınız yapsınlar ve özgürlükler, politik ekonominin veya politik müdahalenin “antitezi” olarak değil, belirli bir yöntemi olarak algılanır. hükümetin” (Rose 69). Foucault ve Rose’un özgürlükleri bir siyasi davranış biçimi olarak görmeleri, Kültürel Miras ve onun liberal yetkilendirme nosyonlarına ilişkin siyasetin analizine çeşitli şekillerde katkı sağlayabilir: bir yanda ICH kurallarına uygun olarak “yerel grupların” güçlendirilmesine katkı, diğer yanda (milliyetçi/İslamcı/neoliberal) hükümetin sosyo-dini bir sorunu olarak Alevilik, özgürlükler ve denetimler, içermeye ve dışlama, yetkilendirme ve sınırlamalar gibi ikili çelişkiler arasındaki görünür gerilimleri, uzlaşma ile aşmayı sağlayabilecek bir düşünce tarzı gerektirir.

Bu makale, bir yandan Alevi topluluklarının tanınma isteklerini karşılayan bir siyasi davranış biçimi olarak Türkiye’de bir Alevi mirasının ortaya çıkışını - daha doğrusu inşasını- incelemeyi amaçlamaktadır. Yine de, hükümetten daha güçlü bir aktör olarak UNESCO kuralları ile uyum içinde uygulanan stratejilerin ve teknolojilerin karakteri, kültürel farklılıkların çok özel politik anlayışlarını ve zihniyetlerini okunaklı, sağlam ve doğru kılar. Herhangi bir siyasi eylem veya stratejide somutlaşan belirli siyasi bilgi ilişkisi açısından bu düşünce tarzına “yönetimsellik” denir. Benim iddiam, Kültürel Miras yapılan böylesi atıfların ilgili gruplar içinde gerçekten tutarlılık oluşturabileceğidir - ki bu liberal vatandaşlık kavramları ve azınlık meseleleri çerçevesinde arzu da edilir-. Ancak yine de UNESCO’nun dili ve kuramsallaştırdığı çeşitlilik anlayışı, topluluklara kendileri hakkında metalaştırılmış ve “evcilleştirilmiş çeşitlilik” (Göner 127) konularında bilgilendirme imkanı verir , ki bu da onların hem siyasi katılım hem de direniş kapasitelerini ciddi şekilde sınırlar.

Metodolojik Hususlar

Birçok bilim insanı, karmaşık aktörler dizisiyle (şivil “yerli” grupların mirası destekleyenler, ulusal politikacılar ve bürokratlar, hükümetler arası rejimler) miras rejimlerinin nasıl yeni siyasi davranış ve öznelilik biçimleri taşıdığını vurgulamıştır (Harrison 7; Tauschek 20).). Hall, Kültürel Miras politikalarının doğası gereği sınıflandırma ve düzenleme olarak değerlendirme karakterini vurgular: Böylece Miras, yalnızca geçmişin belirli yönlerini koruma arzusunu ve pratiğini temsil etmez, aynı zamanda “bilgiyi düzenleme, sıralama, sınıflandırma ve düzenleme ve ve böylece yorumlayıcı şemalar aracılığıyla nesnelere ve şeylere anlam vermektir” (88). Hükümetin bu özel bilgi ve zihniyet oluşumları, uygulanan araçlarda, stratejilerde ve siyasette vücut bulur. Mirasın yönetimselliği yaklaşımı, bilgi ve gücün bu karşılıklı ilişkisini ve siyasi stratejiler, uygulamalar ve

programlarda yazılı olan belirli yönetim anlayışlarını kavramaya çalışır (Rose 2). Bu nedenle, bu yaklaşım söylem analizine dayanır ve dilin yaratıcı karakterini ve herhangi bir kavramsal gerçeklik pratiğini fazla önemsemez, elbette her gerçeklik aynı zamanda belirli bir politik gerçekliktir, şeyleri ve nesneleri yönetilebilir veya çözülmesi gereken sorunlar olarak ortaya koyan bir gerçekliktir.

Türkiye’deki bir Alevi mirasının yönetimselliklerine ilişkin bu analiz, dolayısıyla, siyasi pratiği üreten dini ve kültürel farklılık ve aidiyet kavramlarını ve hükümet anlayışlarını incelemektedir. Örneğin, ne miras politikalarının güçlendirici bir unsurunun başarılı olup olmadığını sorar, ne de “belirli bir stratejinin arkasındaki gerçek hedeflerin” (Rose 56) yorumbilgisel bir araştırmasıdır. Daha ziyade, böyle bir analiz, bu yönetsel bilgi ve onun bilgilendirdiği politik stratejiler tarafından icra edilen politik düzen ve öznellik biçimlerini inceleyerek, pratiklerin kendi gerçeklik açıklamalarını kavramaya çalışır. Kültürel Miras politikaları tasnif ve düzenlemeye dayandığından, Alevi ritüel pratiğinin Sünni-Türkist ulusçuluk fikirlerini sürekli olarak yeniden üreten bir devletin Kültürel Mirası haline getirmek için ne tür çalışmalar yapıldığı sorulmaktadır.

Yönetimsellik analizinin önemli ve analitik açıdan güçlü bir yönü, hükümeti, kesişen ulusal ve ulusötesi hükümet güçlerini (Türkiye UNESCO) kavramayı mümkün kılan, çok sayıda, merkezi olmayan davranış uygulamalarının bir “topluluğu” (Coombe 379) olarak anlamasıdır. bu söylemsel olasılıklar ve kısıtlamalar alanında hareket eden özneler olarak. Bir yönetimsellik analizi, öznelere inisiyatif alma ve bu politik stratejilere yönelik davranmanın yaratıcı yollarını da dikkate alır. Bu anlamda yönetme, tahakküm ve özgürlük tekniklerini birleştirme sanatı ile “kendinin kendisi tarafından inşa edildiği veya değiştirildiği” süreçleri harekete geçirme becerisidir (Foucault, “Hermeneutics” 204).

Mirasa dönüştürülecek nesne ve uygulamaların sahiplerine açıkça hitap eden Somut Olmayan Kültürel Miras, insanlık mirasının yaratılması ve yeniden üretilmesinde yalnızca “toplulukların, özellikle de yerli toplulukların önemini” kabul etmekle kalmaz (UNESCO Sözleşmesi), ama aynı zamanda ICH’yi doğası gereği “topluluk temelli” olarak kabul eder: somut olmayan kültürel miras, ancak onu yaratan, sürdüren ve ileten topluluklar, gruplar veya bireyler tarafından olduğuna gibi kabul edildiğinde miras olabilir - tanınmaları olmadan belirli bir ifade veya uygulamanın onların mirası olduğuna., başka hiç kimse onlar adına karar veremez (UNESCO Mirası)2

Dolayısıyla bu yönetim biçimi, aynı zamanda, bu toplulukların, grupların veya bireylerin, Kültürel Mirasları hakkında kendi şartlarına karar verme faaliyetlerine de dayanır; bu da, toplulukları devlet aktörleri karşısında güçlendiren miras kavramına katkıda bulunur (Merkel). ; Wulf; Brosius ve Polit). Mirasın yönetimselliklerinin bir analizi, hükümetin, tebaasının tanınma isteklerini şekillendirme yollarını araştırır ve belirli siyasi amaçları karşılamak için öz-yönetimli davranış kapasitelerini kullanır. Burada söz konusu olan soru, örneğin, Kültürel Miras hakkındaki bilgi biçimlerinin ve “yorumlayıcı şemaların” (Hall 88) bu gruplar ve bireyler tarafından UNESCO miras dilini ve onun altında yatan güçlendirme nosyonunun kimlik inşasında nasıl benimsendiğidir. Bu kimlik inşası, tanınma ve aidiyet mücadelelerinde nasıl bir öznellik, nasıl bir siyasi düzen ve hangi ulus kavramları tasvir ediliyor?

ICH’nin duygusal değerini ve kimlikleri korumak ve inşa etmek amacıyla tehdit altındaki

uygulamaları ve nesneleri koruma potansiyelini kesinlikle inkar etmiyorum. Burada ele alınan analiz, Alevi Kültür Mirasını sadece bürokratlar tarafından belirli amaçlara ulaşmak için oluşturulmuş stratejik bir araç olarak yapıbozuma uğratmayı da amaçlamamaktadır. Aynı şekilde, yönetsellik olarak adlandırılan özel politik davranış biçimi, mirasın muhtemelen duygusal değerini inkar etmez, daha ziyade onu yaratıcı bir biçimde kullanır ve tebaalarının miraslarını koruma iradesini ve kapasitesini hesaba katar. Gösterileceği gibi, bu, öznelirini direnişten veya programları eyleme “çevirme” sorunlarından korkmadan arzu edilen herhangi bir yöne çevirebilen hükümete yönelik salt işlevselci bir yaklaşım olarak ortaya çıkmamaktadır. Aksine: Hükümetin iradesine ve davranışına direnmek için kesinlikle alanlar ve olanaklar vardır ve Türkiye’deki Alevi hareketinin bazı bölümleri, milliyetçi, Sünni-Türkist tahakküme sürekli olarak meydan okuma kapasitesine sahiptir. Yine de UNESCO Kültürel Miras dilinin marjinalleştirilmişleri güçlendirip temsil edip edemeyeceğinden şüphe etmek için sebepler vardır. Bu sorun, tanınma arayışlarında Alevi derneklerinin faaliyetlerine ilişkin Gramsci’ci bir okuma kullanan Göner (129) tarafından da gündeme getirilmektedir: Kendi çalışmasında Karacaahmet Vakfı gibi bazı Alevi örgütlerinin etkinliklerini, çeşitli Alevi inanç sistemi/sistemlerini örnekleyen Göner’e göre, bu çabalara gömülü düzen ve kodifikasyon kavramları, çoğunluğun üyeleri, yani Sünni Müslümanlar tarafından tutulan çok normatif din algılarına uygundur. Kendi içinde dini bir grup olarak temsil edilmek için bu faaliyetler, örneğin tek bir yazılı kutsal metin gerektiren dinin hegemonik çerçevesine uyumludur. Kişinin kendisi hakkında hegemonik bir bilgiye rıza göstermesi, bu Gramsci iktidar yaklaşımının merkezinde yer alır ve Türkiye’deki Alevilerin temsil edilme siyasetiyle uzlaşmak için kuşkusuz yararlıdır. Hegemonya üzerine bu düşünceler ve ona görünürde gönüllü bir rıza (temel karakteristik özelliği olarak) aynı zamanda bu makalenin analitik çerçevesinin arka planını oluştursa da, burada izlenen yaklaşım, liberal hükümetin davranışını şu şekilde analiz etmesi bakımından hegemonyaya odaklanmaktan farklıdır. “bir tür düzenlenmiş özgürlüğe sahip olabilen vatandaşlardan” oluşma pratiği (Rose; Miller 174). Bu anlayış, UNESCO’nun “toplulukları güçlendirme” algısı, onların anlaşılabilirliği ve temsili ile bağdaşır. Butler, Cinsiyet Sorunsalı’nda temsil ve zorlamanın kaçınılmaz ittifakının önemini bu kadar güçlü bir şekilde vurguladığı için, eleştirel araştırmalar bu tür temsil ve yetkilendirme anlatılarında dikkatli olmalıdır. Ayrıca, Miras Çalışmaları bağlamında, birçok bilim insanı, miras rejimlerinin doğası gereği siyasi ve bürokratik karakterini ve kimlik politikalarına yönelik kapasitelerini ve aidiyeti tanımlama ve kaydetmeye yönelik milliyetçi özelemleri vurgulamıştır (Smith “Arkeolojik Teori”; Ashworth). Belirli bir Türk Alevi-Bektaşî mirasının inşasını ve ilgili paternalist söylemi analiz etmek ve eleştirmek, kimlik siyaseti ve ulusal mühendislik alanında süregelen ince gözetim biçimleri ve daha az incelikli fiziksel şiddet biçimleri üzerine daha fazla eleştirel düşüncelyi güçlendirebilir.

Alevi - Bektaşî Kültürel Mirası: Sorunlar ve Aktörler

Her yıl, UNESCO Genel Kurulu tarafından seçilen üyelerden oluşan bir komite, taraf devletlerin “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Temsili Listesi”ne (UNESCO Sözleşmesi) unsurların kaydedilmesi konusundaki önerilerini değerlendirir. 2010 yılında Alevi-Bektaşî cem-ritüelinin bir dizisi olan semah-dansı ICH statüsüne kavuşmuştur. 3 Sertifika verilebilmesi için yerine geti-

rilmesi gereken beş kriter vardır, bunlar arasında - Somut Olmayan Kültürel Mirasın öneminin görünürlüğünü ve farkındalığını sağlamaya ve diyalogu teşvik etmeye teşvik” ve bunun Ulusal Somut Olmayan Kültürel Miras Envanteri’ne (UNESCO Kriterleri) dahil edileceğini taahhüt etmek de bulunuyor. Adaylık için başvurması gerekenler taraf devletler olsa da, kriterlerden biri de ilgili aktörlerin, grupların veya toplulukların başvuru sürecine kapsamlı bir şekilde katılmasıdır (UNESCO Kriterleri). Bu husus, mirasın inşasını şekillendiren kurumsal gerekliliklerle ilgili bir sorun yaratmaktadır: UNESCO’ya başvurmaktan sorumlu olanlar devlet aktörleri olduğundan (“sivil” aktörlerle işbirliği içinde), bu aktörlerin kendilerine özel Kültürel Miras kavramları, UNESCO tarafından kabul edilecektir. Miras böylece büyük olasılıkla milliyetçi gündemin bir aracı haline gelir: Laura Jane Smith, *Uses of Heritage* adlı çalışmasında, miras hakkındaki siyasi söylemin belirli toplulukların - özellikle siyasi iktidardakilerin - tarih, ulusçuluk ve aidiyet (119 anlayışlarını destekleme potansiyeline sahip olduğunun altını çizer. Mirasın “gerektiği gibi anlaşıldığı, yorumlandığı yani yeniden yaratıldığı”na (Ashworth 26) ilişkin bu işlevsel ve stratejik kavram, Alevi-Bektaşî Kültürel Mirası ile uzlaşmada analitik olarak yararlıdır. Türkiye’deki Alevi toplulukları ikircikli bir konumdadır: Ulusun Kemalist bir yorumu, Türklüğü Sünnî İslam’a bağlar; bu da hem Sünnî olmayan Müslümanlar olarak Alevileri hem de Kürtçe konuşan Alevileri dışlar. Bu itibarla, 1925 tarihli Tekke ve Zaviye Kanunu, her türlü tarikat ve bunlara bağlı ritüel uygulamaları, kıyafetleri ve unvanları yasaklamıştır. Bunun Alevi ritüel uygulamaları üzerinde geniş etkileri olmuştur: Örneğin camiler ve imamlar kamu finansmanı elde edebilirken, Alevi cemevleri “kültür evleri” olarak tanımlanır ve bu nedenle kamu tarafından finanse edilemez.⁴ Aslında, Türkiye’de ve diasporada Alevi topluluklarının tanınma mücadelesinin temel sorunlarından biri eşit vatandaşlık (eşit yurttaşlık) arzusudur (Sökefeld 229). Ayrıca, Alevi çocukların okullarda Sünnete uygun din eğitime katılmaları zorunludur (din ve ahlak dersleri),⁵ ve Alevi köylerinde camiler inşa edilmektedir (Göner 118). Aleviliğe yönelik bu asimilasyonist politikaların diğer tarafında, UNESCO Kriterleri uyarınca Kültürel Miras başvuru süreçlerine dahil edilmiş bir grup Alevi-Bektaşî kültür kuruluşları da bulunmaktadır (UNESCO, Adaylık dosyası 14).⁶ Ve henüz. Bu Alevi-Bektaşî STK’larının çalışmalarına müsamaha göstermek, toplulukları kurumsal olarak Sünnî İslam’a eşit bir düzeyde dini açıdan farklı özneler olarak kabul etmemektedir.

Bu müphemlik, Aleviliğin “kültür” mü yoksa “din” mi olduğu sorusuyla da bağlantılıdır. Son zamanlarda Massicard (107), Diyanet İşleri Başkanlığı veya Milli Eğitim Bakanlığı gibi Türk devlet kurumlarının Alevilikten “dini azınlık” olarak bahsetmekten nasıl sürekli olarak kaçındığını vurgulamıştır. Örneğin, yukarıda belirtilen okullarda zorunlu din eğitimi ders kitaplarında Alevilik, yalnızca tasavvufi bir “İslam inancı yorumu” (107) haline getirilmekte ve başlı başına bir inanç okulu (mezhep) olarak değerlendirilmemektedir. Sünnî İslami ve Alevi dini uygulamaları arasındaki farklılıklar Diyanet İşleri Başkanlığı’nın argümanı doğrultusunda coğrafi yayılımın kültürel özellikleri ve Alevilerin şehir merkezlerinden uzakta kırsal alanlarda yaşamaları olarak açıklanmaktadır (104). Bu kültürleştirme politikasının bir başka yönü olarak Diyanet, Alevi-Bektaşî Klasikleri (Massicard 104) dizisindeki Hacı Bektaş’ın menkıbeleri gibi metinler yayınlayarak kendisini Alevi kültür tarihi ve bilgisinin destekleyicisi olarak konumlandırdı. Aynı şekilde 1990

yılından itibaren Kültür ve Turizm Bakanlığı Nevşehir yakınlarındaki Bektaşî tekkesinde her yıl düzenlenen Hacı Bektaş Bayramı'nın yönetimini devralmıştır (139). Orada gerçekleştirilen ritüeller ayrıca TV'de canlı olarak yayınlanıyor, ancak Türk mirasının, kültürel çeşitliliğin ve folklorun bir parçası olarak tanıtılıyor, Sünnî İslam'dan herhangi bir dini veya teolojik sapma kavramıyla bağlantılı değil. Ayrıca Diyanet'in 2014 yılı başında yayınladığı Türkiye'de Dini Hayat konulu 250 sayfalık ciltte "Alevî" kelimesine hiç rastlanmamaktadır.⁷ Söz konusu çalışma, Aleviliği İslam âleminde asimile etmekte ve dolayısıyla şu sonuca varmaktadır: Türk nüfusunun %99,2'si Müslümandır (XXX). İç-İslami farklılık, düşünce ekolleri, yani Maliki, Hanefi, Şafii, Hanbeli ve ayrıca Şii Caferî (XXX) çizgisinde kabul edilmektedir.

Bu önlemlerin her ikisi de -kültürelleştirme ve yok etme- Alevilere yönelik, kültürel farklılık ve dini sapmaya ilişkin belirli bir anlayışı düzenleyen ve sınıflandıran bir tür siyasi davranışın örnekleridir. Alevî kültürel ifadelerinin bazı biçimlerine izin vermelerine ve desteklemelerine rağmen, diğer, daha farklı denetim biçimleri var olmaya devam ediyor: İçişleri Bakanlığı, özel televizyon istasyonlarını, örneğin Hacı Bektaş Festivali gibi kültürel etkinliklerin nasıl ele alınacağı, ya da ne tür sözcüklerin kullanılacağı da dahil olmak üzere Newroz kutlamaları (Massicard 92) konusunda düzenli olarak yönlendiriyor.

2010 yılında UNESCO SOKM-ICH haline getirilen Alevî-Bektaşî semah-dansı da, Alevî-Bektaşî inanç sisteminin dini olmaktan çok kültürel bir nitelenmesi nosyonuna tekabül etmektedir: Bu dini ritüel, her zamankinden daha fazla "kutsallıktan arındırılmış" hale geldi (Massicard 131). Alevî cem-ritüelinin bir parçası olan semah dansı, Alevî-Bektaşî ritüel uygulamasının diğer unsurlarına göre oldukça önem kazanmıştır. Dinçer, kırsal kesimdeki kentsel göçlerin ve Alevî topluluklarının coğrafi dağılımının, yaklaşık 1950'lerden bu yana toplulukların ritüel uygulamaları üzerinde nasıl büyük bir etkiye sahip olduğunu vurgulamaktadır (35). Dincer'in alan çalışması, farklı bölgelerden farklı anadili ve etnik aidiyet kavramlarına sahip Alevîlerin katıldığı kentsel cem-ritüellerinde (İzmir ve İstanbul'da), cem-ritüelinin "on iki hizmetinden" biri olarak semahın dönüldüğünü diğer ritüel dizilere göre baskın bir rolü olduğunu (37) ortaya koydu. Motika ve Langer ayrıca, ritüellerin halka açık icrasında bazı sekansların ya ihmal edildiğini ya da sadece sembolik eylemlere indirgiendiğini vurgulamaktadır (99). Aleviliğin çeşitli biçimlerini kutsallaştıran bir dini aygıt (ilmihale) sahip olmadığı için, farklı coğrafi, etnik veya dilsel geçmişe sahip katılımcılar bir ritüel için bir araya geldiklerinde, ritüelin dini karakteri çoğu zaman küçümsenir (Massicard 130). Aynı şekilde, ortak bir Alevî-Bektaşî Kültür Mirası haline dönüştürüldüğünde, ritüelin çeşitli biçimleri, örneğin "semah kültüründeki zenginliğin açık bir işareti" (UNESCO Adaylık Dosyası 4) olarak yorumlanmakta ama örneğin Sünnî İslam'ın dışındaki çeşitli teolojik yansımaların zenginliğinin bir işareti ve apaçık bir delili olarak yorumlanmamaktadır.

Ayrıca UNESCO'nun güncel yeni sözleşmelerinde daha çok aranan unsurlar Somut Olmayan Kültürel Miras'tır. Bu nedenle, mirasın ve kimliğin taleplerini dile getirmek için kurumsal kanallar, geçmişin somut eserlerinin aksine ritüellere odaklanmayı gerektirmektedir. Alevî-Bektaşî mirası olarak semah üzerindeki bu vurgu, Alevî toplulukları içindeki sosyo-dini gelişmelerin UNESCO Kültürel Miras söylemi tarafından nasıl desteklendiğinin bir örneğidir: (130) çünkü "kül-

tür” bir yandan da “Alevi örgütlerinin aidiyeti beslemek için güçlü bir uzlaşı yolu” olarak hizmet eder (134). Türk siyasi söylemi, Aleviliğin hatırı sayılır büyüklükte bir dini grup olduğu gerçeğini reddettiği için, bazı Alevi-Bektaşî örgütleri, çeşitli Alevi topluluklarını farklı dini ve etnik kavramlarla uyumlandırabilmek için saz, şiir veya semah gibi kültürel ortak paydaları açıkça desteklemektedir (130). Öte yandan, Aleviliğin Türk folklore unsuru olduğuna ilişkin bu kültürel anlayış, Diyanet’in Alevilik hakkındaki kalıp ve anlayışlarına tekabül etmekte olup, Türkiye’deki Alevilerin devlet okullarında veya devlet tarafından finanse edilen dinî eğitim merkezlerinde kendi din eğitimlerini almalarını engelleyen, cemevi yerine camiye koymaya çalışan söylemin ta kendisidir.

Kültürel Mirasın “Alevi-Bektaşî” olarak adlandırılmasının işaret ettiği, Aleviliğin bir Türk folklor unsuru olduğunu önceleyen siyasi yorum biçimlerine ışık tutabilecek miras politikalarının bir başka yönü daha vardır. Dikkat çekici bir şekilde, miras inşasında yer alan on sekiz STK’dan sadece dördü “Alevi” başlığı altında faaliyet gösterirken, diğerleri Aziz Hacı Bektaş’a veya Tahtacı gibi aşiret derneklerine atıfta bulunan isimler kullanıyor (UNESCO Adaylık dosyası 13). Bu mezhepler, Türkiye’deki Alevilerin ikircikli duruşuna ve belirli bir kültürel farklılık anlayışının özgül karakterine bir kez daha tanıklık etmektedir: Bu örgütlerin çoğunun kurulduğu 1990’larda, genel olarak bu örgütlerin Türk ulusunun dini, sosyal ya da etnik çizgilere göre olası bir ayrılmasını çağrıştırmayabilecek, önerebilecek isimler alması engelleniyordu (Sökefeld 231). Yine de bu örgütlerin Alevi çıkarlarını temsil edebilecekleri hoşgörüyü karşılandı. Bu yorumların birçoğunda ve aslında söz konusu ritüelin “Alevi-Bektaşî” mirası olarak adlandırılmasında “Alevi” ile “Bektaşî” arasındaki sıkı bağ, aynı zamanda belirli bir devlet kontrollü, evcilleştirilmiş farklılığı ifade eder: Dressler’in işaret ettiği gibi, Alevi-Bektaşî terimi çoğunlukla Türkçe konuşan Aleviler tarafından kullanılmaktadır, bu da Kürt Alevilerini ve bununla birlikte Aleviliğin siyasi olarak yıkıcı karakteri kavramını dışlamaktadır (25). Aleviler ve Bektaşîler birçok ritüel uygulama ve inanç sistemini paylaşıyorlar ve bu nedenle tek bir topluluk olarak algılanabilseler de, Alevi-Bektaşî terimi aynı zamanda bu iki grubun kurumsal, sosyal ve coğrafi farklılıklarını da belirsiz kılar. Dressler’e göre, Alevi-Bektaşî sentezine yapılan güçlü bir vurgu, Türkiye’de Türkçe ve Kürtçe konuşan Aleviler arasındaki sosyal ve kültürel farklılıklar kavramını zayıflatarak Türk kamusal alanında belirli bir Türk-Alevi failliğini güçlendirmenin bir çeşit milliyetçi birlik arayışı aracı olarak da okunabilir (25).

Miras ve Çeşitliliğin Belirlenmesi

Alevi-Bektaşî Kültürel Mirasına verilen destek, Aleviliği Türklüğün kültürel bir yönü haline getiren ve esasen Sünni İslam’dan sapmayan bir söyleme uygundur. Türkiye’nin kültürel çeşitliliğini “zenginleştiren” bir folklor unsuru olarak Aleviliğin bu özel yorumu, “Ulusal Kültürel Miras Envanteri”nde söz konusu unsuru içeren Kültürel Miras yönetimi mekanizmaları tarafından onaylanmakta ve devreye alınmaktadır. Sertifikalar, belirli farklılıklara işaret eder, ancak mirasın koruyucu ve güçlendirici doğasıyla çelişmez. Tam tersine: Bu farklılık anlayışına değer katar, metalaştırır ve yazıya geçirerek onu gerçek kılar. Dolayısıyla Kültürel Miras politikaları, bir yandan Türkiye’nin ve dünyanın kültürel çeşitliliğini tanıyıp kutsamakla birlikte, bunun fiili uygulamaya dönüşmediğine dair sınırlayıcı bir nosyon taşımaktadır. Bu nedenle tanınma, yalnızca Türkiye’nin

kültürel çeşitliliğini zenginleştiren, ancak örneğin dini siyaset gibi ciddi siyasi sorunlara değinmeden kültürel bir azınlığa ait miras olma başlığı altında verilmektedir. Ashworth, miras politikalarının bu yönünü “müzeleştirme” ve “yerelleştirme” olarak adlandırır: Örneğin Hacı Bektaş kentindeki tekkeyi müzeye dönüştürmek onu folkloric bir unsur haline getirir, konularını ve inançlarını günümüzden koparır ve onları mevcut siyasi katılım ve direniş mücadelelerinde önemsiz kılar. Bu haliyle mirasın, “potansiyel olarak baskın bir ideolojiye meydan okuyabilecek veya dikkatini dağıtabilecek” (Ashworth 33) veya aidiyetin hegemonik sınırlarına meydan okuyabilecek önemsiz fikirler ve uygulamalar olarak ifade etme gücü vardır. Çarpıcı bir şekilde, ICH’yi oluşturan çeşitli bileşen Alevi dernekleri, siyasi, dini ve kültürel görünümleri bakımından önemli ölçüde farklılık gösterse de, yine de ortak bir Alevi Kültür Mirası altında birleşiyorlar. Pir Sultan Abdal Derneği ve CEM Vakfı gibi farklı aktörler bile, sadece iki örnek olarak, UNESCO Adaylık dosyasında (13) “Endişeli Topluluklar kuruluş(lar)ı” arasında listelenmiştir, ancak her ikisi de anlayışlarında farklılık göstermektedir. İlki oldukça devlet eleştirisi içeren solcu bir bakış açısına sahipken, ikincisi İslam içinde bir Alevilik biçimini temsil ediyor ve mevcut Türk politikalarına uyuyor (Massicard 49). Bu kadar farklı aktörleri bir araya getirme çabasında ortak Alevi mirası semah da farklı ihtiyaçlara göre tanımlanmakta ve uygun halde yorumlanmaktadır. İçeri ve dışarı semah ayrıştırması ile içeri semahın sadece inançlı insanların katıldığı küçük çevrelerde yapılması gerektiği belirtilirken, dışarı semah dansın kültürel/folkloristik karakterinin altını çiziyor (UNESCO Adaylık dosyası 5). Böylece “müzeleştirme” adı verilen süreçte, semahı hem Alevi-Bektaşî derneklerinin hem de Türk devletinin Kültürel Miras olarak ait olduğu Türk devletinin temsilci unsurları haline getiren bir sahiplenme oluşturulmaktadır.

Bu bakış açısı, Somut Olmayan Kültürel Mirasın getirdiği liberal, etkinleştirici ve güçlendirici kavramlara meydan okuyor. Tabii ki, ICH politikaları, “yerli toplulukların” UNESCO dilini kullanmasını ve “kişinin kendi dünyası üzerinde hareket etmesini” (Brosius ve Polit 2) sağlıyor gibi görünüyor. UNESCO’nun Kültürel Miras söylemi, kimlik talepleri ve tanınma için dil, referans çerçeveleri ve altyapı sağlıyor. Yine de, bir Alevi-Bektaşî Kültürel Mirası bağlamında temsilin bu paternalist (baskıcı) siyasal uygulamalarını eleştireceksek, bu “benlik” kavramının sorgulanması gerekir. Bu noktada, burada yönetimsellik olarak analiz edilen politik davranış türünün merkezi bir unsurunu hatırlamakta fayda var: Rose, Powers of Freedom’ında “öznelliği iktidara karşı koymanın” imkansız olduğunu öne sürer (55). Uygulama ile tebaanın ve hükümetin bir güç ilişkileri ağı içindeki davranışlarını birbirine bağlamak, Kültürel Mirasın yukarıda açıklanan hem güçlendirici hem de sınırlayıcı yönleriyle uzlaşmaya yardımcı olabilir. Belirli bir tür kültürel çeşitliliğin “evcilleştirilmiş çeşitlilik” (Göner 127) olarak tanıtılması, bu özel politik davranış biçimine uygundur: Alevi-Bektaşî Kültür Mirası politikaları yasaklayacak, inkar edecek bir tür siyasi iktidar olarak çalışmaz, veya kanunla veya zorlamayla belirli bir Alevilik biçimini cezalandırabilir. Daha çok, UNESCO’nun yetkilendirme diliyle birlikte, koruma, koruma ve öz-yönelimli miras kavramıyla cesaretlendirilen, öz-davranışı geliştiren ve etkinleştiren bir stratejiler topluluğu aracılığıyla gücünü kullanır. Massicard, Alevi-Bektaşî kimlik siyaseti pratiğindeki bu “dışsal ve öz-folklorizasyon” (130) buluşmasına işaret eder, Aslında, hükümet teknolojilerinin bireysel teknolojilerle

buluştuğu böyle ortamlarda Somut olmayan Kültürel Miras'ın etkilerini bireye ve yerel gruplara daha fazla sorumluluk yükleyerek hükümet söylemlerini güçlendiren bir politik davranış biçiminden de söz edilebilir.

Yine de sürece dahil olan “yerel” aktörler, yalnızca arzu edilen belirli bir davranış, kimlik veya öz farkındalık kavramları ile aşılanabilecek fiziksel yapılar değildir. Miras olarak semahın seçilmesi ve Alevi-Bektaşî mirası olarak adlandırılması, Alevi hareketinin “içerisindeki” miras algılamalarından çok daha eski bir unsurun seçilmesi, taraftarların harekete geçiremediği siyasi ve sosyo-ekonomik dinamiklerle uyum içinde değildir. Yine de, kimliğin dinamiklerine ve arayışlarına hitap eden bu hükümet stratejileri birbiriyle ilişkili bu süreçlerde, yönetselliği bir siyasi iktidar biçimi olarak karakterize etmektedir.

Böylece mirasın yönetselliklerini analiz etmek, tahakküm ve özgürlük gibi ikilikler içinde bir siyaset anlayışının ötesine geçmeyi sağlar ve aynı zamanda siyasi iktidarı birçok farklı fail arasında dağılmış olarak nitelendirir (Rose 2). Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nde çeşitlilik yönetiminin azınlık politikalarına bakış açısını genişletir. Göner, Türkiye'deki Aleviler üzerindeki bu farklı azınlık siyaseti aşamalarını ve biçimlerini “farklılıkları baskıcı” ve “farklılık körlüğü” olarak nitelendirmiştir. Onun argümanında, Lozan Antlaşması (1923) azınlıklar hakkındaki bu düşünce tarzlarının başlangıcını oluşturmaktadır, çünkü antlaşma sadece Yahudiler ve Hristiyanlar gibi gayrimüslim dini gruplara azınlık statüsü vermektedir (112). Türkiye'nin Diyanet gibi kurumları, Sünnî-Türkist bir ulus fikrini temsil ettikleri için baskı biçimlerini bünyelerinde barındırmaktadır. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin (AB) Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki müzakereler sırasında Alevileri dini veya kültürel bir azınlık olarak tanıma taleplerinin⁸, yeni bir kültürel çeşitlilik ve azınlık nosyonunu çağrıştırdığı için Türkiye'de Aleviliği dile getirmek ve teşvik etmek için yeni bir alan açtığını savunmaktadır. Bu, eski “farklılık körü” ve “farklılık baskıcı” doğasını baltalasa da, Göner devlet politikalarının nasıl sadece belirli bir Alevilik mefhumunu, yani Aleviliği desteklediğinin de altını çiziyor. Alevi-Bektaşîlik, potansiyel olarak Kürt karakterinden ve siyasi yıkım potansiyelinden uzak bu yeni yaklaşım, “farklılığı evcilleştirmenin bedeli”ni içerir (127).

Göner'in makalesi, miras siyasetinin, “yeni hegemonik söylemin yaratıcı ama baskıcı olmayan doğası” (130) olarak tanımladığı bir şekilde hizmet etmeye başlamasından çok önce, 2005 yılında yayınlandı. Aktörlerin çeşitliliği ve baskıdan ziyade güçlendirme ve güçlendirme semantiğinden yararlanır. AB'nin Aleviliği kültürel/dini bir azınlık olarak tanıma talebinin ulusal politikalarla kesişmesi ve söylemsel bir referans çerçevesi oluşturması gibi, UNESCO'nun Kültürel Miras'ı tanıma faaliyetleri, vatandaşları ve sivil grupları kültürel uygulamaları koruma ve iyileştirme konularında öneml bir etkinliğe sahiptir. Yine de bürokratik ve kurumsal sınırlar ile özel yönetim anlayışları bu süreci büyük ölçüde şekillendirir ve bu tür çalışmaların özgürleştirici ve güçlendirici doğasını sınırlar. “Yeni hegemonik söylemin yaratıcı ama baskıcı olmayan doğası”, Türkiye'deki Alevi-Bektaşî Kültür Mirası pratiğini oldukça uygun bir şekilde içermektedir, çünkü onların mirası devlete sadık kurumlar tarafından teşvik edilen, korunan bir başkalık, farkındalık çerçevesine alınmıştır.

Sonuçlar

Türkiye’deki Alevi-Bektaşî Kültür Mirası siyaseti, insanlığın yaratıcılığını ve çeşitliliğini teşvik etmek ve korumak için hükümetler arası çabalardan yararlanır. UNESCO, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olarak algılanan nesneleri ve uygulamaları korumak için bireysel vatandaşların ve (“yerli”) grupların başvurabileceği söylemsel bir çerçeve sağlar. Devlete değil sivil aktörlere hitap eden Somut Olmayan Kültürel Miras politikaları, çeşitli akademisyenlerin sivil toplumu güçlendirmeye ve anıtsal miras alanlarına yönelik devlet odaklı yaklaşımları değiştirmeye yönelik bir adım olarak da gördüğü ve doğrudan sivil topluma yönelik uygulamalardır.

Kuşkusuz, bu tür hükümetler üstü kuruluşlar ve onların Somut Olmayan Kültürel Miras politikaları, yerel gruplar veya diğer aktörler ve onların kültürel varlıkları için bir tür görünürlük sağlamaya yardımcı olabilir. Ancak, bu analizin de gösterdiği gibi, bu araçların tam da bu grupların karşılaştığı sosyal ve politik sorunlarda farkındalığı artırmaya yardımcı olduğu şüphelidir: Türkiye’de bir Alevi-Bektaşî Kültür Mirasının tanınması, Aleviliğin yasal olarak tanınması anlamına da gelmez. Sünni İslam’dan dini açıdan farklı olan ve Sünni-Türkist ulus fikirlerine dayanarak homojenleştirici milliyetçi söylemleri de kabul ettirmez. Devletlerin mirasın yorumlanmasında en önemli aktörler olmaya devam ettiği miras rejimlerindeki belirli kurumsal düzenlemeler, Türkiye’de Kültürel Miras aracılığıyla ifade edilen çeşitlilik, yönetim biçimlerine ve hegemonyanın gereklerine uyum sağladığı kadar “evcilleştirilmiş” kalır.

Mirasın yönetimselliğinin bir analizi, tam da bu değerleri destekleyen politikalarda vücut bulan kültürel çeşitlilik anlayışlarını ve belirli siyasi zihniyetleri ortaya çıkarır. Gerçekliğin bu baskın okumalarını içeren bir hükümet biçimi, bu olasılıkların söylemsel olarak çizilmiş sınırları içinde nüfusunun özyönetiminden yararlanır. Bu düzene rıza gösterme arayışı, liberal güçlendirici faillik kavramları ve tehlikede olduğu algılanan bir mirasın korunması yoluyla elde edilir. Aynı şekilde, bu davranış biçimi, Türkiye’deki Alevi-Bektaşî toplulukları hakkında ne söylenebileceği ve söylenebileceğine dair fikirleri de büyük ölçüde şekillendiriyor: Türkiye’nin Kültürel Mirası olarak, yerleşik ideolojileri yıkabilecek dini bir grup yerine folklorik bir grup olarak algılanıyorlar. Bu mirasın “tanınmasına”, her şeyden önce bu Alevi-Bektaşî ritüelini temsil edilebilir ve tanınabilir kılan sahiplenme biçimleri eşlik eder. Bu tanımanın anlamı ve sonuçları, UNESCO’nun dili ve Türk milliyetçi söyleminde göze çarpan baskın çoğulculuk anlayışı tarafından güçlü bir şekilde önceden şekillendirilmiştir. Böylece, ulus-devleti “yerel” mirasının tanımında merkezi bir rol ile donatmak, “toplulukların” kendilerinin hareket edebileceği bu anadilin anlayışlarını güçlü bir şekilde şekillendirmek ve kodlamak için bir fırsat sağlar. Bu perspektiften, hükümet meclisi, temsil etmeye geldiği öznelere ve belirli farklılık anlayışını üretir. “Kişinin kendi dünyası üzerinde hareket etme” kapasitesi - ICH’nin güçlendirici kavramlarıyla formüle edildiği şekliyle - faillik yerine önceden belirlenmiş bir aidiyet kavramına rıza olarak kavranabilir. Sonuç olarak, Alevi-Bektaşî Kültür Mirasının tanınması hukuki-siyasi alana dönüşmemekte ve semahın Kültürel Mirasa dönüştürülmesi Sünni Müslüman ibadet biçimleri karşısında eşitsiz statüsünü korumaktadır. Sünni-Alevi ilişkileri bağlamında veya herhangi bir “yerel siyaset” bağlamında ortakların eşitliğine ulaşma girişimleri, bu nedenle, hükümetler arası aktörlerin liberal güçlendirici nosyonlarından

daha az önceden belirlenmiş başka kelimelere dayanmak zorundadır. Burada ele alınan belirli arzu edilen davranış biçimlerinin geliştirilmesi yoluyla hükümete odaklanma, böylece hükümet ve öznelere arasındaki güç ilişkilerini ve tanıma ile gözetim arasındaki ayrılmaz bağı ortaya çıkarır.

Notlar

1. Cem-ritüeli, Alevi ritüel pratiğinde cemaatle yapılan bir ritüeldir. Semah dans dizisinin sadece bir parçası olduğu çeşitli dizilerden oluşur. Alevi ritüellerine genel bir bakış için bkz. Langer "Alevitsche Rituale"; Ayinin ideal tipik bir tanımını için Karolewski'ye bakınız.
2. Yönetmek için toplulukları teşvik etme fikri, Rose tarafından Powers of Freedom adlı eserinde yerinde bir şekilde "topluluk aracılığıyla yönetim" (167) olarak adlandırılır.
3. "Alevi-Bektaş" terimi benim değil, miras söyleminde bu yelpazeden çeşitli kuruluşlar tarafından kullanılıyor. 00384 numaralı UNESCO adaylık dosyasına bakın.
4. Bakınız örneğin Başbakan Erdoğan'ın bu konudaki net yorumu: "Hangi Alevi ile tanışsam Müslümandık diyor. Müslümanların ibadet yeri camidir. Alevilik bir din değildir [din]. Bu nedenle [İslam ve Alevilik] karşılaştırılmaz. Bu ayrımı biz yaptysak Türkiye'yi neden bölelim? Biri dua için bir ev; diğeri ise kültür evidir. Cemevleri, camilerin aldığı [maddi] yardımı alamıyor. Cem evlerine destek olmak isteyen varsa buna engel olamaz" (Sökefeld 245'te alıntı, vurgular ve eklemeler var).
5. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararından sonra öğrenciler derslerden muaf tutulabilir. Yine de her öğrenci bunun için kendi başına bir mahkeme kararına ihtiyaç duyar, bu da böyle bir muafiyeti hem pahalı hem de kurumsal olarak müsrif kılar.
6. Bunlar: Alevi-Bektaş Federasyonu, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı Genel Merkezi, Hacı Bektaş Veli Kültürve Tanıtma Dernekleri Genel Merkezi, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Genel Merkezi, Pir Sultan Abdal 2 Temmuz Kültürve Eğitim Vakfı, Karacaahmet Sultan Eğitimve Kültür Vakfı, Cem Vakfı Genel Merkezi, Dünya Ehl-i Beyt Vakfı, Ankara Cem Kültür Evlerini Yapıtırma Derneği, Hüseyin Gazi Derneği, Hubyar Sultan Alevi Kültür Derneği, Hacı Bektaş Derneği, İstanbul Alevi Kültür Derneği, Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınmave Yardımlaşma Derneği, Turhal Kültürve Dayanışma Derneği, Gazi Üniversitesi Türk Kültürüve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi, Alevilik Araştırma Dokümantasyonve Uygulama Enstitüsü (UNESCO Adaylık dosyası13).
7. Türkiye'de Dinî Hayat Araştırması. Diyanet İşleri Bakanlığı, Ankara, 2014. Bu ipucu için isimsiz yorumcuya teşekkür ederim.
8. Aslında AB, zaman içinde taleplerini ve dilini farklılıkları sınırlama konusunda değiştirmiştir: Dressler'in gösterdiği gibi, AB 2007'den beri Aleviliği dini bir azınlık olarak, Aleviliğin bir din ya da bir din olup olmadığı sorunları olarak tanımlamaktan kaçınmıştır. İslam'ın içinde veya dışında bir kültür ya da dini gelenek olmak, Aleviler tarafından yoğun bir şekilde tartışılmaya devam etmektedir (13).

Alıntılanan Eserler

- Ashworth, Gregory J. "Ritüel ve Kimlikte Miras." Brosius ve Polit 19-38.
- Brosius, Christiane ve Karin Polit, ed. Ritüel, Miras ve Kimlik: Küreselleşen Dünyada Kültür ve Performans Politikaları. Londra: Routledge, 2011. Baskı.
- . "Küreselleşmiş Bir Dünyada Ritüel, Miras ve Kimlik." Brosius ve Polit 1-18.
- Butler, Judith. Cinsiyet Sorunu: Feminizm ve Kimliğin Yıkılması. New York: Routledge, 1990. Baskı.
- Coombe, Rosemary J. "Kültürel Mirası Neoliberal Yönetimsellik Olarak Yönetmek." Miras Rejimleri ve Devlet. Ed. Regina F Bendix, Aditya Eggert ve Arnika Peselmann. Göttingen: Universitätsverlag, 2012. 375-87. Yazdır.
- Diñçer, Fahriye. "Tarihsel Perspektifte Alevi Semahları." Dans Müzik, Kültür, Folkloru Doğru.
- Uluslararası Geleneksel Müzik Konseyi. 20. Sempozyum Bildirileri.
- İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2000. 32-42. Yazdır.
- Dressler, Markus. "İst das Alevitentum muydu? Die aktuelle Diskussion und historische Traditionslinien." Ocak und Dedelik: Aleviten Enstitüsü'nün dini kurumu Spezialistentums bei den Aleviten. Ed. Robert Langer,

- Hüseyin Ağuıçenoğlu, Raoul Motika, Janina Karolewski. Frankfurt/M.: Lang, 2013. 13- 35. Basım.
- Foucault, Michel. Die Geburt der Biopolitik: Geschichte der Gouvernementalität II. Frankfurt/M.: Suhrkamp, 2007. Basım.
- . "Benliğin Hermenötiğinin Başlangıcı Hakkında." *Siyaset Teorisi* 21.2 (1993): 198-227. Yazdır.
- Göner, Özlem. "Alevi Kolektif Kimliğinin Dönüşümü." *Kültürel Dinamikler* 17.2 (2005): 107-134. Yazdır.
- Salon, Stuart. "Kimin Mirası? 'Mirasın' Yerleşmesini Çözmek, Ulus Sonrasını Yeniden Hayal Etmek." *Kültürel Miras*. Ed. Laurajane Smith. Londra: Routledge, 2007. 87-100. Yazdır.
- Harrison, Rodney. *Miras: Eleştirel Yaklaşımlar*. Londra: Routledge, 2013. Baskı.
- Karolewski, Janina. "Ayin-i Cem". *Das alevitische Kongregationsritual: Idealtypische Beschreibung des 'İbadet ve Öğreti Cemi'.* Langer, Motika ve Ursinus 109-131.
- Langer, Robert. "Alevi Ritüeli." *Almanya'da Aleviler. Identitätsprozesse einer Religionsgemeinschaft in der Diaspora*. Ed. Martin Sökefeld. Bielefeld: Transkript, 2008. 65-108. Yazdır.
- Langer, Robert, Raoul Motika ve Michael Ursinus, ed. *Göç ve Ritüeltransfer. Religiöse Praxis der Aleviten, Yesiden ve Nusairer zwischen Vorderem Orient und Westeuropa*. Frankfurt/M.: Lang, 2005. Basım.
- Massicard, Elise. *Türkiye ve Avrupa'da Aleviler: Kimlik ve Bölgesel Çeşitliliğin Yönetimi*. Londra: Routledge, 2013. Baskı.
- Merkel, Christine M. "Kullanılabilir Geçmişler—Yaratıcı Gelecekler: Normatif Tanıma, Kamuya Adanmış Akademisyenler için Nasıl Yeni Ufuklar Açıyor." *Brosius ve Polit* 55-75.
- Motika, Raoul ve Robert Langer. "Alevitsche Kongregationsrituale: Transnationalen Context im Transfer und Re-Invention." Langer, Motika ve Ursinus 73-107.
- Gül, Nikolas. *Özgürlüğün Güçleri: Siyasi Düşünceyi Yeniden Çerçevelemek*. Cambridge: University Press, 1999. Baskı.
- Rose, Nikolas ve Peter Miller. "Devletin Ötesinde Siyasi İktidar: Hükümetin Sorunları." *İngiliz Sosyoloji Dergisi* 43.2 (1992): 173-205. Yazdır.
- Smith, Laurajan. *Arkeolojik Teori ve Kültürel Miras Politikası*. Londra: Routledge, 2004. Baskı.
- . *Mirasın Kullanımları*. Londra: Routledge, 2007. Baskı.
- Sökefeld, Martin. *Tanınma Mücadelesi: Almanya'da Alevi Hareketi ve Ulusötesi Mekân*. New York ve Oxford: Berhahn Books, 2008. Baskı.
- Tauschek, Markus. *Kültürerbe: Eine Einführung*. Berlin: Reimer, 2013. Baskı.
- Türkiye'de Dinî Hayat Araştırması. Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı, 2014. Basım.
- UNESCO Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasına İlişkin Sözleşme Metni. Paris: UNESCO, 2003. Web. 29 Nisan 2014.
- . *Kriterler. İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesine Yazılma Kriterleri ve Takvimi*. Ağ. 29 Nisan 2014.
- . *Miras. Somut Olmayan Miras Nedir?* Ağ. 29 Nisan 2014.
- . *Adaylık dosyası No. 00384. Semah, Alevi-Bektaşî Ritüel*. Ağ. 29 Nisan 2014.
- Wulf, Christoph. "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Performansı ve Dinamikleri." *Brosius ve Polit* 76-94.
- ISSN: 2196-629X
- urn: nbn:de:hebis:
- 04-ep0003-2014-45-21646

<https://archiv.ub.uni-marburg.de/ep/0003/article/view/2164/3127>

[illegible]

TACSO – EU TECHNICAL ASSISTANCE to CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS

TACSO – AB SİVİL TOPLUM’A TEKNİK DESTEK KURULUŞU

2020 Sivil Toplum Değerlendirme Raporu

<https://tacso.eu/just-out-civil-society-assessment-report-for-2020/>

TACSO Avrupa Birliği SİVİL TOPLUM KURULUŞLARINA TEKNİK DESTEK kuruluşu 2020 yılı itibarı ile AB Genişleme alanı içinde bulunan IPA ülkeleri Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Türkiye’de sivil toplum kuruluşları ile ilgili inceleme ve değerlendirme raporunu 30.Mart.2020’de yayınladı.

Raporun önsözü ve TÜRKİYE bölümlerini bu sayfalarda bulacaksınız. Diğer ülkeler için bilgileri yukarıda adresi verilen bağlantı sayfasından alabilirsiniz.

ÖNSÖZ

Bu rapor, Batı Balkanlar ve Türkiye’de (www.tacso.eu) Sivil Toplum Kuruluşlarına Teknik Yardım (EU TACSO 3) adlı AB tarafından finanse edilen proje çerçevesinde hazırlanmıştır. AB TACSO 3, AB Sivil Toplum Aracı (CSF) programı kapsamında finanse edilmektedir ve ana hedefi, sivil toplum kuruluşlarının (STK’lar) demokratik süreçlerde aktif olarak yer alma kapasitesini güçlendirmek ve sivil toplum ve çoğulcu medya için elverişli bir ortamın gelişimini teşvik etmektir. Proje, IPA Yararlanıcılarını, yani Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova, Karadağ, Kuzey Makedonya, Sırbistan ve Türkiye’yi hedeflemektedir. Üçüncü aşamasında TACSO 3 projesi özellikle bölgesel bir yaklaşımın her bir IPA Yararlanıcısında sivil toplum üzerinde daha güçlü bir etki sağladığı faaliyetlere odaklanmaktadır.

AB TACSO 3 projesinin ayrılmaz bir parçası, Genişleme Ülkelerinde 2014-2020 AB Sivil Toplum Desteğine Yönelik AB Kılavuz İlkelerinin (Rehber) geliştirilmesi ve izlenmesi sürecine destek verilmesidir. Kılavuz İlkeler üç ana alanı kapsamaktadır: 1) sivil toplumun gelişimi için elverişli ortam; 2) STK’lar ve hükümet arasındaki değişen ilişkiler ve 3) STK’ların kapasiteleri. Bu amaçla, AB TACSO 3, Kılavuz İlkelerin üç ana alanında sivil toplumun durumuna ilişkin yıllık değerlendirmeler yapar.

Devam eden COVID-19 pandemileri nedeniyle 2020 yılı, olanak sağlayan ortam ve STK’ların çalışmalarının odak noktası açısından birçok beklenmedik gelişmeye sahne oldu. Bu nedenle, mevcut Rapor, COVID-19 pandemisinin elverişli ortam (sivil alan), kapasiteler ve STK’ların çalışmak zorunda olduğu değişen koşullara karşı dayanıklılık üzerindeki etkilerine özel olarak odak-

landı. Ayrıca araştırma, 2014-2020 Kılavuz İlkeleri'nin genel döneminde STK'ların olanaklı veya elverişli ortamının ve gelişiminin gelişimini değerlendirmeye çalıştı.

Masaüstü araştırma, STK'larla anket, odak grupları ve paydaşlarla görüşmeler ve hem IPA Yararlanıcısına özgü gelişmelerin analizini hem de bölgesel eğilimleri tasvir eden kapsamlı veri toplamayı gerçekleştirmek için EU TACSO 3, Balkan Sivil Toplum Geliştirme Ağı (BCSDN) ile birlikte çalıştı. Araştırma takımı. Araştırma ekibi, araştırmayı 2014-2019 dönemi için gerçekleştirilen ve daha fazla bilginin bu raporun Ek 2'sinde mevcut olduğu önceki değerlendirmede geliştirilen ve pilot uygulaması yapılan değerlendirme yaklaşımı ve metodolojisine dayalı olarak yürütmüştür.

Değerlendirmenin ilk aşamasına 880 muhatap katılmıştır. Ağustos ve Eylül 2021'de, değerlendirme bulgularını ve tavsiyelerini sunmak ve ana bulgular ve tavsiyeler hakkında geniş bir tartışmayı mümkün kılmak için bir başka istişare ve doğrulama katmanı düzenlendi. Ayrıca, yedi IPA Yararlanıcısı istişare ve doğrulama toplantısının amacı, bulguları belirli bağlamlarda ele almak için atılabilecek ana adımlar konusunda paydaşlar arasında fikir birliği oluşturmak için alan sağlamaktır. 30 Ağustos ve 10 Eylül 2020 tarihleri arasında gerçekleştirilen toplantılara, başta STK'lar olmak üzere, kamu kurumları ve yedi IPA Yararlanıcısının tümünden 280 katılımcı katıldı.

Raporun ana odak noktası, Kılavuz İlke hedefleri ve göstergelerine göre değerlendirilen yedi IPA Yararlanıcısında sivil toplumun durumuna ilişkin bölgesel genel bakıştır. Ayrıca Rapor, bölgedeki STK'lar hakkında mevcut en son temel verileri sunmaktadır. Rapor ayrıca, 2018-2019 dönemi için yapılan önceki değerlendirmeden bu yana geçen dönemdeki işlerin ayrıntılı, ancak özlü bir durumunu ve gelişmeleri veren her bir IPA Yararlanıcısı için kısa kısa genel bakışlar içermektedir. Ekler, Kılavuz İlkelerin belirli alanlarında somut veriler ve bilgilerle ilgilenen herkes için yararlı olabileceğini umduğumuz, analiz için toplanan ve kullanılan araştırma metodolojisinin ayrıntılarını ve veri setini içerir.

Özellikle Nisan ve Haziran 2021 arasında gerçekleştirilen veri toplamanın zaman kısıtlayıcı koşulları ve uygulanan COVID-19 pandemisi sınırlamaları göz önüne alındığında, araştırma ekibi çalışmasından gurur duyuyoruz. Ayrıca, değerlendirmenin uygulanmasına yardımcı oldukları için ilgili IPA Yararlanıcılarındaki DG NEAR'a, AB Delegasyonlarına ve Ulusal Kaynak Merkezlerine, verilerini cömertçe paylaşan kuruluşlara ve bağışçılara, teşekkürlerimizi sunuyoruz.

AB TACSO 3 adına
Tanja Hafner Ademi
Takım Lideri

Turkey

On paper, **freedom of association** is secured within the constitutional framework (Art. 33), that is in line with international standards. Yet, the use of this freedom has become increasingly problematic due to the recent legal changes. Two major changes were pointed out consistently during the data gathering: disclosure of CSO members' information²⁰⁶ and the Law on Preventing Financing of Proliferation of Weapons of Mass Destruction²⁰⁷. Henceforth, associations are now obliged to disclose to public authorities the personal information (i.e. names, surnames, ID Numbers, professions, and date of birth) of their existing members and of those whose membership is admitted and terminated. With the fear of being accused of associating with an organization that can be later targeted by public authorities, citizens have been reluctant to join CSOs. The number of association members is believed to have decreased because of this growing reluctance of the use de jure granted freedom of association, but this cannot be officially verified, as association membership data is no longer publicly available. The other legal amendment introduced with aim of fighting against the financing of terrorism represents another bottleneck for CSOs. The new Law paves the way for permanent audits, high fines and ultimately the direct intervention of the government in the operation of CSOs aimed specifically at foreign-funded CSOs. Namely, the Law envisaged COVID-19 was the main contributor to this, since CSOs had to halt most of their activities. Finally, the COVID-19 pandemic was another factor that represented a burden for civil society, as all their activities were suspended by a governmental decree.

The pandemic was also instrumental to de facto restrict the use of the constitutionally granted **freedom of assembly** (Art. 34) that has been chronically marked by significant restrictions through secondary legislation. The Law on Meetings and Demonstrations (No. 2911), with its significant limitations as a legacy of the military junta such as the obligation for prior permission and vague pretexts for bans (citing arguments referring to the public order, public morality and anti-terrorism), is still in effect.

Türkiye (Sayfa 76-79)

Kayıtlara göre, örgütlenme özgürlüğü anayasa çerçevesinde güvenceye alınmıştır (Madde 33) ve bu uluslararası standartlara uygundur. Ancak son yapılan hukuki değişikliklerden ötürü bu özgürlüğün kullanılması giderek sorunlu hale gelmiştir. Veri toplama süresinde iki önemli değişiklik ortaya çıkmıştır: STK üyelerinin bilgilerinin açıklanması ve Kitlesel İmha Silahlarının Çoğalmasının Finansmanının Önlenmesi Yasası. Dolayısıyla, dernekler artık mevcut üyelerinin ve üyeliği kabul edilen ve üyeliğine son verilen kişilerin kişisel bilgilerini (yani, isimler, soyadlar, kimlik numaraları, meslekleri ve doğum tarihleri) resmi makamlara bildirmek zorundadır. Sonradan resmi makamların hedefi olabilecek bir örgütle ilişkili olmakla suçlanabilme korkusuyla vatandaşlar STK'lara katılmaya çekinmektedir. Dernek üyelerinin sayısının, hukukun tanıdığı örgütlenme özgürlüğünü kullanmaktan kaçınmalar nedeniyle azaldığı sanılmaktadır, ancak bu resmi olarak doğrulanamıyor, çünkü dernek üye verileri artık kamuoyuna açıklanmıyor. Terörizmin finanse edilmesiyle mücadele amacıyla yapılan başka bir hukuki değişiklik STK'lar için farklı bir darboğaz oluşturmaktadır. Yeni Yasa sürekli denetleme yaparak, yüksek para cezaları yükleyerek, sonuç olarak özellikle yabancı fonlardan yararlanan STK'ları hedef almak suretiyle, STK'ların çalışmalarına hükümetin doğrudan müdahalesinin önünü açmaktadır. Şöyle ki, Yasa

COVID-19'un buna büyük katkısı olduğunu öngörmüştür, zira STK'lar etkinliklerinin çoğunu durdurmak zorunda kalmıştır. Son olarak COVID-19 pandemisi sivil topluma yük olan başka bir faktördür, bütün faaliyetleri bir hükümet kararnamesiyle askıya alınmıştır.

Pandemi ayrıca, ikincil yasal düzenlemelerle sürekli getirilen önemli kısıtlamalarla anayasanın tanıdığı toplantı özgürlüğünün (34) kullanılmasının kısıtlanması için de facto bir araç oldu. Askeri darbenin mirası olan, önceden izin alma zorunluluğu ve muğlak yasaklama gerekçeleri getiren Toplantı ve Gösteri Yasası (2911) (kamu düzeni, halkın huzuru ve terörizmle mücadele gibi), halen yürürlüktedir.

Pandemi de halk sağlığı gerekçesiyle toplantı özgürlüğünü kısıtlamak için başka bir neden olarak kullanılmıştır, oysa Halk Sağlığı Yasası'nda böyle bir kısıtlama gerekçesi yoktur. Resmi makamlar belirli protesto mekanlarında ve belirli protestolar için, siyasi açıdan önem taşıyan belirli günler ya da etkinlikler için insanların bir araya gelmesini yasaklamıştır, oysa Hükümet yandaş olan ya da destekleyen toplantılar herhangi bir engelle karşılaşmadan yapılabilmektedir. Barışçı toplanma özgürlüklerini kullanmakta ısrar eden protestocular yetkililerin şiddetli müdahalesi ile karşılaşmış, gözaltına alınmış ve tutuklanmış, ya da sosyal mesafe veya maske takma kuralları ile ihlal etmekten idari para cezasına çarptırılmışlardır.

Anayasa (Madde 26) ifade özgürlüğünü tanımlamaktadır. Ancak bu, ikincil yasal düzenlemelerle ve fiili uygulamalarla engellenmiştir, bu nedenle Freedom House'e göre Türkiye 2018'den beri 'özgür değil' diye nitelenmektedir. Benzer biçimde Sınır Tanımayan Gazeteciler Basın Özgürlüğü Endeksine göre, Türkiye 2020'de dünyadaki 180 ülke arasında 154'üncü sırada yer almıştır. Bir yıl içinde 23 gazeteci, terör örgütlerinin propagandasını yapmak suçlamasıyla toplam 103 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır; gazeteler toplam 279 gün kamu ilanlarından mahrum edilmiş ve/veya ağır para cezaları almışlardır. Sadece gazeteciler değil aynı zamanda birçok sivil toplum aktörü, entellektüel ve gazeteci de düşüncelerini açıklamaktan ötürü mahkûmiyet cezaları almıştır. Osman Kavala ve Selahattin Demirtaş gibi toplumsal figürler Anayasa Mahkemesinin ve/veya Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin bağlayıcı kararlarına rağmen halen hapidedir. Siyasi muhalefetin başka bir toplumsal figürü milletvekili Ömer Faruk Gergerlioğlu da sosyal medyada bir tweet mesajını paylaşmak nedeniyle hapse atılmıştır. Resmi makamlarının ve güvenlik güçlerinin İstanbul Üniversitesi dışından bir başkanın atanmasını protesto eden başka üniversite öğrencilerine ve öğretim üyelerine karşı gösterdiği tepki hükümetin ifade özgürlüğünün barışçı kullanımı anlayışını göstermektedir.

2020'de ayrıca STK'larda insan kaynakları kaybı yaşanmıştır, derneklerde işe alınan eleman sayısı 2019'dan 2020'ye kadar 90,073'den 78075'e inmiştir (%13), bunların çoğunluğu halen tam zamanlı istihdam edilmektedir. Pandemi bu düşüşteki ana faktör olarak görülebilir, zira STK'ların bütün faaliyetleri kısıtlama ve kapanmalardan dolayı yasaklanmıştı. Gönüllülerin çalışmalarının azalması daha dikkat çekicidir, derneklerin sunduğu kurumsal beyannamelere dayanarak veri açıklayan Genel Müdürlüğün resmi verilerine göre 2019'dan 2020'ye kadar 44,352'den 35,968'e inerek yaklaşık %20 azalmıştır. 11'inci Ulusal Kalkınma Planı'nda sivil toplum ve gönüllülüğü güçlendirme yönündeki kapsamlı düzenlemelerde açıkça belirtilen amaca rağmen, STK'larda gönül-

lü çalışma hakkında halen herhangi bir hukuki esas olmadığı halde bu verilen resmi bir raporda yer alması ilginçtir.

STK'ların finansal durumu bir önceki yıla kıyasla ciddi olarak kötüleşmiştir. Bunun ana sebebi COVID-19'dur, zira STK'lar faaliyetlerin çoğunu durdurmak zorunda kalmıştır. STK'ların bağış topladığı toplantılar ve etkinlikler tamamen yasaklanmıştır. Zaten kişilerin ve kurumların STK'lara bağış yapması için çok sınırlı teşvik vardı. Daha kötüsü, pandemiyle birlikte ekonomik koşulların genel olarak kötüleşmesi yüzünden üyelik aidatlarının ve bağışların toplanmasının zorlaşmasıydı. Ayrıca hükümet bağış yapmaya yeni kısıtlamalar getirdi, üyelik aidatı ve bireysel bağışlar dışında tüm diğer bağışlar için (örneğin STK merkezlerinde bağış toplama, gelir getiren faaliyetler, bağış kampanyaları vs) yurtdışından gelmemesi ve Yardım Toplama Yasası uyarınca önceden izin alınması şartı getirildi. Örneğin bir STK'nın sosyal medyada bağış çağırısı yapması izinsiz bağış toplama sayılmakta (örneğin yardım toplama) ve sonuç olarak ciddi idari para cezalarına tabi olmaktadır.

Dahası, yeni yasal düzenleme kitlesel imha silahlarının finansmanının önlenmesi hakkında yeni yasal düzenlemeyle yabancı fonlar alan STK'ların denetlenmesi suretiyle, STK'ların finansal kurallarının niteliği daha da kötüleşmiş gibi görünüyor, bu durumda hükümet tarafından kayyım tayin edilebilecek ya da paralara el konabilecektir. Yabancı fon alan STK'lar yabancıların etkileri ve terörist eylemler için araçsallaştırılabilecek olağan şüpheliler haline gelmiştir. Yeni yasal düzenleme ile birlikte, bu tür STK'lar hakkında bir soruşturma dalgası başlatılmış, ancak bu Raporun yazıldığı tarihte sonuçlanmamıştır. Osman Kavala'nın kurucusu olduğu özel bir girişim olan, kültür alanında STK'ların ve projelerin en önemli destekçilerinden biri olan Anadolu Kültür davası bunu ortaya koymaktadır. Benzer bir soruşturma ve kovuşturmanın ardından Ticaret Bakanlığı şirketin kâr amacı gütmeyen statüsü ve işleyişine ilişkin olarak kuruluşa karşı bir dava açtı. Özel bir girişim hakkında bu gerekçelerle dava açılması ilk kez görülmüştür. Dolayısıyla sadece STK'lar değil, kurucuları da bu yoğun kısıtlama ve baskılara maruz kalmaktadır.

Finansal imkanlar ve fırsatlar önemli ölçüde zayıflarken, STK'ların kamusal kaynakları çok sınırlı ve şeffaf olmaktan uzak kalmıştır. Desteklenecek kuruluşların ve projelerin seçim kriterleri halen muğlak olup keyfi kararlar verilmesine imkan sağlamaktadır. Fon sağlanan projeler incelendiğinde, hak temelli, genel olarak hükümeti eleştirenlerin nadiren destek alabildiği görülmektedir. Tek tip, standardize, şeffaf ve bağlayıcı bir devlet desteği için gereken net bir prosedür ve uygulanabilir bir yasal düzenleme getirecek, yerel yönetimler merkezi devlet kurumları tarafından uygulanacak devlet desteğinin temini ve dağıtımına ilişkin ulusal bir strateji hâlâ yoktur.

STK'lar ve kamu kurumları arasında işbirliği ve ortak çalışma esaslarına gelirse, halka danışma süreçlerinin sayısı ve kapsamı hâlâ anlamlı ve teşvik edici olmaktan çok uzaktır. Kalkınma Planı ve Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programlarının katılımcılık mekanizmalarını geliştirme ihtiyacını kabul etmesine ve vurgulamasına karşın, 2020'ye kadar önemli bir adım atılmamıştır. Sivil Toplumla İlişkiler Direktörlüğü, "davetli" STK'lardan seçilmiş bir grup temsilci ile birlikte yaptığı birçok toplantı ve atölye çalışması esnasında STK'ların hukuksal çerçevesinin ve kurumsal kapasitesinin geliştirilmesi için bir proje yürütmüştür. Genel Direktörlükle birlikte tanıtılan Yüksek

Danışma Kurulu ilk toplantısını gönüllülük konusunda Kasım 2020’de yapmıştır. Ancak, STK temsilcileri açık bir çağrıyla değil direkt olarak davet edilmiştir. Ortak çalışmadan yoksun bu ortamın tek istisnası yerel yönetimler olabilir, çünkü çeşitli katılımcı planlama ve politika belirleme pratiklerin sunulduğu ve deneyimlendiği birçok belediye vardır.

STK’lar ortamındaki bütün bu olumsuz gelişmelerin sonucu olarak, STK’ların sayısı, en azından resmi olarak, 2020’den 2021’e kadar biraz azalarak 124,778’den 122,259’a inmiştir, bununla birlikte mevcut kuruluşların yaklaşık üçte biri, bir meslek ya da toplulukla grup içi dayanışma amacını taşıyor gibi görünmektedir. Marmara Bölgesi (daha çok İstanbul’da yoğunlaşan) coğrafi olarak Türkiye’de yerleşik bütün STK’ların üçte birinden fazlasını teşkil eder. STK’lar hakkında daha fazla bilgi bulunmadığı için ortamın STK üyelerinin sayısı üzerindeki etkisini hesaplamak mümkün değildir. Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü STK üyelerine ilişkin resmi istatistikleri artık yayınlamamaktadır. Bu durum muhtemelen üyelerin bilgilerini açıklama zorunluluğundan sonra sayıların azalmasından ötürüdür.

STK’ların iç yönetim yapıları, belirlenmiş yapılara ya da mekanizmalara dayanarak işlemekten halen çok uzaktır. Bunlar hâlâ ağırlıklı olarak gayriresmi ilişkilere ve bir kereye mahsus kararlara bağlıdır, dolayısıyla önemli ölçüde bir avuç üyenin ya da çalışanın kişisel çabalarına, inisiyatiflerine ve projelerine dayanmaktadır. STK’lara katılmaya karşı gösterilen bu kalıcı gönüllsüzlük, aynı zamanda kötüleşen ekonomik şartlardan dolayı insan kaynaklarının zayıflaması, kurumsallaşma süreçlerinin zor ve açıkça gereksiz olmasına yol açmaktadır. Sadece daha büyük boyutta STK’lar ve uluslararası bağışçılarla işbirliği yapanlar kurumsallaşma süreçlerini ve çabalarını sürdürüyor gibi görünüyor. Mevzuat koşulları yavaş yavaş onların örgütsel kültürlerine yerleşiyor. Benzer biçimde STK’ların davranış kodlarının gelişiminde bir artış oldu. STK’ların kurumsal zayıflığı, nadiren gerçekleştirilen izleme ve değerlendirme uygulamalarında da gözlemlenebilmektedir. Devlet kurumlarının sıkı parasal denetimleri ve gayriresmi kaynakların kaçınılmaz kullanımı nedeniyle örgütler mali raporlarını paylaşmaktan kaçınmaktadır. Resmi makamlara verilen zorunlu yıllık raporlar hariç izleme ve değerlendirme raporları sadece bağışçıların talebi üzerine hazırlanabilmektedir.

STK’ların faaliyetlerinin ve raporlarının iletilmesinde halen ana kanal sosyal medyadır. Veri toplama sonucunda iyi örgütlenmiş, büyük çaplı organizasyonlar hariç STK’ların kamu kurumlarına sunmak zorunda oldukları yıllık faaliyet raporu ve bağışçılarının istedikleri proje raporları dışında faaliyet raporu yayınlamadıkları ortaya çıkmıştır. Faaliyetlerini Facebook, Instagram ya da Twitter hesaplarından ya da internet sitelerinden paylaşıyorlar. Birçok STK insan kaynakları eksikliğinden dolayı iletişim kanallarını yönetemedikleri için bu bile zor hale gelmiştir. Örgütün sosyal medya hesabından ya da kendi özel hesabından örgütün etkinliklerini paylaşan ya örgütün başkanı, ya da yöneticileri olmaktadır. Hak temelli örgütlerin eskiden geleneksel olarak faaliyetlerini duruşlarını ve gözlemlerini paylaştıkları halka açık toplantılar ya da basın açıklamaları pandemi koşulları ve ilgili kısıtlamalar yüzünden zorlaştı.

STK’ların yeterli insan kaynağı ve teknik kaynak bulunmaması yüzünden zaten zor olan stratejik yönetimleri, CSO’ların finansal sürdürülebilirliğinin zayıflamasıyla birlikte daha sorunlu hale

geldi. Ayrıca, sürekli değişen mevzuat, artan sosyo-politik gerilim ve kutuplaşma, pandeminin ağır yükü arasında sıkışıp kalan ülkenin şu andaki konjonktürü, STK'ların uzun vadeli stratejiler geliştirmesini önler gibi görünmektedir. Mülakatlara ve odak gruplara katılanlar, sürekli olarak STK'ların uzun vadeli bir vizyonları olmaksızın şu andaki şartlarda yapabildikleri tek şeyin tepkisel ve tek seferlik politikalarla hayatta kalmaya çalıştıklarını belirtmektedirler.

Saha çalışması ve anket yapma zorlukları da STK'ların kanıta-dayalı savunma kapasitelerini zayıflatmıştır. Erişilebilir resmi bilgilerin azlığı ve zor güvenilir olması STK'ların somut verilere dayanarak argüman geliştirmelerine başka bir engel teşkil etmektedir. Son olarak resmi makamlar kendi politikaları ve uygulamaları açısından kritik olan bulgulara karşı, bu argümanlar bilimsel verilere doğrulanmış olsa bile sert tepki göstermişlerdir.

Pandeminin hem fiziksel hem de ekonomik etkileri STK'ları faaliyetlerini ve kaynaklarını yenisinden gözden geçirerek COVID-19'un beklenmedik ağır yükünün üstesinden gelmek için kısa vadeli ve bir seferlik çözümler geliştirmeye zorladıkça, kaynak temini açısından STK'ların stratejik planlara uymaları oldukça zorlaşmıştır. Pandemi şartları yüzünden ayrıca, konser, yemek, piknik vs. gibi gelir elde edilen sosyal etkinlikleri gerçekleştirmek tamamen imkansız hale gelince STK'ların gelir temini tabanı daralmıştır. Resmi makamların bağışları denetlemesi artarken, bunun üzerine ekonomik zorlanmalar eklenmiş ve STK'ların gelir kapasiteleri daralmıştır. Dahası, devam etmekte olan faaliyetleri ve fonlanan projeleri imkansız hale geldiği için cari giderlerinin bazılarını karşılama olanaklarından da yoksun kalmışlardır.

Bu arada, Türkiye hükümetinin Kadına Karşı Şiddeti ve Aile içi Şiddeti Önleme ve Mücadele Etme amaçlı İstanbul Sözleşmesinden çekilmesinin vurgulanması da önemlidir. Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili bütün örgütlerde yoğun bir tepki yaratmış, politika yapmakta etkisizlik duygusu oluşturmuştur, bu da bu alanda yürütülen sivil toplum çabalarına zarar verebilecektir. LGBTİ bireylere ve örgütlere, bunların simgelerine (örneğin gökkuşağı bayrağı) karşı siyasi düşmanlık daha yoğunlaşmıştır. Kısacası şu anda hükümetin cinsiyet ayrımcı eğilimi dikkate alındığında, STK'lar hükümet politikalarını destekleme değil direnme konumundadır.

<https://tacso.eu/just-out-civil-society-assessment-report-for-2020/>

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği

<https://jliflc.com/resources/the-beirut-declaration-and-its-18-commitments-on-faith-for-rights/>

<http://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FaithForRights.aspx>

Beyrut Deklarasyonu

Beyrut Bildirgesi, -ister deist, ister deist olmayan, ateist veya diğer- tüm inananların el ve gönül birliği içinde, “İnanç”lar ve “Haklar” için daha etkili destekler verebileceğini ve böylece inançları da, hakları da geliştirebileceklerini var saymaktadır. Dinlerin veya inançların bireysel ve toplumsal ifadeleri, insan haklarının korunduğu ortamlarda gelişir. Benzer şekilde, insan hakları da, dinlerin veya inançların sağladığı köklü etik ve manevi temellerden yararlanabilir.

Beyrut Deklarasyonu, teolojik ve doktrinel ayrımlara odaklanmak yerine, tüm insanların onuru ve eşitlikçi değerleri korumak için tüm dinler ve inançlar arasında ortak bir zemin belirlenmesini desteklemektedir. Herkese açık, ortak eylem odaklı bir platform temelinde uyumlu, barışçıl ve saygılı toplumları geliştirmek amacıyla dünyanın tüm bölgelerindeki insanlara ulaşır.

“Haklara Yönelik İnancın” 18 Taahhüdü

“Haklara Yönelik İnançlar” konulu Beyrut Deklarasyonu (F4R) – Türkçe

“Haklara Yönelik İnanç” konulu Beyrut Deklarasyonu (F4R)

“Dünyadaki ruhlar kadar Tanrı’ya giden yol vardır.” (Rumi)

Biz, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği’nin (OHCHR)2 başlattığı bir dizi toplantı neticesinde 28-29 Mart 2017 tarihlerinde Beyrut’ta bir araya gelen, insan hakları alanında çalışan inanç temelli ve sivil toplum aktörleri olarak, karşılıklı din ve inanışlarımızın, tüm insanlığın haysiyeti ve eşit değerini savunmak gibi ortak bir taahhüdü paylaştığı yönündeki derin kanaatimizi ifade ediyoruz. Dolayısıyla, ortak insani değerler ve eşit haysiyet, kültürlerimizin ortak kökenleridir. İnanç ve haklar, birbirlerini karşılıklı olarak güçlendiren alanlar olmalıdır. Dinlerin veya inançların bireysel ve topluluk düzeyinde ifadesi, tüm bireylerin eşit değeri temelinde insan haklarının korunduğu ortamlarda gelişip zenginleşir. Benzer şekilde, insan hakları, dinlerin veya inançların sağladığı derinlere yerleşmiş etik ve ruhani temellerden faydalanabilir.

İşbu “Haklara Yönelik İnanç” deklarasyonu, ilgili tüm tarafların üzerinde anlaştığı ve hedeflerini paylaşan tüm aktörlere açık olacak şekilde ortak bir eylem odaklı platform temelinde, saygılı, barışçıl ve birbirine bağlı toplumları güçlendirmek amacıyla, dünyanın tüm bölgelerinden farklı din ve inançlara mensup kişilere erişmektedir. Kurucu öncülü Rabat Eylem Planı’nda olduğu gibi, Haklara Yönelik İnanç deklarasyonumuzun da dünyanın tüm halklarını temsil eden Birleşmiş Milletler’in çatısı altında ve onun desteğiyle tasarlanıp yürütülmesine ve Özel Raportörler ve Antlaşma Kurumu üyeleri gibi BM’nin insan hakları mekanizmalarıyla zenginleştirilmesine önem vermekteyiz.

2012 Rabat Eylem Planı, dini liderlerin üç spesifik temel sorumluluğunu açıkça ortaya koymaktadır:

(a) Dini liderler, ayrımcılığa, düşmanlığa veya şiddete teşvik edebilecek ifadeler veya hoşgörüsüzlük mesajları kullanmaktan sakınmalıdır;

(b) Aynı şekilde, dini liderlerin hoşgörüsüzlük, ayrımcı klişeler ve nefret söylemi vakaları karşısında düşüncelerini hızlı ve kararlı bir şekilde ifade etmede kritik bir rolü de bulunmaktadır;

(c) Dini liderler, şiddetin, nefrete teşvik karşısında bir yanıt olarak hiçbir zaman hoş görülme-yeceği noktasında net bir tavır sergilemelidirler (örneğin, şiddetin bahanesi olarak, daha önce yapılan bir provokasyon gösterilemez).

Rabat Eylem Planı'nın yukarıda sözü edilen ve devletler tarafından olumlu ve sürekli olarak başvurulmuş üç temel sorumluluğuna somut bir etki kazandırmak için, "Haklara Yönelik İnancın" 18 taahhüdüne dair aşağıdaki çizelgeyi ve her birine karşılık gelen "devam niteliğindeki eylemleri" hazırladık:

1. En temel sorumluluğumuz, herkesin serbest seçimde bulunma hakkını, ve özellikle de herkesin düşünce, vicdan, din veya inanış özgürlüğünü savunmak ve onlar adına harekete geçmektir. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin kimsenin düşünce ve vicdan özgürlüğü veya kendi tercihi olan bir dini kabul etme veya inanca sahip olma özgürlüğü üzerinde herhangi bir kısıtlamaya izin vermeyen 18.maddesi dahil olmak üzere, evrensel normlara ve standartlara olan bağlılığımızı taahhüt ederiz. Evrensel normlar tarafından koşulsuz şekilde korunan bu özgürlükler, dini öğretilere göre kutsal ve kişinin elinden alınamayan haklardır.

- "Dinde zorlama yoktur" (Kuran 2:236);
- "Gerçek sizin Rabbinizden; öyleyse, inanmak isteyen de, inanmamak isteyen de bırakın" (Kuran 18:29);
- "Fakat Rab'be hizmet etmeniz sizin için arzu edilmiyorsa, o halde, o gün kendinize kimi hizmet edeceğiniz seçin ..." (Yeşu 24:15)
- "Hiç kimse başkasını zorlamamalı; hiç kimse başka kimseyi kullanmamalı. Herkes, her birey, mutluluk ve kendini gerçekleştirmeyi aramak için devredilemez doğum hakkına sahiptir. Sevgi ve ikna toplumsal bağlılığın tek yasasıdır" (Guru Granth Sahib, s.74)
- "Vicdan özgürlüğü, düşünce özgürlüğü ve konuşma hakkı hakim olduğunda, yani her insan kendi idealleşmesine göre kendi inançlarını ifade edebiliyorsa gelişme ve büyüme kaçınılmazdır." ('Abdu'l-Bahá)
- "İnsanlar, birbirlerine hoşgörü, dikkat ve merhamet ile kendilerine davranmak istedikleri şekilde davranmayı amaçlamalıdır." (Altın Kuralı)

2. "Haklara Yönelik İnanç" konusundaki işbu deklarasyonu, müminlere (teist olsun ya da olmasın, ateistler veya diğerleri) yönelik ortak bir asgari standart olarak görüyor; din veya inanç yorumlarının insan yapımı yasaların sağladığı insan onurunun korunması düzeyine bir katkı yapması gerektiği yönündeki inancımızı temel alıyoruz.

3. Dinler insanların yorumlarına açık oldukları için, dini metinlerin anlaşılması konusundaki yapıcı angajmanı teşvik etmeyi taahhüt ediyoruz. Sonuç itibarıyla, dini meselelere dair eleştirel düşünce ve tartışmalar, sadece hoşgörüyle karşılanmamalı, aynı zamanda sürekli olarak değişen zorluklarla karşılaşan ve giderek çok-kültürlü ve çok-dinli hale gelen toplumlardan oluşan küreselleşmiş bir dünyada açık fikirli dini yorumlar için bir ihtiyaç olarak teşvik edilmelidir.

4. Dinin veya inanışın tüm alanlarında ve ifadelerinde eşit muameleyi destekleyip teşvik etmeyi ve her türlü ayrımcı uygulama biçimini geçersiz kılmayı taahhüt ediyoruz. Herhangi bir birey veya gruba karşı ayrımcılık yapmak üzere "Devlet dini" kavramının kullanılmasının önüne

geçmeye söz veriyoruz ve bu tür bir yorumun, insanlığın birliği ve insanoğlunun eşit itibarına aykırı düştüğünü düşünüyoruz. Benzer şekilde, “dogmatik sekülarizmin” kullanılması suretiyle, uygulamada din veya inanç çoğulculuğunun alanının daraltılmasını önlemeyi taahhüt ediyoruz.

- “O zaman Peter konuşmaya başladı: ‘Şimdi, Tanrı’nın teveccüh göstermediğinin ne kadar doğru olduğunu fark ettim.’ (Elçilerin İşleri 10:34)

5. “Haklara Yönelik İnanç” deklarasyonunun uygulanmasında ayrımcılığın önlenmesi ve cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını taahhüt ediyoruz. Özellikle de, kendi uzmanlık alanlarımız dahilinde, cinsiyet eşitsizliğini ve zararlı klişeleri kalıcılaştıran veya hatta cinsiyet-temelli şiddete göz yuman dini anlayışlarımız ve yorumlarımızı gözden geçirmeye söz veriyoruz. Herkes için adalet ve herkese eşit değer atfedilmesini sağlamayı ve kadın sünneti, çocuk yaşta ve/veya zorla evlilikler ve namus adına işlenen cinayetler gibi zararlı uygulamalar dahil olmak üzere kadınların, kız ve erkek çocukların hiçbir ayrımcılık ve şiddete maruz kalmama hakkını doğrulamayı taahhüt ediyoruz.

- “Bir erkek karısına, kendisine saygıdan daha çok saygı duymalı ve kendisini sevdiği kadar onu sevmeli.” (Talmud, Yebamot, 62, b)

- “Asla, aranızdaki herhangi birinin işini, erkek ya da dişi olsun kaybetmeye izin vermeyeceğim; Çünkü birbirinizdendir” (Kuran 3, 195)

- “Ey insanlık, gerçekten Biz sizi erkek ve dişi olarak yarattık ve birbirinizi tanıyabilmek için sizi insanlar ve kabileler yaptık” (Kuran 49:13)

- “Tanrı onun görüntüne göre erkek ve kadını yarattı. Onları yarattı. “(Yaratılış 1, 27)

- “Aranızda en iyisi eşine en iyi davranandır” (Hadis)

- “Yaşam için bir arkadaş ve bir eş olan bir kadın. Irkı devam ettiren kadın. Kendisinden en büyük doğdu, ona kötü nasıl düşünebiliriz? Bir kadından bir kadın doğar: hiçbir bir kadın olmadan var olabilir mi? “ (Guru Granth Sahib, sayfa 473)

- “İnsanlık dünyası iki kanadın sahibidir - erkek ve kadın. Bu iki kanadın gücü eşdeğer olmadığı sürece kuş uçmaz. Kadın erkeğin aynı derecesine ulaşana kadar, aynı faaliyet alanına girene kadar, insanlık için olağanüstü ulaşma anlaşılır olamaz “(‘Abdu’l-Bahá)

- “Kapasite geliştirme konusundaki kapsamlı, bütüncül ve etkili bir yaklaşım, geleneksel ve dini liderler gibi etkili liderleri meşgul etmeyi amaçlamalıdır [...]” (Kadınlara Karşı Ayrımcılığı Önlemesi Komitesi’nin 31 numaralı Ortak genel öneri / zararlı uygulamalarla ilgili Çocuk Hakları Komitesi’nin 18 numaralı genel yorum, CEDAW / C / GC / 31-CRC / C / GC / 18, paragraf 70)

6. Kendi karşılıklı eylem alanlarımız dahilinde, azınlık gruplarına ait olan herkesin haklarını desteklemeye ve onların din veya inanç özgürlüğünü ve tüm müminler arasında asgari bir dayanışma standardı olarak uluslararası insan hakları hukukunda kabul edildiği şekliyle kültürel, dini, sosyal, ekonomik ve kamusal yaşantıya eşit ve etkin şekilde katılma haklarını savunmaya söz veriyoruz.

7. Mezalime yol açanlar da dahil olmak üzere şiddet, ayrımcılık veya düşmanlığı körükleyen her türlü nefret savunuculuğunu açıkça ifşa etmeyi taahhüt ediyoruz. Özellikle din veya inanç adına işlendiğinde, bu tür savunuculuğu reddetmek gibi doğrudan bir sorumluluğa sahip bulunmaktayız.

- “Yargıya zarar verenleri adaletle ve şefkatle.” (Konfüçyüs)
- “Sana tiksinti veren şeyi başkasına yapma.” (Talmud, Shabat, 31, a)
- “İnsanlar onları duyacak. Onlardan iyi ya da kötü için etkilenmek için söylediklerimiz ne olursa olsun, dikkatle seçilmelidir” (Buda)

- “Kendini kontrol ederek ve dharma’yı (doğru davranma) ana odak haline getirerek, başkalarına kendinize davrandığınız gibi davranın.” (Mahābhārata)

- “Kinden gelerek intikam alma. Komşunu kendin gibi sev.” (Levililer 19:18)
- “İnsanların size nasıl davranmasını istiyorsanız, siz de onlara öyle davranın. Çünkü Kutsal Yasa’nın ve peygamberlerin söylediği budur.” (Matta 7:12).

- “Sana atfedemeyeceklerini hiç kimseye atfetme ve söyleme.” (Bahá’u’lláh)

8. Dolayısıyla, her birimiz kendi alanlarımızda, resmi kurumlar veya bağımsız bireyler tarafından ileri sürülüp sürülmemelerinden bağımsız olarak, evrensel insan hakları normları ve standartlarıyla açıkça çakışan yorumları, saptamaları veya diğer dini görüşleri denetlemek için politikalar ve metodolojiler geliştirme taahhüdünde bulunuyoruz. Amacımız, bu sorumluluğu, sadece kendi karşılıklı uzmanlık alanlarımızda iç gözlemsel bir şekilde, diğerlerinin inanç veya görüşlerini yargılamaksızın disiplinli ve nesnel bir bakış açısıyla üstlenmektir.

- “Yargılama” ya da siz de yargılanacaksınız. Çünkü başkalarını yargılamak gibi aynı yolla yargılanırsınız ve kullandığınız ölçü ile ölçülürsünüz. (İncil, Matta 7: 1-2)

- “Kalbini varlıklar için merhamete yerleştirin , onlar için şefkate da iyiliğe de ... çünkü onlar iki türden ya din içinde kardeşin ya da yaratılıştan senin gibi ... Bu yüzden, Allah’ın affını sana uzatmasını istersen ona senin affını uzat “- (Halife Ali’den Mısır Valisi Malik Ashtar’a Mektup)

- “Tanrı’nın dininin temel amacı insanlık arasında birlik oluşturmaktır. İlahi Tabirler, dostluk ve sevginin araçlarının kurucularıydı. Dünyada anlaşmazlık, çekişme ve nefret yaratmaya gelmediler. Tanrı’nın dini sevginin kaynağıdır, ancak düşmanlığın ve kan dökülmesinin kaynağı haline getirilirse, mutlaka yokluğu varlığından daha iyidir; o zaman şeytani, zararlı olur ve insan dünyasına bir engel olur. “(‘Abdu’l-Bahá)

9. Öte yandan, bir diğer bireyin veya topluluğun dinini veya inanışını yok saymayı hedefleyen ve onları din adına şiddete veya insan haklarından mahrumiyete açık hale getirecek bir şekilde herhangi bir aktör tarafından alenen yargılayıcı saptamaya maruz bırakılmasından kaçınmaya ve bunu birlikte kınamaya dair taahhüt veriyoruz.

10. Nefreti ve şiddeti tetiklemek amacıyla– örneğin seçim süreçlerinde veya siyasi kazanım elde etmek için- dinleri, inançları veya onların takipçilerini araçsallaştıracak bir şekilde dini temelleri ileri sürerek yapılan dışlayıcı yorumlara itimat etmemeye söz veriyoruz.

11. Aynı şekilde, meselenin “kutsallığı” adına, din veya inanç meselelerinde, ne kadar yanlış veya saldırgan algılandılar da, muhalif ses ve görüşlere baskı yapmamayı taahhüt etmekte ve halen dini ve kutsal değerlere hakareti ve din değiştirmeyi yasaklayan yasaları olan devletlere, bu yasaları ivedilikle ilga etmelerini ısrarla önermekteyiz; keza bu tür yasaların düşünce, vicdan, din veya inanç özgürlüğünden faydalanılmasının yanı sıra, din meseleleri hakkında sağlıklı bir diyalog ve tartışma üzerinde engelleyici bir etkisi bulunmaktadır.

12. Her türlü müfredatı, öğretim materyalini ve ders kitabını, bazı dini yorumlar veya onların sunum biçiminin şiddete veya ayrımcılığa göz yumulduğu algısına yol açabildiği durumlara karşı daha da arındırmak yönünde taahhütte bulunuyoruz. Bu bağlamda, din veya inanç alanında çoğulculuk ve çeşitliliğe saygıyı olduğu kadar bireyin kendi inancıyla uyumlu olmayan bir din eğitimi almama hakkını teşvik etmeye söz veriyoruz. Ayrıca, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin 19.maddesiyle uyumlu olarak, dinseldüşüncenin yenzorluklarla başa çıkabilmesini ve özgür ve yaratıcı düşünceyi kolaylaştırabilmesini sağlamak amacıyla, dini söylem dahilinde akademik özgürlükleri ve ifade özgürlüğünü savunmayı taahhüt ediyoruz. Eğitim ve kurumsal alanlarda dini reformlara dair çabaları desteklemeye söz veriyoruz.

- “Ahlakın tek dayanağı, karşılıklı hoşgörü ve saygıdır.” (A.J Ayer)

13. Din adına şiddetin kışkırtılmasının mağduru olan veya buna karşı savunmasız durumdaki çocuklar ve gençlerle yakından ilgilenilmesinden edinilen dersler ve kazanılan deneyimleri temel almaya söz veriyoruz. Din adına ortaya konan şiddet karşısında çocukların ve gençlerin korunmasız olduğu durumlarda ailelerin ve akrabaların erken safhalardan emareleri tespit edip ele almalarının ne kadar önemli olduğuna özel bir önem atfetmek suretiyle, dini toplulukların bu fenomenle etkin bir şekilde başa çıkabilmesini sağlamak amacıyla ortaya konan anlatılar, konuya uyumlu araçlar ve metodolojiler de bu şekilde tasarlanacaktır.

- “Genç olduğunuz için kimsenin size küçümseyici davranmasına izin vermeyin, ancak müminlere konuşma, davranış, sevgi, inanç ve saflık içinde örnek verin.” (Timoteosus 4:12)

14. Kendi nüfuz alanlarımız içerisinde, her türlü insani destek faaliyetinde—özellikle de yardımın alıcının inancından bağımsız olarak ve herhangi bir olumsuz ayrıma gidilmeksizin verildiği ve yardımın özel bir dini bakış açısını öne sürmek için kullanılmayacağı durumlarda- Afete Müdahale Programlarında Uluslararası Kızıl Haç 4ve Kızılay Hareketinin ve STK’ların İlkeleri’ne5 riayet edilmesini sağlamak gibi mecburi bir gerekliliği teşvik edeceğimize dair taahhüt veriyoruz.

15. İnsanları dinlerini veya inançlarını değiştirmek konusunda zorlamamaya veya savunmasız durumlardaki kişilerden bu yönde istifade etmemeye, bir yandan da herkesin bir din veya inanış sahibi olma, edinme veya değiştirme özgürlüğüne ve bunu ya bireysel düzeyde ya da diğerleriyle bir topluluk içerisinde, halka açık veya gizli olarak eğitim, uygulama, ibadet ve dini tören çerçevesinde dışavurma hakkına tamamen saygı göstermeye söz veriyoruz.

16. Evrensel insan haklarının korunmasını güçlendirme ve yerel bağlamlarımıza uyarladığımız önleyici stratejileri geliştirme amacıyla, dinlerin ve inançların ruhani ve ahlaki ağırlığını bir avantaj olarak kullanmayı, bu süreçte de Birleşmiş Milletler’in ilgili birimlerinin potansiyel desteğinden faydalanmayı taahhüt ediyoruz.

- “Komşunuzu kendiniz gibi sevin. Bunlardan daha büyük bir emir yoktur” (Mark 12, 31)
- “Fakat düşmanlarınızı sevin, onlara iyilik yapın ve bir şey almayı beklemeden onlara ödünç verin. Öyleyse ödülünüz büyük olacak” (Luka 6, 35)
- “Tanrı bilincine sahip varlık her zaman lekesizdir, Tanrı bilincine sahip varlık herkese aynı şekilde bakar. Tıpkı kralın ve zavallı dilencinin üzerine esen rüzgar gibi.” (Guru Granth Sahib, s. 272)

• “Tanrı’nın dini ve ilahi kanunları, erkekler arasında birlik aydınlığının ortaya çıkması için en etkili araçlardır ve tüm araçların en güveniliridir. Dünyanın gelişimi, ulusların gelişimi, halkların sükuneti ve yeryüzünde yaşayan herkesin barışı, Tanrı’nın ilkeleri ve kuralları arasındadır. “(Bahá’u’llah)

17. Uygulamaların paylaşımı, karşılıklı olarak kapasite güçlendirme ve dini ve ruhani vaizler, öğretmenler ve eğitimciler için özellikle iletişim, dini veya inanç temelli azınlıklar, topluluklar-arası arabuluculuk, çatışma çözümü, toplumsal gerilimlerin erken safhada tespiti ve çözüm üretmeye yönelik teknikler konularında becerilerinin güncellenmesine yönelik düzenli faaliyetler yoluyla bu deklarasyonun hayata geçirilmesi sürecinde birbirimize destek olma sözü veriyoruz. Aynı doğrultuda, inanç ve haklarla bağlantılı spesifik konularda disiplinler-arası araştırmaları teşvik etmek ve Haklara Yönelik İnanç koalisyonumuzun program ve araçlarını besleyebilecek türden çıktılarından yararlanmak amacıyla özelleşmiş akademik kurumlarla kalıcı ortaklıklar geliştirmenin yollarını araştırmalıyız.

18. İşbu deklarasyonu ve müteakip olarak Haklara Yönelik İnanç’ın dinler ve inançlar da dahil olmak üzere çeşitlilikle zenginleşen ve birbirine bağlı toplumları güçlendirmeye dönük mesajlarını çevreye yaymak amacıyla teknolojik araçları daha yaratıcı ve tutarlı şekilde kullanmayı taahhüt ediyoruz. Ayrıca, güçlendirici kapasite inşası ve sosyal yardım araçları üretmeye dönük araçları da gözönünde bulunduracağız ve yerel düzeyde kullanmak amacıyla onları farklı dillerde erişilebilir kılacağız.

- 1 Bkz. UN Doc. A / HRC / 22/17 / Add.4, ek, ek, para. 36.
- 2 Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesinin 18. Maddesine bakınız: “(1) Herkes, düşünce, vicdan ve din özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak, kendi dinine veya inancına sahip olmak ya da seçme özgürlüğünü, ya bireysel olarak ya da başkalarıyla topluluk içinde ve kamu ya da özel olarak, dinine ya da inanç, ibadet, uyma, uygulama ve öğretime açık olma özgürlüğünü içerecektir. (2) Hiç kimse, kendi seçeceği bir din veya inanç sahibi olma veya bu özgürlüğü benimseme özgürlüğünü bozacak baskılar altına alınamaz.
- (3) Din veya inançların ifade etme özgürlüğü, yalnızca yasaların öngördüğü sınırlamalara tabi olabilir ve başkalarının kamu güvenliği, düzeni, sağlığı veya ahlaki veya temel hak ve özgürlüklerini korumak için gerekli olabilir.
- (4) Bu Sözleşmeye Taraf Devletler, ebeveynlerinin ve mümkün olduğunda yasal vasilinin, çocuklarının kendi inançlarına uygun olarak dini ve manevi eğitimini teminen özgürlüğüne saygı göstermeyi taahhüt ederler. “ 3 Bunlara Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi (1948); Mültecilerin Statüsüne İlişkin Sözleşme (1951); Her Türlü İrk Ayrımcılığının Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi (1965); Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi (1966); Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi (1966); Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (1979); İşkence ve diğer Zalimane, Gayri insani veya Küçültücü Muamele veya cezaya karşı sözleşme (1984); Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (1989); Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunması Uluslararası Sözleşmesi (1990); Engellilerin Hakları Sözleşmesi (2006); ve Tüm Kişilerin Zorla Kaybedilmeye Karşı Herkesin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (2006). 4 Bunlara İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (1948); Din veya İnanca Dayanan Her Türlü Hoşgörüsüzlük ve Ayrımcılığın Tafiye Edilmesi Bildirgesi (1981); Ulusal veya Etnik, Dini ve Dilsel Azınlıklara Sahip Kişilerin Hakları Bildirgesi (1992); Afet Müdahale Programlarında Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Hareketi ve STK’lar İçin Davranış İlkeleri (1994); Hoşgörü Prensipleri Üzerine UNESCO Bildirgesi (1995); Din veya İnanç Özgürlüğü, Hoşgörü ve Ayrımcılık Yasağı Açısından Okul Eğitimi Konulu Uluslararası Danışma Konferansının Son Belgesi (2001); Toledo Devlet Okullarında Din ve İnançların Öğretilmesinde Yol Gösterici İlkeler (2007); Birleşmiş Milletler Yerli Halkların Haklarına Dair Deklarasyon (2007); “İnsan Hakları İnanç” konusundaki Lahey Bildirgesi (2008); Camden İfade Özgürlüğü ve Eşitlik İlkeleri (2009); İnsan Hakları Konseyi, Hoşgörüsüzlükle Mücadele, Negatif Kişileşme ve Damgalama ve Ayrımcılıkla Mücadele, Din veya İnanç Esaslı Dayalı Şiddet ve Şiddeti Teşvik Etme Konusunda 16/18 Kararı (ve İstanbul Süreci, 2011); Ayrımcılığa, düşmanlığa veya şiddete teşvik oluşturan ulusal, ırksal veya dini nefrete yönelik savunuculuk yasağı üzerine (2012) Rabat Eylem Planı; Vahşet Suçlarında Analiz Çerçevesi (2014); Genel Sekreter’in Şiddete Dayalı Aşırılığı Önleme Eylem Planı (2015); hem de şiddet olaylarına yol açabilecek tahriklerin önlenmesi hakkındaki Fez Deklarasyonu

(2015).

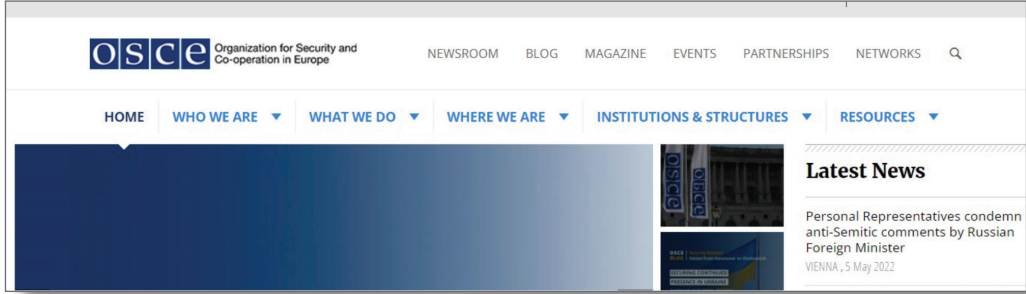
- 5 Dini veya inanç metinlerinden elde edilen tüm alıntılar Beyrut atölyesinin katılımcıları tarafından kendi din veya inançlarıyla bağlantılı olarak sunulmuştur ve sadece açıklayıcı ve kapsamlı değildir.
- 6 Bkz. www.icrc.org/eng/assets/files/publications/icrc-002-1067.pdf . Bu metin, Kıbrıs Barış Sürecinde Dini Yolu Ofisi (RTCYP) tarafından 'Haklara İnanç' inisiyatifine katkı olarak Türkçe'ye çevrilmiştir.

ADO'dan önemli not: Çeviri Birleşmiş Milletler sayfasından aynen alınmıştır, imla ve çeviri hataları olduğunu gördük, ancak BM'den izin almadan çeviriler üzerinde düzeltme yapma hakkımız olmadığı için metinleri aynen kullandık. Çeviri ve imla hataları için okurdan özür diliyoruz.

http://religioustrack.com/assets/beirutdeclarationonfaithforrights_tr.pdf

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 evenly spaced horizontal blue lines across its entire width. The background is a uniform off-white or light gray color. There are no margins, text, or other markings present on the page.

AGİT - Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

<https://www.osce.org/>

DİN VEYA İNANÇ TOPLULUKLARININ
TÜZEL KİŞİLİĞİ HAKKINDA
KILAVUZ İLKELER

DİN VEYA İNANÇ TOPLULUKLARININ TÜZEL KİŞİLİĞİ HAKKINDA KILAVUZ İLKELER – Norveç Helsinki Komitesi

Din veya inancını açıklama özgürlüğü ancak aşağıdaki kriterlerden her birinin yerine getirilmesi suretiyle sınırlanabilir:

- A. Sınırlama kanunla öngörülmektedir;
- B. Sınırlama kamu güvenliğini, (kamu) düzeni(ni), sağlığı veya ahlakı¹ ya da başkalarının temel hak ve özgürlüklerini koruma amacı taşımaktadır;
- C. Sınırlama bu amaçlardan birine ulaşılması için gerekli ve güdülen amaçla orantılıdır;
- D. Sınırlama ayrımcı amaçlarla getirilmemekte veya ayrımcılık içeren bir tarzda uygulanmamaktadır.

(s. 9)

Din veya inanç topluluklarının özerk varlığının demokratik bir toplumda çoğulculuk açısından elzem nitelik taşıdığını ve din veya inanç özgürlüğünün sağladığı korumanın tam merkezinde yer alan bir husus olduğunu belirtmek gerekir. Sadece bu toplulukların örgütlenmesi ile değil, toplulukların tüm aktif üyelerinin ifade özgürlüğü hakkını etkili bir şekilde kullanılabilmesi ile de doğrudan bağlantılıdır. Topluluğun örgütsel yaşamı din veya inanç özgürlüğü tarafından korunmazsa, kişinin din özgürlüğüne ilişkin diğer tüm hususlar savunmasız hale gelecektir. Karşılıklı menfaat içeren bir alanda topluca hareket edebilmek amacıyla bir tüzel kişilik tesis etme ehliyeti örgütlenme özgürlüğünün en önemli veçhelerinden biri olup, bunun yokluğu halinde söz konusu hak herhangi bir anlamdan yoksun kalacaktır. Bir dini topluluk kuruluşu söz konusu olduğunda, tüzel kişilik tanınmaması, Sözleşme'nin 9. maddesi kapsamında hem bizzat topluluk hem de topluluk içerisindeki bireysel üyeler tarafından kullanıldığı haliyle din özgürlüğü hakkına yönelik bir müdahale olarak da tespit edilmiş bulunmaktadır. İşte bu nedenledir ki AGİT katılımcısı Devletler, "mensup oldukları Devletin anayasal çerçevesi içerisinde inançlarını yaşayan veya yaşamaya hazır olan inanç topluluklarının, söz konusu ülkede bu türden topluluklara sağlanan statünün kendilerine de tanınması yönündeki taleplerini karşılamayı" taahhüt etmişlerdir. Uluslararası insan hakları hukuku kapsamında, bireyler tarafından din veya inanç temeline dayalı olarak oluşturulmuş bir birliğe devletin tüzel kişilik tanımayı reddetmesi, örgütlenme özgürlüğü ışığında yorumlandığında din veya inanç özgürlüğü hakkının kullanımına yönelik bir müdahale teşkil etmektedir. Yetkililerin bir grubu tescil etmeyi reddetmesi veya tanınmış tüzel kişiliği geri alması neticesinde hem bizzat grubun, hem de başkanları, kurucuları ve tek tek üyelerinin bundan doğrudan etkilendiği tespit edilmiş bulunmaktadır. Bu nedenledir ki, din veya inanç topluluklarına tüzel kişilik tanınmasının reddi, hem bizzat topluluk hem de topluluğun bireysel üyeleri

¹ Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin ifade ettiği üzere, "ahlak kavramı birçok farklı toplumsal, felsefi ve dinsel gelenekten kaynaklanmaktadır; dolayısıyla, ahlaki korumak amacıyla din veya inancı açıklama özgürlüğüne getirilen sınırlamalar sadece tek bir gelenekten kaynaklanan ilkelere dayanmamalıdır" (BM İnsan Hakları Komitesi, 22 No'lu Genel Yorum Beyanı, paragraf 8).

² MSHS, 18(3). madde; karşı. AİHS 9. madde, sınırlama gerekçelerinin sayısını "kamu güvenliği gerekleri, kamu düzeninin, genel sağlık veya ahlakın ya da başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması" ile sınırlandırmaktadır; karşı. AmlHS, sınırlama gerekçelerinin sayısını "kamu güvenliği, düzeni, sağlığı veya ahlakı ve başkalarının hak ve özgürlükleri" ile sınırlandırmaktadır

tarafından kullanıldığı haliyle din veya inanç özgürlüğü hakkına yönelik bir müdahale olarak tespit edilmiş bulunmaktadır. (s. 20)

Uluslararası insan hakları hukuku uyarınca, din veya inanç topluluklarının bunu istememesi halinde tüzel kişilik talep etmek konusunda zorunlu tutulmaması da gerekmektedir. Devlete tescil ettirip ettirmeme kararı tamamen dini bir tercih olabilir ve din veya inanç özgürlüğünden yararlanmak bir grubun tüzel kişilik statüsü talep etmiş veya elde etmiş olup olmadığına bağlı kılınmamalıdır. Devletler, örneğin polis denetimi, gözetim, ibadet yerlerinin kapatılmasını da içeren kısıtlayıcı tedbirler, mallara el koyma, ekonomik yaptırımlar, hapis, dini görevlilerin sundukları hizmetlere erişimin engellenmesi, dini yayınların dağıtımına ve bulundurulmasına getirilen kısıtlamalar ve kişinin başkalarını da kendi din veya inancına ikna etme özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar gibi birtakım uygulamalar getirmektedir. Bu ve benzeri tedbirlerin, sadece bir din veya inanç topluluğunun tüzel kişilik talep veya elde etmemiş olmasından ötürü dayatılması halinde uluslararası standartlara uygun olmayacağı açıktır. (s. 21-22)

Din veya inanç topluluklarına açık olan tüzel kişilik biçimlerini tanımlamak amacıyla kullanılabilen özel terimler ve tüzel kişiliğe erişimi düzenlemekte kullanılan sistem ne olursa olsun, bu alandaki ulusal hukukun uluslararası insan hakları belgelerine ve AGİT taahhütlerine uygun olması şarttır. Yani, başka hususların yanı sıra, din veya inanç kuruluşları bütün dini faaliyetlerde ve tescil ettirilmiş tüzel kişiliğe sahip sivil toplum kuruluşları tarafından normalde gerçekleştirilen faaliyetlerde bulunabilmelidir. 24.

Geniş bir yelpaze kapsamına giren birçok hukuki işlemin ancak tüzel kişi olarak tanınmış aktörlerce gerçekleştirilebildiği düşünüldüğünde, din veya inanç topluluklarının tüzel kişiliğe erişimi hızlı, şeffaf, adil, kapsayıcı olmalı ve ayrımcılık içermemelidir. (s. 24)

Bilhassa, herhangi bir din veya inanç topluluğunun tüzel kişilik statüsü diğer din veya inanç topluluklarının onayına veya müspet fikrine bağlı kılınmamalıdır, zira belirli bir din veya inanç topluluğunun tüzel kişilik statüsü diğer din veya inanç topluluklarını ilgilendiren bir konu değildir.⁸⁰ Bir din veya inanç topluluğunun bu statüye yönelik yaptığı başvurular hakkında başka bir veya birden fazla din veya inanç topluluğundan görüş alınması, ilgili devlet organlarının veya kamu yetkililerinin tarafsızlığına gölge düşürmektedir. (s. 26)

Bir din veya inanç kuruluşundan tüzel kişiliğin geri alınması, hiçbir şekilde, söz konusu din veya inanç topluluğunun veya bu topluluğun bireysel üyelerinin din veya inanç özgürlüklerine veya diğer insan hakları ve temel özgürlüklerine yönelik korumadan artık yararlanamaması anlamı taşımamalıdır. Bu tür toplulukları temel haklarından mahrum bırakmak veya hatta bunları yasaklama kararı almak, tüm üyelerin dini yaşamı açısından ağır sonuçlara yaratabilecek olup, bu nedenle bir din topluluğunun faaliyetlerinin yalnızca bireysel üyelerinden bazılarının yanlış davranışları yüzünden yasaklanmaması veya sonlandırılmaması yönünden özen gösterilmelidir. Böyle bir durum, hakkaniyet gereği ilgili kişilere atfedilmesi gereken eylemlerden ötürü bütün olarak topluluğa uygulanan toplu bir yaptırım teşkil edecektir. Dolayısıyla, dini kuruluşların bireysel liderlerinin veya üyelerinin her türlü yanlış hareketinin, cezai, idari veya adli olarak sorulanmasında muhatap topluluk veya diğer üyeler değil, yalnızca söz konusu şahıslar olmalıdır. (s. 29)

Devletler din veya inanç topluluklarına veya kuruluşlarına birtakım imtiyazlar tanımayı tercih edebilir. Buna örnek olarak, din veya inanç topluluklarına vergi sistemi üzerinden veya resmi yayın kuruluşlarında üyelik tesis etmek suretiyle maddi destek sunularak devlet sübvansiyonları sağlanması verilebilir.¹⁰² Ancak bu tür yardımlar verilirken din veya inanç topluluklarına birtakım ek şartlar getirilebilmekle birlikte, bu şartların orantılı olması ve ayrımcılık içermemesi gerekmektedir. (s. 34)

Bu tür imtiyazları tanımak devletin yetkisi dahilinde olmakla birlikte, bu imtiyazların ayrımcılık içermeyen bir tarzda tanınıp uygulanmasını sağlamakla yükümlüdür.¹⁰³ Bunun için, söz konusu muamelenin objektif ve makul bir gerekçeye dayanması, yani meşru bir amaç taşıması ve başvuru araçları ile taşınan amaç arasında makul bir orantılilik ilişkisi bulunması gerekmektedir.

Daha ayrıntılı belirtmek gerekirse, devlet ile belirli bir dini topluluk arasındaki anlaşmaların varlığı veya akdi, ya da belirli bir dini topluluk lehine özel bir rejim tesis eden bir hukuki düzenleme, söz konusu muamele farklılığı için objektif ve makul bir gerekçe bulunması ve bu yönde istek sergileyen diğer dini topluluklar tarafından da benzer anlaşmalar akdedilebilecek olması kaydıyla, prensip olarak din veya inanç temeline dayalı ayrımcılık yasağı hakkına aykırı sayılmamaktadır. Anlaşmalarda ve mevzuatta, farklı dinlerin belirli bir ülkenin tarihi ve toplumu açısından oynadığı ve oynamış olduğu rolün tarihsel açıdan farklılıkları teslim edilip belirtilebilir. Kanunen özel bir statü –esaslı imtiyazların sağlanmasıyla birlikte– tanınmak suretiyle din veya inanç toplulukları arasında bir muamele farklılığı yaratırken bu ayrımcılık muameleyi söz konusu statüye dahil edilmeyen diğer din veya inanç topluluklarına tanımamak, devlet özel statü ile bağlantılı olarak dini topluluklara tüzel kişilik verilmesine dair bir yasal çerçeve oluşturduğu müddetçe din temeline dayalı ayrımcılık yasağı şartına aykırı sayılmamaktadır. Buna istekli olan tüm din veya inanç topluluklarına bu statüye başvurmak konusunda adil bir fırsat tanınmalı ve bu yönde getirilen kriterler ayrımcılık içermeyen bir tarzda tatbik edilmelidir. (s. 34-35)

Bir dinin devlet dini olarak tanınması, resmi veya geleneksel din olarak kabul edilmesi veya söz konusu dine inananların nüfusun büyük bir çoğunluğunu oluşturması özel statü tanıma konusunda kabul edilebilir bir gerekçe oluşturabilmekle birlikte, bunun diğer dinlere inananların veya inançsızların bir insan hakkı ve temel özgürlükten yararlanmaları bakımından herhangi bir engel yaratmaması veya bu kesimlere yönelik herhangi bir ayrımcılığa yol açmaması gerekmektedir. Daha ayrıntılı belirtmek gerekirse, devlet memuriyetine seçilme ehliyetini sınırlandıran ya da devlet dini veya egemen din mensuplarına ekonomik imtiyazlar tanıyan yahut diğer inançların uygulamasına özel sınırlandırmalar getiren tedbirler gibi bahsi geçen diğer kesimler açısından ayrımcılık teşkil eden kimi tedbirler din veya inanca dayalı ayrımcılık yasağına ve eşit koruma güvencesine aykırıdır. (s. 35)

Din veya inancın başkalarıyla birlikte topluca açıklanması özgürlüğü ve tüzel kişilik hakkı da dahil olmak üzere, bu belgenin ikinci ve üçüncü bölümünde ele alınan haklar bir imtiyaz olarak değil, din veya inanç özgürlüğünün temel bir ögesini oluşturan bir hak olarak görülmelidir³.

3 BM ÖR Tanıma Raporu, paragraf 30: "Devlet, insan olmanın getirdiği ayrılmaz –ve dolayısıyla tartışılmaz– bir hak olarak, doğuştan sahip olunan insanlık onuru dolayısıyla uluslararası hukuk kapsamında hak sahibi statüsüne sahip olan tüm insanların din veya inanç özgürlüğüne saygı göstermekle

Daha ayrıntılı belirtmek gerekirse, yukarıda dile getirildiği üzere, tüzel kişilik hakkı, din veya inanç özgürlüklerini kullanmak isteyen kişi veya toplulukların bu yöndeki ehliyetlerini herhangi bir şekilde tescil işlemlerine veya benzeri kısıtlamalara tabi kılmak suretiyle haklarını kısıtlayan bir araç olarak kullanılarak suistimal edilmemelidir. Diğer taraftan, tüzel kişiliğe erişim mümkün olduğunca çok sayıda topluluğa açık olmalı ve herhangi bir topluluktan geleneksel veya tanınmış bir din veya inanç oluşturmadığı gerekçesiyle esirgenmemelidir. Tüzel kişilik tanınması usulü ile ilgili muamele farklılığı, ancak bu farklılığı haklı kılan objektif ve makul bir gerekçe bulunması, söz konusu muamele farklılığının (azınlık) toplulukları ve bu topluluklara mensup kişiler tarafından din veya inanç özgürlüğünün kullanımı üzerinde orantısız bir etki yaratmaması ve bu toplulukların tüzel kişilik elde etmesi bakımından aşırı bir külfet doğurmaması halinde ayrımcılık yasağı ilkesi ile bağdaştırılabilir. (s. 35-36)

<https://www.osce.org/files/f/documents/f/7/202766.pdf>

NOTLAR

[illegible]

**KÜRESEL ORTAK AHLÂK'A DOĞRU
1893 yılında kurulan Dünya Dinleri Parlamentosu'ndan bir
başlangıç bildirgesi.**

<https://parliamentofreligions.org/>

KÜRESEL AHLÂK BİLDİRGESİ

<https://parliamentofreligions.org/program-areas/global-ethic>

Dünya ıstırap içinde. Acı o kadar yaygın ve acildir ki, bu acının ölçeğini açıklığa kavuşturmak için tezahürlerini adlandırmak zorunda kalıyoruz.

Barış elimizden kaçıyor...gezegen yok ediliyor...komşular korku içinde yaşıyor...kadınlar ve erkekler birbirine yabancılaşıyor...çocuklar ölüyor!

Bu korkunç bir durum!

Biz, Dünya doğal çevre düzenlerine verilen zararları kınıyoruz.

Biz, Hayatı yaşanmaz hale getiren yoksulluk; insan vücudunu zayıflatan açlık; pek çok aileyi yıkımla tehdit eden ekonomik eşitsizlikleri kınıyoruz.

Biz, Ulusların toplumsal kargaşasını kınıyoruz; vatandaşları kenara iten adaletin hiçe sayılması; topluluklarımızın içinde olduğu anarşiyi; ve şiddet gören çocukların hak etmedikleri ölümlerini kınıyoruz.

Biz, özellikle din adına saldırganlığı ve nefreti kınıyoruz.

Ama bu ıstırapın yaşanması gerekmiyor.

Ahlâk, temelleri zaten var olduğu için değil, Ahlâk, daha iyi bir bireysel ve küresel düzen kurulmasına katkı sunduğu, bireyleri umutsuzluktan, toplumları kaostan uzaklaştırdığı için vardır.

Bizler, dünya dinlerinin kural ve uygulamalarını benimsemiş kadın ve erkekleriz.

Dinlerin öğretilerinde ortak bir temel değerler dizisinin bulunduğunu ve bunların küresel ahlâk'ın temelini oluşturduğuna inanıyoruz.

Bu gerçeğin zaten bilindiğini, ancak henüz gönüllerde ve eylemlerde yaşanmadığını biliyoruz.

Yaşamın tüm boyutları ile, aileler ve topluluklar, ırklar, milletler ve dinler için tartışılmaz, geri alınamaz, koşulsuz bir hak olduğunu onaylıyoruz. Dünya dinlerinin öğretilerinde sürdürülebilir bir dünya düzeninin ön koşulu olan insan davranışları için kadim kılavuzlar mevcuttur.

İLAN EDİYORUZ:

- Biz birbirimize bağlıyız. Her birimiz bütünün refahına bağlıyız ve bu nedenle canlılar topluluğuna, insanlara, hayvanlara ve bitkilere ve Dünya'nın, havanın, suyun ve toprağın korunmasına saygı duyuyoruz.

- Biz, yaptığımız her şey için bireysel sorumluluk alıyoruz. Tüm kararlarımızın, eylemlerimizin ve eyleme geçmememizin sonuçları olduğunu biliyoruz..

- Biz, başkalarına da bize davranılmasını istediğimiz gibi davranmalıyız. İstisnasız her insana insanca davranılması için yaşama ve haysiyete, bireyselliğe ve çeşitliliğe saygı gösterme taahhüdünde bulunuyoruz.

• Biz, sabırlı ve hoşgörölü olmalıyız.

• Biz, geçmişten ders almayı, affedebilme-yi, asla nefret anı veya duygularının esiri olma-mayı öğrenmeliyiz. Gönüllerimizi birbirimize açarak, kuracağımız dayanışma ve ortak bağıllık kültürü ile dünya topluluklarının ortak yaşamı için önemsiz farklılıklarımızla baş etmeyi öğren-meliyiz.

• Biz, insanlığı ailemiz olarak görüyoruz. Sevecen, düşünceli ve cömert olmaya çalış-malıyız. Sadece kendimiz için yaşamamalı, baş-kalarına da hizmet etmeli, çocukları, yaşlıları, yoksulları, acı çekenleri, engellileri, mültecileri, yalnızları asla unutmamalıyız. Hiç kimse hiçbir zaman ikinci sınıf vatandaş olarak görülmemeli veya muamele görmemeli veya herhangi bir şekilde sömürölmemelidir. Kadın ve erkek eşit hak-lara sahip olmalıdır.

- Biz, her türlü cinsel istismardan, ayrımcılıktan ve tacizden kaçınmalıyız.
- Biz, her türlü baskıcı ve aşağılayıcı davranışı, olanakları kötüye kullanmayı arkamızda bı-rakmalıyız.
- Biz, her bireyin bir insan olmanın tüm haklarını kullanmakta eşit şansa sahip olduğu adil bir sosyal ve ekonomik düzen için çaba göstermeliyiz.
- Biz, herkesle doğru ve şefkatle konuşmalı, herkese adil davranmalı ve önyargılar, dışlamalar ve nefretten kaçınmalıyız.
- Biz, hırsızlık yapmamalıyız.

Adil ve barışçıl bir dünya yaratmak için güç, prestij, para ve tüketim hırslarımızın esiri olma-malıyız.

Bireylerin bilinç düzeyi değişmedikçe, dünya daha iyiye doğru değiştirilemez.

Bizler zihnimizi disipline ederek, meditasyon yaparak, dua ederek veya pozitif düşünerek farkındalığımızı arttırmaya söz veriyoruz. Risk almadan ve fedakarlık yapmadan durumumuzda temel bir değişiklik olamayacağı için, kendimizi küresel ahlâka, birbirimizi anlamaya ve toplum-larımıza faydalı, barışı teşvik eden ve doğa dostu yaşam biçimlerine adadık.

Dindar olsun olmasın tüm insanları aynı şeyi yapmaya davet ediyoruz.

<https://parliamentofreligions.org/program-areas/global-ethic>

[illegible]

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 evenly spaced horizontal blue lines across its entire width. The background is a solid off-white color, typical of standard notebook paper. There are no margins, text, or other markings present.

[illegible]

This image shows a full page of blank, lined paper. It features approximately 20 horizontal blue lines spaced evenly across the page, typical of notebook or primary writing paper. The lines are thin and light blue, set against a plain white background. There are no margins, text, or other markings on the page.

[illegible]

